

Veronkierto yritysjärjestelyissä: Elinkeinoverolain 52 a - 52 g §:n mukaisten yritysjärjestelyjen tarkastelu veronkiertosäännösten näkökulmasta

Yritysjuridiikka

Maisterin tutkinnon tutkielma

Heidi Kallela

2014

Tekijä Heidi Kallela

Työn nimi Veronkierto yritysjärjestelyissä: Elinkeinoverolain 52 a – 52 g §:n mukaisten yritysjärjestelyjen tarkastelu veronkiertosäännösten näkökulmasta

Tutkinto Kauppatieteiden maisteri

Koulutusohjelma Yritysjuridiikka

Työn ohjaaja Heikki Niskakangas

Hyväksymisvuosi 2014

Sivumäärä 87

Kieli Suomi

Tiivistelmä

Tutkielman tavoitteet

Tämän tutkimuksen tavoitteena on ollut tarkastella elinkeinoverolain 52 a – 52 g §:n mukaisiin yritysjärjestelyihin liittyvää veron kiertämistä sekä samalla selvittää nykyisen oikeuskäytännön suhtautumista kyseisiin tilanteisiin. Tarkoituksena on ollut tutkia, kuinka yritysjärjestelyt tulisi toteuttaa, jotta veronkiertosäännöksen soveltaminen toteutettavaan järjestelyyn voidaan välttää, toisin sanoen, minkälaiset yritysjärjestelytilanteet sallitaan ja toisaalta minkälaisia tilanteita ei hyväksytä.

Lähdeaineisto

Tutkielmassa käytetty aineisto pohjautuu pääasiassa Korkeimman hallinto-oikeuden (KHO) tekemiin ratkaisuihin. Tämän lisäksi Keskusverolautakunnan sekä EU-tuomioistuimen tekemät ratkaisut ovat toimineet lähdeaineistona. Niin ikään oikeuskirjallisuus on ollut keskeistä materiaalia tämän tutkielman tekemisessä.

Tulokset

Tarkasteltujen oikeustapausten perusteella näyttää siltä, että erityisesti KHO on noudattanut varsin varovaista linjaa soveltaessaan veronkiertosäännöksiä. Tämä näkyy siinä, että vain harvoissa tapauksissa säännöksiä on tosiasiasa sovellettu. Useimmat veronkiertoa käsittelevät ratkaisut ovat syntyneet äänestyksen tuloksina, mistä on pääteltävissä ainakin se, että ratkaistavat asiat ovat olleet varsin monitulkintaisia. Analysoitujen ratkaisujen perusteella voidaan todeta, että veronkiertosäännöksiä on KHO:n toimesta sovellettu käytännössä vain jakautumistilanteiden yhteydessä. Alemmissa oikeusasteissa säännöksiä sen sijaan olisi katsottu voitavan soveltaa myös muissa yritysjärjestelytilanteissa.

Yhteenvedon voidaan todeta, että ongelmia ei tarkastellun oikeuskäytännön mukaan useinkaan ole havaittu varsinaisen yritysjärjestelyn yhteydessä, vaan vasta sitä seuraavat jatkotoimenpiteet ovat saattaneet aiheuttaa veronkiertoepäilyä ja siten mahdollisesti veronkiertosäännöksen soveltamisen. Ratkaisujen perusteella voidaan lisäksi todeta se, että verovelvollisella on mahdollisuus valita itsellensä verotuksellisesti edullisin vaihtoehto, mikäli samaan lopputulokseen on mahdollista päästä useammalla eri tavalla. Veron kiertämisenä ei lähtökohtaisesti voida pitää tilannetta, joissa hän näin toimii. Tämä asia on nimenomaisesti mainittu muun muassa ratkaisussa KHO:2013:44.

Avainsanat Veronkierto, verosuunnittelu, yritysjärjestely

Sisällysluettelo

1.	Johdanto.....	1
1.1.	Tutkimuksen tausta ja tavoite	1
1.2.	Tutkimuksen aineisto ja menetelmät	3
1.3.	Tutkimuksen rajaus sekä rakenne.....	4
1.4.	Verolakien tulkinnasta.....	5
2.	Veronkiertosäännökset	8
2.1.	Käsitteitä.....	8
2.2.	VML 28 §:n yleinen veronkiertosäännös	10
2.3.	Yritysjärjestelydirektiivin 15 artikla.....	12
2.3.1.	Muut kansainvälistä veronkiertoa ehkäisevät toimet.....	14
2.4.	EVL 52 h §:n erityinen veronkiertosäännös	15
2.5.	VML 28 §:n ja EVL 52 h §:n välinen suhde	17
2.6.	VML 29 §:n peitelty osingonjako.....	19
2.7.	Veronkierron seuraamukset.....	20
3.	Yritysjärjestelyjen vero- ja yhtiöoikeudellinen sääntely	22
3.1.	Yritysjärjestelydirektiivi.....	23
3.2.	Sulautuminen.....	24
3.3.	Jakautuminen.....	26
3.4.	Liiketoimintasiirto	29
3.5.	Osakevaihto	31
3.6.	Muut yritysjärjestelymuodot.....	33
4.	Yritysjärjestelyjä koskevia oikeustapauksia.....	35
4.1.	Sulautumiseen liittyviä oikeustapauksia.....	36
4.2.	Jakautumiseen liittyviä oikeustapauksia.....	41
4.3.	Liiketoimintasiirtoon liittyviä oikeustapauksia	50
4.4.	Osakevaihtoon liittyviä oikeustapauksia	51
4.5.	Peiteltyyn osingonjakoon liittyviä oikeustapauksia.....	54
5.	Yritysjärjestelyjen erityiskysymyksiä veronkierron näkökulmasta	58
5.1.	Liiketoiminnalliset syyt	58
5.2.	Monivaiheiset oikeustoimet.....	61
5.3.	Tappioiden merkitys	64

5.4.	EU-oikeuden merkitys	67
5.5.	Riskienhallinnan näkökulma	71
5.5.1.	Todistustaakka	73
6.	Johtopäätökset	75
6.1.	Verosuunnittelumahdollisuudet käsiteltyjen oikeustapausten perusteella.....	76
6.2.	Veron kiertämisen ja -suunnittelun moraalinen rajanveto ja yhteiskuntavastuu	79

LYHENTEET:

BEPS: Action Plan on Base Erosion and Profit Shifting

EU: Euroopan unioni

EVL: Elinkeinoverolaki

HAO: Hallinto-oikeus

HE: Hallituksen esitys

KVL: Keskusverolautakunta

OECD: Organisation for Economic Cooperation and Development

OYL: Osakeyhtiölaki

PL: Perustuslaki

SEUT Sopimus Euroopan unionin toiminnasta

TVL: Tuloverolaki

VaVM: Valtiovarainvaliokunnan mietintö

VML: Laki verotusmenettelystä

VSVL: Varainsiirtoverolaki

1. Johdanto

1.1. Tutkimuksen tausta ja tavoite

Veronkierto ja verosuunnittelu ovat olleet julkisen keskustelun kohteena varsin näkyvästi viime vuosina. Tämän perusteella voidaan todeta, että veronkierron ja erityisesti aggressiivisen verosuunnittelun torjumiseksi vaaditaan nykyistä tehokkaampia toimia. Erilaisia toimenpideohjelmiä, joilla ilmiöön pyritään puuttumaan, on julkaistu sekä kansallisesti että kansainvälisesti. Syynä tähän on muun muassa yleinen heikko taloustilanne, jolloin verotulojen tarve valtioiden talouden tasapainottamiseksi on entistä enemmän huomion keskipisteenä. Veronkierto sekä muut verojen välttelykeinot heikentävät olennaisesti valtion mahdollisuuksia hankkia tuloja. Kun julkisen talouden on leikattava menoja sekä samalla pyrittävä kasvattamaan tuloja, veronkierto seurauksineen hankaloittaa talouspolitiikan harjoittamista. Veronkiertoa vähentämällä valtio voi lisätä verotuloja, mikä myös antaa sille enemmän mahdollisuuksia parantaa verojärjestelmää talouskasvua paremmin edistäväksi. Myös oikeudenmukaisuus ja yhdenvertaisuus sekä talouselämän menestyksellinen toiminta vaativat, että veronkiertosäännöksiä onnistutaan käyttämään tehokkaasti veroasioiden tulkinnessa. Vain tällä tavoin voidaan ehkäistä haitallisia verosuunnittelu- ja veronkiertokäytäntöjä.

Veronkierto on ilmiönä varsin monitahoinen ja sitä esiintyy talouden eri alueilla. Lainsäädäntö on pyrkinyt vastaamaan haasteeseen veronkiertosäädöksillä, joilla ei-haluttuihin järjestelyihin voidaan puuttua. Ilmiön luonteesta johtuen, verolainsäädäntö voidaan paikoin nähdä varsin monimutkaisena ja tulkinnanvaraisena. Tämä puolestaan voi luoda verovelvolliselle mahdollisuuksia käyttää kyseistä ominaisuutta hyväkseen veronkiertotarkoituksessa. Kansallisessa lainsäädännössämme on kaksi varsinaisesti veron kiertämiseen liittyvää säännöstä, joista toinen löytyy verotusmenettelylain (VML) 28 §:ssa ja vastaavasti toinen elinkeinoverolain (EVL) 52 h §:ssa.¹ Joissakin tilanteissa verovelvollisen päämääränä oleva veroetu tosin voi jäädä tavoittamatta ilman, että verotuksen toimittamisessa edes joudutaan varsinaisesti tukeutumaan veronkiertoa koskeviin säännöksiin. Esimerkiksi näin on tilanteissa, missä muut veronormit selkeästi ilmaisevat säännöt asian ratkaisemiseksi. Mikäli tällaisia normeja ei ole, on veroviranomaisella silloin käytössään varsinaisesti veronkiertoon liittyvät säännökset.

¹ Mattila, 2013. s. 2 -3.

Silloin kun verovelvollinen pyrkii hyötymään verolain säännöksen sanamuodon ja tavanomaisen tulkinnan välisestä jännitteestä liikutaan useimmiten veronkierron alueella. Verovelvollinen voi löytää etenkin lain rajakohdista tilanteita, joihin tällaisia jännitteitä pääsee syntymään. Toisaalta verovelvollinen voi valita verolain suomista vaihtoehdoista itselleen sopivimman, eikä tätä valintaoikeuden käyttämistä vielä sinänsä voida suoraan katsoa veron kiertämiseksi. Tuomioistuimen tehtävänä on lopulta ratkaista se, liikutaanko tapauksessa veronkierron alueella.

Yksi merkittävistä veronkierron ilmenemismuodoista on löydettävissä yritysjärjestelyiden yhteydestä. Muun muassa talouden rakennemuutoksista johtuen erilaiset yritysjärjestelyt ovat välttämätön osa yritystoimintaa, millä voidaan turvata yrityksen kilpailuasema markkinoilla. Yritysjärjestelyjä arvioikin tekevänsä huomattava osa yrityksistä myös kuluvana vuonna.² Verosuunnittelulla on varsin keskeinen rooli yritysjärjestelyissä muiden tekijöiden ohella. Mikäli toteutettava järjestely johtaa verokustannuksiin, joita ei ennakkoon ole huomioitu voi tämä viedä pohjan koko toteutettavalta järjestelyltä. Näin ollen huolellisella verosuunnittelulla on varsin tärkeä tehtävä, jotta yrityksen edellytykset kilpailla markkinoilla järjestelyn seurauksena olisivat aikaisempaa paremmat.

Koska verotuksen minimointi on yksi yrityksen strategista suunnittelua ohjaavista tekijöistä, saatetaan yritysten verosuunnittelua toteutettaessa toisinaan käyttää varsin monimutkaisia ja kekseliäitä menetelmiä, joilla tavoitteisiin pyritään. Tästä puolestaan voi aiheutua se, että järjestelyn toteuttaminen voidaan joissakin tilanteissa tulkita toteutetun veronkiertotarkoituksessa. Mikäli yritys kuitenkin pystyy osoittamaan järjestelylle liiketaloudellisesti perusteltuja syitä, ei veronkiertosäännösten soveltaminen tapauksessa yleensä tule kyseeseen. Euroopan unionin toimesta on säädetty yritysjärjestelydirektiivi, jolla on nimenomaan pyritty helpottamaan yritysten edellytyksiä toteuttaa yritysjärjestelyjä ja siten edesauttaa tuottavuuden ja kansainvälisen kilpailukyvyyn vahvistamista. Toisin sanoen, direktiivin tavoitteena on ollut poistaa veroesteitä toteutettavilta järjestelyiltä. Kyseinen direktiivi muodostaa kansallisessa lainsäädännössämme, EVL:ssa, oman sääntelykokonaisuuden.

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää yritysjärjestelyihin liittyvän veron kiertämisen osalta nykyistä, voimassa olevaa oikeudentilaa. Tarkoituksena on tutkia, kuinka yritysjärjestelyt tulisi toteuttaa, jotta veronkiertosäännöksen soveltaminen toteutettavaan järjestelyyn voidaan välttää, toisin sanoen, minkälaiset yritysjärjestelytilanteet sallitaan ja toisaalta minkälaisia tilanteita ei

² Kauppalehti, 9.1.2014.

hyväksytä. Lisäksi havainnoidaan millä keinoilla ja miksi yritykset pyrkivät välttämään veroja sekä minkälaisissa tilanteissa tätä nimenomaisesti tapahtuu. Näiden asioiden toteamiseksi tullaan tarkastelemaan erityisesti vero-oikeuden sekä yhtiöoikeuden säännöksiä.

1.2. Tutkimuksen aineisto ja menetelmät

Tutkimuksen keskeisimmän aineiston muodostavat aiheeseen liittyvät oikeustapaukset, koska veron kiertämiseen liittyvien lainsäädännön yksityiskohdat avautuvat oleellisin osin nimenomaan oikeuskäytännön perusteella. Erityisesti Korkeimman hallinto-oikeuden (KHO) julkaisemat ratkaisut toimivat runkona työssä käytettäville oikeustapauksille ja kyseiset ratkaisut muodostavat prejudikaattien osalta keskeisen tiedonlähteen. Vero-oikeudellinen tutkimus perustuukin usein juuri prejudikaatteihin. Myös Keskusverolautakunnan (KVL) tekemät ennakkoratkaisut saattavat joissakin tapauksissa toimia prejudikaatteina ja niihin myös viitataan usein oikeuskirjallisuudessa. KVL:n ratkaisuja käytetäänkin yhtenä tämän työn lähteistä. Lisäksi viitataan joihinkin EU-tuomioistuimen tekemiin ratkaisuihin. Nopeasti muuttuva taloudellinen ympäristö aiheuttaa osaltansa sen, että prejudikaateilla on varsin suuri merkitys lain tulkinnassa, johtuen siitä, että niistä on helposti ja nopeahkosti saatavissa laintulkinta-aineistoa verrattuna siihen, että säädettäisiin varsinaisia uusia lakeja. Tässä yhteydessä on toki muistettava se, että muodollisesti prejudikaatit eivät sido viranomaisia eivätkä tuomioistuimia. Prejudikaateilla on kuitenkin siinä mielessä korostunut merkitys, että alempiasteiset viranomaiset ja tuomioistuimet pitävät tärkeänä noudattaa KHO:n ennakkopäätösratkaisuissaan omaksumaa tulkintalinjaa.³

Lähteinä tutkielmassa on myös käytetty lain esitöitä, jotka niin ikään ovat tärkeä oikeuslähde, johtuen siitä, että niiden katsotaan ilmaisevan lainsäätäjän tahtoa. Myös joihinkin Verohallinnon ohjeisiin on tutkielmassa viitattu aineistona. Keskeisen lähdeaineiston muodostaa lisäksi oikeuskirjallisuus, joista tärkeimpinä voidaan mainita Reijo Knuutisen Verosuunnittelua vai veron kiertämistä ja Raimo Immosen Yritysjärjestelyt teokset. Lisäksi Markku Järvenojan Yritysjärjestelyjen verotus – teos on mainitsemisen arvoinen, Edward Anderssonin, Jarmo Ikkalan ja Seppo Penttilän Elinkeinoverolain kommentaarin ohella, unohtamatta Kari S. Tikan väitöskirjaa (1972) Veron minimoinnista.

Tutkittavaa aihetta lähestytään lainopillisesta eli oikeusdogmaattisesta näkökulmasta. Sen tehtävänä on selvittää, mikä on voimassa olevan oikeuden sisältö käsiteltävässä tulkintaongelmassa. Toisena

³ Linnakangas – Myrsky, s. 20 -21.

lainopin keskeisenä tavoitteena on systematisoida eli jäsentää tutkimuskohteeseen liittyvää oikeudentilaa. Systematisoinnin avulla pyritään hahmottamaan kokonaiskuvaa oikeudellisista järjestelyistä ja niiden välisistä keskinäisuuhteista.⁴ Tässä tutkielmassa keskitytään siis veronkiertoa koskevan sääntelyn sisältöön ja pyritään selvittämään mikä on kyseiseen asiaan liittyvän lainsäädännön suhde yritysjärjestelyjä koskeviin tilanteisiin.

1.3. Tutkimuksen rajausta sekä rakenne

Tutkimuksessa käsiteltävää aihetta lähestytään yritysjärjestelydirektiivin mukaisista yritysjärjestelytilanteista sekä siihen liittyvän veronkiertoartiklan näkökulmasta. Kyseinen säännös on implementoitu kansalliseen lainsäädäntöömme EVL 52 ja 52 a – 52 h §:ssä, joiden käsittely muodostaa niin ikään tutkimuksen keskeisen sisällön. Tutkimuksessa käsitellään myös VML 28 §:n yleistä veronkiertopykälää sekä viitataan VML 29 §:n peiteltyyn osingonjaon säännökseen, koska sillä on läheinen yhteys käsiteltävään aiheeseen. Aiheen käsittely on rajattu lähtökohtaisesti koskemaan kotimaisia yritysjärjestelyitä ja oikeustapauksia. Jonkin verran sivutaan EU-oikeuteen liittyviä tilanteita, sikäli kun se on katsottu tarpeelliseksi aiheen kokonaisuus huomioiden. Tutkimuksessa jätetään huomioimatta sellaiset menettelyt, joihin liittyy rikosoikeudellisia piirteitä, kuten veropetos. Tutkimus keskittyy hyvin paljon jakautumista ja sulautumista koskevien tapausten analysointiin, koska useimmat aiheeseen liittyvät oikeustapaukset on löydettävissä nimenomaan näiden yritysjärjestelyjen kohdalta. Muitakin yritysjärjestelydirektiivin mukaisia tilanteita käsitellään siltä osin, kun niistä on ollut löydettävissä tutkimuksen kannalta merkityksellisiä oikeustapauksia. Jonkin verran sivutaan myös aggressiivista verosuunnittelua ja sen suhdetta veronkiertoon. Myös kansainvälisiä toimia, joilla veronkierto-ongelmaa on pyritty ratkaisemaan, käsitellään lyhyesti.

Koska veronkiertoa koskeva problematiikka muodostaa tutkimuksen ytimen, on kyseistä aihetta ensin käsitelty suhteellisen laajasti aiheeseen liittyvän lainsäädännön kautta. Näin ollen, työn toinen luku muodostuu veronkiertoa koskevien lainnormien käsittelystä sekä niiden keskinäisestä vertailusta. Tämän jälkeen kolmannessa luvussa on kuvattu yritysjärjestelydirektiivin sekä EVL 52 – 52 g §:n mukaiset tavat toteuttaa yritysjärjestelyjä. Luvussa on otettu huomioon myös osakeyhtiölain (OYL) merkitys sekä vaikutukset toteutettaessa kyseisiä yritysjärjestelyitä. Varsinainen aineiston analyysi on kuvattu neljännessä luvussa. Tässä on käsitelty kuhunkin

⁴ Husa et al. 2010. s. 20 – 21.

yritysjärjestelydirektiivin mukaiseen yritysjärjestelytilanteeseen liittyvää oikeuskäytäntöä, jossa huomioita on kiinnitetty siihen, miten ja millä säännöksillä mahdollisia veronkiertotilanteita tulkitaan ratkaisuja muodostettaessa. Luvussa on lisäksi käsitelty lyhyesti peiteltyyn osingonjakoon liittyviä oikeustapauksia huolimatta siitä, että se ei kuulu yritysjärjestelydirektiivin vaikutusalaan. Kyseinen aihe on kuitenkin tullut esille useamman käsitellyn oikeustapausten yhteydessä nimenomaan yritysjärjestelyä seuraavana toimenpiteenä, joten sen merkitystä ei tässä yhteydessä ole syytä sivuuttaa. Viides luku tuo esille yritysjärjestelyihin liittyviä erityiskysymyksiä, joilla on merkitystä tulkittaessa oikeustapausta mahdollisena veronkiertotilanteena. Näitä kysymyksiä on peilattu neljännessä luvussa käsiteltyjen oikeustapausten kautta. Viimeisessä luvussa tehdään yhteenveto käsitellystä aiheesta ja pyritään tiivistämään yhteen tilanteet, jolloin järjestely katsotaan selkeästi veronkierroksi. Toisin sanoen, luvussa kuvataan järjestelymuodot, joita on syytä karttaa ja samalla pohditaan millä tavoin veronkiertoa koskevan säännöksen soveltaminen voidaan välttää, eli minkälaisia verosuunnittelumahdollisuuksia yrityksillä näiden säännösten puitteissa tosiasia on. Luvussa on myös pohdittu verosuunnittelun ja -kierron suhdetta yritysten yhteiskuntavastuuseen liittyen.

1.4. Verolakien tulkinnasta

Verosta on säädettävä lailla ja tästä säädetään Suomen perustuslain (PL) 81 §:ssä. Kyseinen säännös kuvastaa siten kansallisessa vero-oikeudessamme olevaa *legaliteettiperiaatetta*, jonka mukaan verotuksen on aina perustuttava lakiin. Lain sanamuodon mukaan verolain tulee sisältää säännökset verovelvollisuudesta ja veron suuruuden perusteesta sekä verovelvollisen oikeusturvasta. Legaliteettiperiaate asettaa lisäksi vaatimuksia sekä lain sisällölle että sen tulkinnalle. Perustuslain esitöiden edellyttämänä verolakien tulee olla selkeitä sekä tarkkoja ja veroseuraamukset tulee niiden perusteella voida riittävässä määrin ennustaa. Legaliteettiperiaatteeseen sisältyy lisäksi taannehtivan lainsäädännön kieltö. Verotus- ja oikeuskäytännön ei edellytetä korjaavan lainsäädännöstä mahdollisesti löytyviä puutteita sen takia, että jokin lain edellyttämä peruste on säännöksestä jäänyt puuttumaan. Legaliteettiperiaatteen vuoksi itse lakitekstillä on keskeinen asema verolain tulkinnassa. Tähän tulkintatapaan nojaava lain soveltaminen voidaan sinänsä katsoa selväksi niin sanottujen tarkkarajaisten säännösten kohdalla, jolloin tilanne voidaan suoraan ratkaista lain normin pohjalta. Hankaluuksia sen sijaan aiheuttavat tilanteet, joissa verosäännös on muotoiltu joustavammin. Tähän ryhmään kuuluvat nimenomaan veron kiertämiseen liittyvät säännökset.

Toisaalta on selvää, että käytännön tilanteissa tulee eteen tapauksia, joita lainsäädäntö ei ole voinut sanatarkasti huomioida. Näin ollen todettakoon, että kaikki lait mukaan lukien verolait ovat jossain määrin epätäydellisiä. Tukea lain tulkinnalle varsinaisen sanatarkan säännöksen puuttuessa voidaan hakea lain esitöistä, kuten hallituksen esityksistä (HE) tai valiokuntamietinnöistä (VaVM). Esitöillä on laintulkinnan kannalta merkitystä etenkin tilanteissa, jolloin niistä löytyy suora viittaus siihen, miten kyseistä verolakia on tulkittava. Luonnollisesti myös muiden kuin verolakien vaikutus on otettava huomioon veroasiaa ratkaistaessa. Verolait ovat osa muuta lainsäädäntöä, eikä sitä voida ohittaa verolakeja tulkittaessa. Voidaankin sanoa, että verolain tulkinnassa on varsinaisesti kyse yhtenäisen laintulkintakokonaisuuden muodostamisesta muu oikeusjärjestelmä huomioiden. Joissain tapauksissa muu lainsäädäntö voi myös antaa lisätukea verolain tulkinnalle.⁵

Lain tulkitsijan tapa soveltaa kirjoitettua lakia voidaan tilanteesta riippuen tulkita joko niin sanottuna *formalistisena* tai *realistisena*. Ensiksi mainitulle soveltamistavalle on tyypillistä lain sanatarkka tulkinta sekä niin sanottu subjektiivinen lähestymistapa, jolla tarkoitetaan sitä, että verovelvollisen toimenpiteet verotuksen perustetta määriteltäessä on otettava huomioon sellaisenaan, ilman että niiden tarkoituksenmukaisuuteen kiinnitetään huomioita. Myös vaatimus toimenpiteiden erillisyydestä on formalistisen lähestymistavan ominaispiirre. Jälkimmäinen tulkintatapa viittaa sen sijaan käytännönläheisempään soveltamis- ja tulkintatapaan. Realistinen lain soveltamistapa tarkoittaa sitä, että laintulkitsija ei koe lain sanamuodon asettamia rajoja yhtä ehdottomina, kuin formalistista tulkintatapaa toteuttava päätöksentekijä. Lisäksi sille on tunnusomaista lain varsinaisen tarkoituksen selvittäminen. Se kumpaa tapaa lain soveltaminen käytännössä painottaa, on hankala tarkasti määritellä. Todellisuudessa molempia tapoja sovelletaan yhdessä ja se, kumpaa tapaa kulloinkin korostetaan, riippuu ratkaistavan tilanteen luonteesta. Yleistäen voidaan sanoa, että mikäli lakiteksti on muotoiltu hyvin yksityiskohtaiseksi, puoltaisi tämä formalistista soveltamistapaa, kun taas avoimemmaksi jätetyn lainsäädännön tulkitseminen johtaisi realistisempaan lähestymistapaan. Formalistista soveltamistapaa voidaan puoltaa sillä, että sen voidaan nähdä helpommin johtavan ratkaisujen ennustettavuuteen.⁶ Koska verolainsäädäntö koskee monin paikoin tilanteita ja elämänalueita, joiden voidaan sanoa ainakin jossain määrin olevan muuttuvia, puoltaisi tämä sen sijaan realistisen tulkintatavan painottamista. Formalistisen tulkinnan voisi näin ollen jossain määrin katsoa soveltuvan huonommin kyseisten asioiden

⁵ Määttä, 2014. s. 65, 70 -71, 118, 159.

⁶ Tikka, 1972. s. 125 – 133 sekä Määttä, 2014. s. 4 -5.

tulkintaan, mikä johtuu siitä, että sillä on oikeuskirjallisuudessa esitetyn mukaan taipumusta jossain määrin jäykistää lain tulkintaa.⁷

Myös se tosiasia on tunnustettava, että verovelvolliset kehittävät jatkuvasti uudenlaisia tapoja minimoida tai kiertää verotusta. Tämä on omiaan aiheuttamaan sen, että verolainsäädännön tulkinnanvaraisuus lisääntyy. Luonnollisesti lainsäätäjä voisi vastata tähän säätämällä yhä uusia lakeja. Tämä ei kuitenkaan ratkaisisi itse ongelmaa, koska verovelvollinen voidaan aina nähdä olevan edellä lainsäätäjää tässä asiassa. Näin ollen vastausta kyseiseen ongelmaan onkin haettu veron kiertämiseen liittyvien säännösten joustavaan tulkintaan mahdollistavasta muotoilusta, jonka tausta-ajatuksena on myös se, että säännös toimisi pikemminkin ennalta ehkäisevänä keinona estää veronkiertoa.⁸

⁷ Määttä, 2014. s. 71.

⁸ Määttä, 2014. s. 39 -40.

2. Veronkiertosäännökset

2.1. Käsitteitä

Verovelvolliset käyttävät erilaisia verosuunnittelukeinoja minimoidakseen verotustaan ja verosuunnittelusta on tullut yhä merkittävämpi tekijä sekä yksityishenkilöiden että yritysten taloudellisessa päätöksenteossa. Silloin kun verovelvollinen hyödyntää verolakien sallimia mahdollisuuksia veron minimointiin ilman, että nämä toimet muodostuvat lain säännösten vastaisiksi, puhutaan *tavanomaisesta verosuunnittelusta*. Joissakin tapauksissa on täysin odotettavaa, jopa lainsäätäjän taholta, että verovelvollinen tarkoituksella pyrkii minimoimaan verojaan. Näin on tilanne esimerkiksi ohjaavan verotuksen kohdalla, jossa verovelvollinen toimii tavalla, jolla hän ei muutoin toimisi saavuttaakseen veroetuja. Yleensä verosuunnittelun tavoitteena on verotuksen lykkääminen myöhempään ajankohtaan, ei niinkään siitä vapautuminen. Luonnollisesti myös muilla kuin verotuksellisilla syillä on merkitystä taloudellisia päätöksiä tehtäessä.⁹ Tavoiteltaessa veroetuja on järkevää tukeutua niihin vaihtoehtoihin, joiden veroseuraamukset ovat ennakoitavissa ja joiden tuomat veroedut ovat lainsäätäjän sallimia tai hiljaisesti hyväksymiä, jotta mahdollisilta ei-toivotuilta seuraamuksilta vältyttäisiin. Verovelvollinen voi vaihtoehtoisesti myös hakea veroviranomaisia sitovan ennakkoratkaisun käsillä olevasta veroasiasta.¹⁰

Verosuunnittelu voi myös saada *aggressiivisen verosuunnittelun* piirteitä. Tällä tarkoitetaan toimia, joissa verojärjestelmän rakenteellisia puutteita pyritään hyödyntämään siten, haluttu verotuksellinen lopputulos saavutetaan. Tähän voidaan päästä esimerkiksi käyttämällä monimutkaisia ja keinotekoisia järjestelyitä sekä menetelmiä osana suoritettavia liiketoimia. Aggressiivinen verosuunnittelu liittyy erityisesti kansainväliseen verosuunnitteluun ja siinä pyritään hyödyntämään erityisesti maiden välisten verojärjestelmien eroavaisuuksia veroetujen saavuttamiseksi.¹¹

Veron kiertämisellä tarkoitetaan tilanteita, joissa on tavoiteltu veroetua, joka on selvästi vastoin lainsäätäjän tarkoitusta ja se on lain tarkoitukselle vieras sekä johtaa lopputulokseen, jonka vaikutukset ovat verovelvollisen kannalta selvästi edullisempia kuin mitä lainsäätäjä on alun perin tarkoittanut.¹² *Mattila* (2013) on luonnehtinut veron kiertämisen tunnusmerkkeihin kuuluvan ainakin seuraavanlaisia kriteerejä: (1) toimi/toimet ovat yllättäviä tai ainakin epätavallisia, (2)

⁹ Knuutinen, 2012. s.45.

¹⁰ Tikka et al. 2014. Luku 25.

¹¹ Komission tiedonanto Euroopan parlamentille ja neuvostolle, 2012. s.6.

¹² Knuutinen, 2012. s. 1.

toimi/toimet johtavat veroetuun, joka ei ole kierretyn verosäännöksen tarkoittama ja (3) toimelle/toimille ei voida esittää verotuksesta riippumattomia syitä.¹³ Veron kiertämistä luonnehditaan lisäksi yksityisoikeudellisten muotojen väärinkäytöksi vero-oikeudellisesta näkökulmasta, joka voi ilmetä esimerkiksi siten, että verovelvollinen antaa toiminalleen tai olosuhteelle tarkoituksella sellaisen yksityisoikeudellisen muodon, jolla veroetu saavutetaan. Tämä ilmenee esimerkiksi siten, että oikeustoimea ei suoriteta tosiasiallisten osapuolten kesken tai että omistusoikeus muutetaan toimenpiteiden johdosta pelkäksi julkisivuksi.¹⁴ Verovelvollinen voi myös pyrkiä peittelemään toimiensa tosiasiallista luonnetta keinotekoisilla järjestelyillä, jotta esimerkiksi tulojen todellinen luonne tai määrä ei paljastuisi. Suoritettujen toimien keinotekoisuus onkin yksi verosuunnittelun ja veronkierron välisen rajanvedon tärkeä kriteeri.¹⁵ Yleisesti lain kiertämisellä tarkoitetaan menettelyä, joka ei suoraan ole vastoin lainsäädännöstä, mutta se tekee tyhjäksi lainsäätäjän perimmäisen tarkoituksen ja johtaa lain tarkoitukselle vieraan veroedun piiriin.¹⁶ Tarkasti määriteltynä lain kiertämisen kohteena ei siten ole varsinaisesti itse lainsäädännös vaan sen tarkoitus eli *ratio*. Lain kiertäminen on erityisesti vero-oikeuden alalla esiintyvä ongelma ja siinä siis pyritään hyötymään laissa olevista aukoista tai sen rakenteellisesta heikkoudesta. Lain kiertäminen ei kuitenkaan tarkoita, että mitään lakia olisi rikosoikeudellisesti rikottu.¹⁷

Elinkeinoverolain 52 h §:ssä veronkiertoilmiöstä puhuttaessa mainitaan yritysjärjestelydirektiivin sanamuodon mukaisesti termeinä sekä veron kiertäminen, että veron välttäminen. Edellistä voidaan pitää ennestään selkeänä mutta jälkimmäisen sisällön määrittely on jäänyt jokseenkin epäselväksi. Yritysjärjestelydirektiivissä käytetään englannin kielen termejä ”tax evasion” ja ”tax avoidance”. Tax evasion -termin tulkinta viitanee verorikoksen kaltaiseen ilmiöön, joka viralliselta käännökseltä voisi tarkoittaa verovilppiä. Tämä on veronkiertoa ”tax avoidance” selvästi moitittavampi teko. Näin ollen EVL 52 h §:ssa mainittu veron välttämisen tulisikin tarkoittaa lähinnä rikollista menettelyä sivuavaa toimenpidettä, jonka varsinaisen tulkinta kuuluu rikoslainsäädännön piiriin ja siten veronkierron ulkopuolelle.¹⁸ Veron kiertäminen on siis lain tarkoituksen vastainen ilmiö ja toisin kuin verosuunnitteluun tähtäävät toimet, asettuu se laillisuuden suhteen verosuunnittelun ja verovilpin väliin. Pelkistetysti voidaan myös sanoa, että

¹³ Mattila, 2013. s. 20.

¹⁴ Tikka et al., 2014. 25 luku.

¹⁵ Knuutinen, 2013. s. 179.

¹⁶ Kosonen. s. 386 ja 390.

¹⁷ Knuutinen, 2012. s. 6.

¹⁸ Andersson et al., 2009. s.688.

veron kiertämisessä keskeisessä asemassa ovat tavoitellut verosäästöt, kun taas verosuunnittelussa verot ovat vain yksi tekijä muiden asioiden joukossa.¹⁹

Veronkiertoa voi esiintyä hyvin monenlaisten toimien ja tilanteiden yhteydessä ja sen ilmenemistavat sekä tilanteet voidaan nähdä aina aikakauteensa sidonnaisina. Veron kiertämisen voidaan sanoa muodostavan yhteyden voimassa olevan verolainsäädännön sekä uusien taloudellisiin ilmiöiden välille. Ajan kuluminen, oikeuskehitys ja reaali maailman muutokset vaikuttavat siihen, ettei lainsäädännön alkuperäinen muotoilu enää myöhemmin ole välttämättä täysin soveltuva kaikkiin tilanteisiin, jotka sen tulisi kattaa. Taloudellisten ilmiöiden muuttuessa muuttuvat siten myös veron kiertämisen tavat ja – tilanteet. Yleisen yhdenvertaisuuden ja oikeudenmukaisuuden nimissä veronkierto-ongelmaan tulee suhtautua vakavasti ja verojärjestelmän tulisikin pyrkiä elämään mahdollisimman hyvin ajassa, jotta veronkiertoilmiöt voidaan tunnistaa. Perimmäinen ongelma tässä lienee kuitenkin se, että veronkiertoilmiön rajaaminen ja määrittäminen tyhjentävästi on varsin hankalaa ja sitä, milloin hyväksyttävästä verosuunnittelusta tullaan veron kiertämisen alueelle, ei voida tyhjentävästi määrittellä. Mikäli käsite olisi helposti rajattavissa, ei koko ongelmaa periaatteessa olisi, koska tällöin selkeästi lain tarkoituksen vastaiset toimet voitaisiin kirjoittaa lakiin ja ongelma siten poistua.²⁰

Verolait ovat kuitenkin aina jokseenkin epätäydellisiä. Lakia säädettäessä kaikkien mahdollisten asiantilojen huomioonottaminen on mahdotonta ja toisaalta epätarkoituksenmukaista. Verotusta säätelevät normit eivät myöskään kaikissa tapauksissa ole tarkkarajaisia. Tämä tarkoittaa sitä, että verolaissa ei näin ollen ole täysin täsmällisesti eikä tyhjentävästi määritelty kaikkia verokohteluun vaikuttavia asianlaitoja. Oikeus- ja verotuskäytännöllä onkin tällöin tehtävänä täydentää epätäydellistä lainsäädäntöä omilla tulkinnoillaan. Näin siitäkkin huolimatta, että oikeuskäytännön varsinainen tehtävä ei ole säätää lakeja tai muutoin rajata verovelvollisen käyttäytymistä, vaan tämä on varsinaisesti lainsäätäjän tehtävä.²¹

2.2. VML 28 §:n yleinen veronkiertosäännös

Veronkierrosta sen yleisemmässä muodossa säännellään kansallisessa lainsäädännössämme verotusmenettelylain (VML) 28 §:ssä. Aiemmin vastaavanlainen veronkiertoa koskeva säännös oli

¹⁹ Wikström, 2008. s. 99.

²⁰ Knuutinen, 2012. s 5-8, 45 ja 299.

²¹ Määttä, 2014. s. 44 – 45, 54 ja 307.

verotuslain (VerL) 56 §:ssä. VML 28.1 §:n ensimmäisessä virkkeessä todetaan ”mikäli jonkin olosuhteen tai toimenpiteen muoto ei vastaa asian varsinaista luonnetta tai tarkoitusta, on verotusta toimitettaessa meneteltävä niin kuin asiassa olisi käytetty oikeaa muotoa.” Tällä tarkoitetaan sitä, että mikäli tietyn oikeudellisen muodon käyttämisellä on tavoiteltu ainoastaan veroetua, johon verovelvollisella ei tosiasiallisesti olisi oikeutta, täyttyvät VML 28.1 §:n määrittelemät veronkierron edellytykset. Lain sanamuodon mukaan veroviranomainen on näissä tilanteissa oikeutettu arvioimaan verotettavan tulon ja omaisuuden määrän ja toimittamaan verotuksen tämän perusteella. Toisin sanoen, yleislauseke sallii näissä tilanteissa käytettävän harkintavaltaa ja oikeuden tulkita veron kiertämistoimea sen tosiasiallisen sisällön mukaan. Tässä yhteydessä sisällöllä viitataan asian taloudelliseen sisältöön. Mikäli yleislausekkeen soveltaminen tulee kyseeseen, on kyseisessä tilanteessa tällöin havaittavissa selkeä oikeussäännöksen muodon ja sisällön välinen ristiriita.²² Ennen kuin säännöstä veronkierron voidaan soveltaa, tulee lisäksi VML 28.2 §:n sanamuodon mukainen vaatimus veronkierron ilmeisyydestä osoittaa toteen. Arvioitavan tapauksen tulee näin ollen sisältää konkreettisia toimia, joiden perusteella epäily veronkierron voidaan näyttää toteen.²³

VML 28 §:n varsin joustavasta ja osittain epämääräisestäkin muotoilusta johtuen, oikeuskäytännöllä on veronkiertosäännöksen soveltamisessa suuri merkitys. Verovelvollisen verosuunnittelua ajatellen tämä tarkoittaa sitä, että yleislauseke luo tietynlaisen epävarmuusalueen verovelvollisen toimille. Useat tuomioistuinten tekemät ratkaisut ovat lisäksi syntyneet eriävien mielipiteiden äänestystuloksesta, joka myös johtanee siihen, että ratkaisuista ei aina ole johdettavissa selkeitä päätelmiä. Tästä huolimatta yleislausekkeen soveltamisessa voidaan havaita tiettyjä tyyppitilanteita, joita tarkastelemalla on mahdollista tarkentaa hyväksyttävien ja ei-hyväksyttävien veroetujen välistä rajaa sekä havaita tilanteita, joihin veronkiertosäännös soveltuu.²⁴ Ratkaisuja sovellettaessa on kuitenkin syytä käyttää varovaista tulkintatapaa. Yleisen veronkiertosäännöksen soveltamista voi perustella ainakin seuraavan tyyppisissä tilanteissa, kuten *Tikka* väitöskirjassaan (1972) asian esittää:

1. Oikeudellisen muodon ja taloudellisen sisällön ristiriitatilanteet.
2. Sarjatoimet ilman liiketaloudellista perustetta.
3. Intressinpuutetilanteet, joissa vain toisella osapuolella on verotuksellista intressiä tiettyihin ehtoihin.

²² Knuutinen, 2006, s. 790 sekä Weckström, 2004, s. 460.

²³ Mattila, 2013. s. 3.

²⁴ Tikka et al. 2014. 25 luku, Määttä, 2014. s. 305.

4. Intressiyhteystilanteet, joissa sopimusosapuolet ovat keskenään etuyhteydessä eikä toimille ole taloudellista perustetta.²⁵

Oikeudellisen muodon ja taloudellisen sisällön ristiriitatilanteilla viitataan tapauksiin, joissa on toimittu siten, että normin sanamuotoa tulkitaan sen tarkoitusta vastaamattomalla tavalla. Tämä voi ilmetä joko niin sanotun rasittavan verokohtelun torjunnalla tai suosivan verokohtelun tavoitteluna. Verovelvollinen voi pyrkiä torjumaan hänelle epäedullisen verolainsäädännön soveltamista antamalla toiminnalle sellaisen yksityisoikeudellisen muodon, johon ei kohdistu niitä veroseuraamuksia, joita verovelvollinen koettaa vältellä. Näin on esimerkiksi tilanteessa, jossa myyntivoiton verotuksen estämiseksi kauppa on saatettu korvata vuokrasopimuksella. Suosivaan verokohtelun aikaansaamiseksi verovelvollinen voi pyrkiä valitsemaan oikeustoimen siten, että sanamuodon mukaisesti tulkittuna toimi sijoittuisi suosivan lainsäädännön soveltamisalaan, mutta tosiasiallisesti oikeustoimi ei sisällä niitä taloudellisia seikkoja, joille lainsäätäjät tarkoittanut antaa veroetua. Tästä esimerkkinä voidaan mainita liiketoiminnan harjoittaminen yhtiön muodossa, vaikka se tosiasiallisesti olisi taloudelliselta luonteeltaan yksityistä liiketoimintaa.²⁶

Sarjatoimilla puolestaan viitataan tilanteisiin, jolloin verovelvollinen pyrkii hyötymään säännösten tulkinnan itsenäisyydestä. Tällöin hän pyrkii jakamaan toteutettavan järjestelyn osiin ja näin ollen tavoittelee toimien tulkinnan erillisyyttä, jolloin veroseuraamus on edullisempi kuin jos tulkinta tehtäisiin kokonaisuuden perusteella. Intressinpuutetilanteessa, jossa sopijaosapuolet ovat itsenäisiä, yleensä vain toisella osapuolella on verotuksellisia syitä noudattaa tehtyjen toimien osalta tiettyjä sopimusehtoja kun taas toiselta osapuolelta tämä intressi puuttuu. Usein tällainen tilanne tulee eteen esimerkiksi kauppahinnan jakamiseen liittyvissä tilanteissa. Intressiyhteystilanteissa puolestaan sopimusosapuolet ovat etuyhteydessä toisiinsa ja näin ollen he voivat esimerkiksi sopia järjestelyissä hinnoittelupoikkeamista vastoin markkinaehtoisuuden periaatetta.²⁷

2.3. Yritysjärjestelydirektiivin 15 artikla

Yritysjärjestelydirektiivin 15 artikla (alun perin 11 artikla) sisältää veronkiertoa koskevan säännöksen, joka antaa jäsenvaltioille mahdollisuuden jättää joko osittain tai olla kokonaan soveltamatta yritysjärjestelydirektiivin säännöksiä tai vastaavasti hylätä niistä saatavan hyödyn,

²⁵ Tikka 1972, s. 228 - 232.

²⁶ Tikka et al. 2014. 25 luku.

²⁷ Tikka et al. 2014. 25 luku.

mikäli voidaan näyttää toteen, että yritysjärjestely on toteutettu veronkiertotarkoituksessa. Artiklan nykyisessä sanamuodossa korostetaan sitä, että veronkiertotarkoitusta voidaan epäillä, mikäli yritysjärjestelyn *pääasiallisena* tai *yhtenä pääasiallisista* tarkoituksista on veron kiertäminen tai veronvälttäminen. Kantaa ei tarvitse ottaa siihen, mikä järjestelyn syistä on tärkein.²⁸ Artiklassa myös viitataan siihen, että mikäli järjestelyyn liittyvää liiketoimea ei ole suoritettu hyväksyttävistä liiketaloudellisista syistä, voi tämä johtaa oletamaan, että toimen pääasiallisena tarkoituksena on ollut veron kiertäminen tai - välttäminen. Hyväksyttäviin liiketaloudellisiin syihin luetaan kuuluvaksi muun muassa järjestelyyn osallistuvien yhtiöiden toimintojen uudelleenjärjestely, kehittäminen tai muunlainen järjeistäminen. Sen sijaan yhtiön osakkaan verosuunnitteluun liittyvää perustetta ei lähtökohtaisesti ole pidetty hyväksyttävänä liiketaloudellisena syynä.²⁹ Mikäli voidaan osoittaa, että toteutettavalle yritysjärjestelylle ei ole esittää pätevää liiketaloudellista perustetta, voidaan artiklan mukaisesti olettaa, että järjestelyn tavoitteena on veron kiertäminen. Riittävää on, mikäli voidaan todeta järjestelyyn osallistuneista yhtiöistä *yhdessä* yhtiön pääasiallisena tarkoituksena olleen veron kiertäminen. Jo tällöin on mahdollista soveltaa veronkiertoa koskeva säännöstä. Direktiivi pyrkii kuitenkin korostamaan suhteellisuusperiaatetta. Sen mukaista on, että tarkasteltavia liiketoimia on aina tutkittava kokonaisuudessaan sekä selvitettävä toimien tosiasiallinen tarkoitus, jotta kuhunkin tapaukseen voidaan ottaa riittävässä määrin kantaa sen suhteen täytyvätkö veron kiertämisen tunnusmerkit.³⁰

Jäsenvaltiot voivat direktiivin nojalla säätää yritysjärjestelyitä koskevasta kansallisesta erityisestä veronkiertosäännöksestä. Direktiivin 15 artiklassa veron kiertämissäännöksen soveltamisedellytykset tosin jätetään melko avoimiksi ja näin ollen jokaiselle jäsenvaltiolle jää itsenäisen päätösvalta sen suhteen, miten artikla implementoidaan kansalliseen lainsäädäntöön. Toisin sanoen, säädöksen soveltamisessa voidaan käyttää harkintaa esimerkiksi sen suhteen, halutaanko erityissäännöksen nojalla estää yritysjärjestelydirektiivin mukaiset verotuksen lykkääntymisedut kokonaan vai osittain. Implementoitaessa yritysjärjestelydirektiiviä kansalliseen lainsäädäntöömme, hallituksen esityksessä nimenomaan todettiin erityinen veron kiertämissäännös tarpeelliseksi. Perusteluina toteamukselle esitettiin se, että olisi lain tarkoituksen vastaista jättää verotuksen keskeisistä periaatteista poikkeavan toimen salliminen, toisin sanoen edullinen verokohtelu, mikäli samalla voidaan osoittaa, että yritysjärjestelylle ei olemassa merkittävää liiketaloudellista syytä. Esityksessä myös viitattiin VML 28 §:n tehottomuuteen puuttua tähän

²⁸ HE 193/2005

²⁹ Ks. kuitenkin ratkaisu KHO:2013:126, jossa on todettu, että myös omistajan etu voi olla verotuksesta riippumaton syy järjestelylle.

³⁰ Järvenoja, 2007. s. 322 -323.

asiaan. Yleisesti voitiin myös olettaa, että veron kiertämistä koskevalla säännöksellä olisi ennalta ehkäisevä vaikutus verovelvollisten toimiin. Samalla muistutettiin, että huolimatta säännöksen olemassa olost, ei verovelvolliselta voida estää tavanomaista verosuunnittelua eikä säännöksen tule olla esteenä suoritettaessa liiketaloudellisesti perusteltujen yritysjärjestelyjen toteuttamista.³¹

Valiokuntamietinnössä puolestaan viitattiin siihen, että perusteettomien veroetujen tavoittelu ei sovellu neutraalin verotuksen ajatteluun eikä verotuksen tule olla houkutin eikä syy toteuttaa järjestelyitä, vaan ne tulee aina toteuttaa liiketaloudellisiin syihin vedoten. Mietinnössä todettiin lisäksi, että aikaisemmat säännökset koskien perusteettomien veroetujen hankkimista eivät toimineet riittävällä tavalla. Tästä mainittiin esimerkkinä se, että veroedut oli aiemmin myönnetty lähes poikkeuksetta muodollisesti oikein toteutetuissa yritysjärjestelyissä eikä niiden varsinaista tarkoitusta oltu nostettu riittävästi tarkasteluun. Näihin järjestelyihin oli toteamuksen mukaan ollut aiemmin vaikeaa puuttua ilman erityisnormia.³²

2.3.1. Muut kansainvälistä veronkiertoa ehkäisevät toimet

EU-komissio on joulukuussa 2012 julkaissut toimintasuunnitelman, jossa se on esitellyt veronkierron vähentämiseen tähtääviä toimenpiteitä. EU:n jäsenvaltiot ovat nähneet kansallisen veropohjan turvaamisen vaikeana, johtuen muun muassa aggressiivisesta verosuunnittelusta, johon on usein ollut hankala puuttua pelkästään kansallisen lainsäädännön turvin. Tähän viitataan myös EU-komission raportissa. Raportissa esitetään, että kaikki jäsenvaltiot yhtyisivät siinä lausuttuihin toimenpiteisiin, joiden mukaan komission suositukseksi on, että kaikki EU-jäsenmaat säätäisivät osaksi kansallista lainsäädäntöään yleisen verotuksen väärinkäyttöä koskevan säädöksen (general anti-abuse rule).³³ Sen mukaan kaikki sellaiset toimet, joilla tähdätään pelkästään veron minimointiin ilman liiketaloudellista syytä, tulee hylätä verotuksessa.³⁴ Veronkierron vähentämiseen ja aggressiiviseen verosuunnitteluun pyrkivät toimet on useimmissa EU-maissa maissa tyypillisesti pyritty torjumaan kansallisella lainsäädännöllä, jotka ovat hyvin samansuuntaisia eri jäsenmaiden kesken. Koska verotusta ei EU:ssa ole harmonisoitu, on yhteisten pelisääntöjen rakentamisella suurta merkitystä rajat ylittävien, verotukseen liittyvien väärinkäytösten ehkäisemisessä. On yleisesti tunnustettu tosiasia, että kattavien yhteisten verosäännösten puuttuminen EU-tasolla vaikeuttaa toimia veronkierron torjunnassa.

³¹ HE 193/2005

³² VaVM 49/1995 ja HE 177/1995.

³³ European Commission, 6.12.2012. s.2.

³⁴ Kosonen, 2013. s.395

Myös kansainvälisillä verosopimuksilla sekä maiden välisillä kahdenvälisillä verosopimuksilla pyritään vähentämään verosäännösten porsaanreikien hyödyntämistä. Kansainvälinen yhteistyö veronkiertoasiassa on äärimmäisen tärkeää, koska rajojen yli tapahtuva vuorovaikutus kasvaa jatkuvasti.³⁵ EU:n lisäksi OECD:llä on aktiivinen rooli veronkierron torjumisessa ja se on julkaissut aiheesta lukuisia raportteja ja suosituksia. Vuoden 2013 heinäkuussa OECD julkaisi toimintasuunnitelman, Action Plan on Base Erosion and Profit Shifting (BEPS), jossa niin ikään pyritään kansainvälisen aggressiivisen verosuunnittelun vastaisiin toimiin korostaen maiden välisen yhteistyön merkitystä kansainvälisen verojärjestelmän saattamiseksi ajan tasalle.³⁶ Ohjelman tavoitteena on tutkia ja siten oppia tunnistamaan ja estämään verosuunnitteluun tähtääviä toimia, jotka pyrkivät hyödyntämään verolainsäädännössä olevia puutteita, joita hyväksikäyttämällä verovelvolliset voivat onnistua häivyttämään tai siirtämään verotettavaa tuloa kevyemmän verotuksen piiriin.³⁷

2.4. EVL 52 h §:n erityinen veronkiertosäännös

Elinkeinoverotuksessa veronkierrosta säädetään erityisnormilla, EVL 52 h §:ssä, jolla yritysjärjestelydirektiivin 15 artikla on saatettu lainsäädännössämme voimaan. Ennen vuonna 1996 voimaan tullutta yritysjärjestelydirektiiviä, ei Suomen lainsäädännössä ollut artiklassa mainittua nimenomaisesti yritysjärjestelytilanteisiin sovellettavaa veronkiertosäännöstä. Veronkiertoa koskevan erityissäännöksen tarkoituksena on korostaa veroetuihin oikeuttavien normien huomioimista sen soveltamisessa ja tulkinnassa sekä ennen kaikkea toimia veronkiertoa ennalta ehkäisevänä tekijänä. EVL:n yritysjärjestelyjä koskevat säännökset korostavat nimenomaan sitä, ettei verotus muodostuisi esteeksi toteutettaessa liiketaloudellisin syin perusteltuja järjestelyjä, joiden myötä kehitetään yritys rakenteita tai yrityksen toimintaa organisoidaan uudelleen. Veronkiertosäännöksen tarkoituksena ei ole kuitenkaan estää normaalia verosuunnittelua, vaan tavoitteena on torjua etujen myöntäminen silloin, kun järjestely toteutetaan puhtaasti verotuksellisista syistä tai verotukselliset tekijät ovat pääasiallinen syy koko järjestelylle.³⁸

Alun perin yritysjärjestelyitä koskevasta veronkierrosta säänneltiin EVL 52 g §:ssä ja sen sanamuoto myös poikkesi hieman nykyisin voimassa olevasta pykälästä. Aikaisemmin säännöstä voitiin soveltaa, mikäli pystyttiin osoittamaan, että järjestelyn *yksinomaisena* tai *pääasiallisena*

³⁵ Lampreave, 2012. s. 161-163, 167.

³⁶ OECD, Action Plan on Base Erosion and Profit Shifting, 2013. s.11.

³⁷ Nouwen, 2013. s. 492-493.

³⁸ HE 177/1995 sekä VaVM 49/1995.

tarkoituksena oli ollut veron kiertäminen. Yritysjärjestelydirektiivin muutoksen myötä, vuonna 2005, myös Suomen lainsäädäntöä tarkistettiin EVL:n veronkiertopykälän osalta ja samalla se siirrettiin 52 h §:ään. Muutoksen yhteydessä pykälän sanamuotoa tarkennettiin vastaamaan paremmin yritysjärjestelydirektiivin 15 artiklaa. Täsmennetty sanamuoto antaa mahdollisuuden veron kiertämissäännöksen soveltamiseen tilanteissa, joissa järjestelyn *yksinomaisena* tai *yhtenä pääasiallisista* tarkoituksista on veron kiertäminen tai veron välttäminen. Näin ollen, nykyään voimassa olevan säännöksen myötä ei enää tarvita arviointia tai kannanottoa siitä, mikä järjestelyn syistä on tärkein. Tosiasiassa sanamuodon muutoksen ei käytännössä ole juurikaan katsottu lisänneen säännöksen soveltamistilanteita, johon myös hallituksen esityksessä aikoinaan viitattiin.³⁹

Arvioitaessa toteutettavaa yritysjärjestelyä, on huomioita kussakin tapauksessa kiinnitettävä siihen, että järjestelyissä mukana olevien tahojen liiketoimet tutkitaan kokonaisuudessaan ja ainoastaan silloin jos voidaan todeta, ettei järjestelyille löydy yhtäkään pätevää tai perusteltua liiketaloudellista syytä veroetuihin tähtäävien toimien lisäksi, voi veronkiertopykälän soveltaminen tulla kyseeseen. Huomioita on kuitenkin kiinnitettävä siihen, että vaikka yhtiö järjestelyn myötä saavuttaisi huomattaviakin veroetuja, ei tämän yksinomaan tule johtaa veronkiertosäännöksen soveltamiseen.

40

EVL 52 h §:n tavoitteena on siis estää yritysjärjestelyitä koskevien säädösten epätarkoituksenmukainen hyödyntäminen, eikä EVL 52 – 52 g §:ssä olevia säännöksiä siten sovelleta järjestelyyn, jonka ainoana tai yhtenä pääasiallisista tavoitteista voidaan osoittaa olevan veronkiertotarkoitus. Samalla menetetään yritysjärjestelysäännösten verojatkuvuuteen liittyvät edut. Sovellettaessa EVL 52 h §:ää on toisaalta mahdollista, että tällöin evätään vain osa järjestelyn veroeduista, huolimatta siitä, että tätä ei EVL 52 h §:n säännöksen sanamuodossa selkeästi ilmaistakaan. Tämä mahdollisuus näkyy selkeämmin yritysjärjestelydirektiivin 15 artiklan sanamuodossa.⁴¹

Koska EVL:n yritysjärjestelyjä koskevien säännösten tarkoituksena on lähtökohtaisesti siirtää verotuksen realisoituminen siihen ajankohtaan, kunnes yritysjärjestelyssä vastikkeena saadut osakkeet mahdollisesti myöhemmin luovutetaan, ei EVL 52 h §:n soveltamisen perusteena siten voida pitää verotuksen lykkäytymisestä saavutettua huomattavaakaan veroetua. Rajatapauksena tällaisesta tilanteesta tosin voitaneen pitää järjestelyä, jossa verovelvollinen valitsee EVL:ssä

³⁹ HE 193/2005 sekä VaVM 41/2005.

⁴⁰ Siikarla, 2007. s. 193.

⁴¹ Andersson et al. 2009. s. 690. Järvenoja, 2007. s. 327 – 328. Ks. myös Neuvoston direktiivi 90/434/ETY, kohta 11 artikla.

säädellyn toimen vapautuakseen välittömistä veroseuraamuksista jos sen vaihtoehtona olisi ollut tilanne, josta välittämiä veroseuraamuksia aiheutuu. Tästä esimerkkinä voidaan mainita valinta liiketoimintasiirron ja liiketoimintakaupan välillä. Liiketoimintasiirron verokohtelu kuuluu yritysjärjestelydirektiivin soveltamisalaan, jossa verotuksen osalta noudatetaan jatkuvuusperiaatetta, kun taas liiketoimintakaupassa verotus realisoituu välittömästi kaupan yhteydessä.⁴² Yritysjärjestelydirektiivin 15 artikla eikä myöskään EVL:n veronkiertosäännös pidä sisällään toteamusta, että verotuksen lykkääntymisetu voidaan jättää myöntämättä järjestelyn yhteydessä tai että se voidaan myöhemmin evätä, jos käy ilmi, että yritysjärjestely oli toteutettu veronkiertämistarkoituksessa. Tämä ei kuitenkaan estä soveltamasta säännöstä jälkikäteen vasta siinä vaiheessa, kun koko järjestelyn kokonaisvaikutus on käynyt ilmi. Tällaisessa tilanteessa säännöksen soveltaminen toteutetaan verotusta oikaisemalla, VML 57 §:n mukaisesti.⁴³

Toisaalta verovelvolliselle tulee antaa mahdollisuus normaaliin verosuunnitteluun, jossa hän voi käyttää valinnanvapauttaan. Toisin sanoen, mikäli verovelvollisella on valittavissa kaksi samaan lopputulokseen johtavaa menettelytapaa, ei hänen tarvitse valita itsellensä verotuksellisesti epäedullisempaa vaihtoehtoa. Edullisemman valinnan ei siten automaattisesti tule johtaa veronkiertosäännöksen soveltamiseen.⁴⁴

2.5. VML 28 §:n ja EVL 52 h §:n välinen suhde

Koska Suomen lainsäädännössä oli jo ennen EVL 52 h §:n voimaantuloa yleinen veronkiertoa koskeva säännös, voidaan kysyä, oliko erityissäännöksen säätäminen tarpeen ja olisiko yritysjärjestelyjä koskevien tapausten ratkaisuun voitu edelleen soveltaa yleistä VML 28 §:n mukaista veronkiertopykälää? Kahden veronkiertosäännöksen yhtäaikainen olemassaolo voi johtaa käytännön tilanteissa epätietoisuuteen siitä, kumpaa säännöstä tulisi soveltaa.

Erityissäännöksen, EVL 52 h §:n, voimaansaattamista perusteltiin muun muassa sillä, että sen on nimenomaisesti tarkoitus korostaa yritysjärjestelytilanteisiin liittyviä verotuksellisia näkökohtia sekä niiden huomioimista yritysjärjestelyjä koskevien säännösten tulkinnassa. Yleissäännöstä ei tässä valossa pidetty riittävän tehokkaana ehkäisemään perusteettomien veroetujen tavoittelua yritysjärjestelytilanteissa. Tämä voitiin perustella sillä, että aikaisemmin veron kiertämistä

⁴² Järvenoja 2007. s. 327 – 328.

⁴³ Mattila, 2013. s. 5. Järvenoja 2007. s. 327 – 328.

⁴⁴ Andersson et al. 2009. s. 690.

ehkäisevää yleissäännöstä oli hyvin harvoin sovellettu yritysjärjestelyihin, mikäli oli voitu osoittaa, että ne muutoin noudattivat lain normeja.⁴⁵

Veron kiertäminen määritellään yleisesti tavanomaisesta poikkeavana, keinotekoisena toimintana, jonka päämääränä on saavuttaa lainsäätäjän tarkoittamien tavoitteiden vastaisia vieraita veroetuja. Kyseinen toiminta näyttäytyy yleisimmin verolain säädöksen sanamuodon mukaisen normaalin tulkinnan vääristämisenä. Näin ollen EVL 52 h §:n mukainen veronkiertotilanne on hyvin lähellä VML 28 §:ssä tarkoitettuja tilanteita. EVL 52 h §:n ollessa erityinen veronkiertoa koskeva säännös, jota voidaan soveltaa vain EVL 52 – 52 g §:n mukaisiin yritysjärjestelyihin, voidaan törmätä tapauksiin, joissa se on ristiriidassa VML 28 § kanssa. Säännösten keskinäistä suhdetta on esitetty muun muassa *Järvenojan* (2007) toimesta voitavan lähestyä lähinnä kahdella tavalla.

1. EVL 52 h § syrjäyttää erityissäännösasemansa perusteella VML 28 §:n kokonaan, jolloin VML 28 §:ää ei voida lainkaan soveltaa kyseisessä yritysjärjestelyssä.
2. VML 28 §:ää voidaan soveltaa siltä osin, kun EVL 52 h §:llä ei voida kattaa yritysjärjestelyyn liittyvää veronkiertoilmiötä.

Tämän mukaan, VML 28 §:ää ei siis voida soveltaa niiltä osin kun on kyse EVL 52 - 52 g §:n soveltamisalueesta. EVL 52 h § syrjäyttää näin ollen erityissäännöksenä VML 28 §:n huolimatta siitä, että kyseisten pykäliden soveltamisperusteet ovat hyvin samanlaisia. VML 28 §:ää ei voida soveltaa EVL:n mukaisiin yritysjärjestelyihin edes silloin, kun järjestelyä ei pidetä EVL 52 h § perusteella veronkiertämisellä, koska verovelvollisen oikeusturva edellyttää, että näin ei voida toimia. Sen sijaan VML 28 §:n soveltaminen voi tulla kyseeseen niissä yritysjärjestelytilanteissa, joihin ei sovelleta EVL 52 - 52 g §:ää. Tästä voidaan esimerkkinä mainita tilanne, jossa sulautumisessa tai jakautumisessa annetaan vastikkeena osakkaille enemmän kuin 10 prosenttia käteisvaroja.⁴⁶ Tällaisessa tilanteessa EVL 52 h § soveltaminen ei siis tule kyseeseen vaikka järjestelyn tarkoituksena on veron kiertäminen, koska kyseisessä tilanteessa yritysjärjestelyä ei tulkita EVL:n mukaisesti. Tällöin VML 28 § voi siis soveltua.⁴⁷

Myös kysymystä siitä, kummassa järjestyksessä säännöksiä tulee soveltaa jos käytettävissä ovat sekä erityis- että yleissäännökset on asia, joka väistämättä nousee esille verojärjestelmien kohdalla, joissa on käytössä kaksi yhtäaikaista veronkiertosäännöstä. Lähtökohtana tällaisessa tilanteessa on

⁴⁵ Andersson et al. 2009. s. 686 -687.

⁴⁶ Ks. tarkemmin tutkielman kpl:t 3.2. ja 3.3.

⁴⁷ Järvenoja, 2007. s. 328-329.

käytännössä se, että erityissäännös menee yleissäännöksen edelle, joka on myös yleisen *lex specialis* –periaatteen pääajatus. Käytännössä EVL:n erityissäännöksellä on pyritty kattamaan kaikki tilanteet, joissa yritysjärjestelyihin voidaan puuttua veronkiertopykälän puitteissa. Yleissäännöksen soveltaminen tulee siten käytännössä kyseeseen vain niissä tilanteissa, joihin EVL:n erityissäännös ei sovellu.⁴⁸

Mattilan (2013) mukaan EVL 52 h §:n ja VML 28 §:n keskinäinen suhde jää kuitenkin yhä jokseenkin avoimeksi. Tätä toteamustaan hän perustelee sillä, että säännösten sanamuodot huomioon ottaen, EVL 52 h §:n soveltaminen ei lain sanamuoto huomioiden tulisi yhtä herkästi kyseeseen kuin VML 28 §:n. Tämä johtuu siitä, että EVL 52 h §:n soveltaminen on mahdollista vain niissä tilanteissa missä veron kiertämistarkoitus on ainakin yksi pääasiallisista tarkoituksista. VML 28 §:n sanamuoto sen sijaan ei aseta vastaavaa vaatimusta säännöksen soveltamiselle.⁴⁹

Yhteenvedon voitaneen todeta, että yleisen veronkiertosäännöksen avulla voidaan lisätä veroviranomaisten sekä tuomioistuinten toimintavaltuuksia ja harkintavaltaa, tavoitteena yleisen oikeudenmukaisuuden toteutuminen sekä aiheettomien veroetujen saavuttaminen. Säännöksen ongelmana on kuitenkin joissakin tilanteissa nähty verotukseen liittyvien ratkaisujen ennustettavuuden heikkeneminen sekä epävarmuuden lisääntyminen. Erityissäännöksen osalta ongelmaksi voi puolestaan muodostua se, että se lisää lainsäädännön mahdollisia porsaanreikiä ja voi näin ollen edesauttaa veronkiertoa. Tämä johtuu siitä, että erityislainsäädännön jatkuva kasvattaminen lisää lain monimutkaisuutta, joka näin ollen saattaa luoda uusia mahdollisuuksia verokeinottelulle.⁵⁰

2.6. VML 29 §:n peitelty osingonjako

Peitellyllä osingonjaolla tarkoitetaan osakeyhtiön varojen siirtämistä osakkaalle tai tämän lähiomaiselle osingonjaon muotovaatimukset sivuttaen, mikä vastaa todelliselta luonteeltaan voitonjakoa. Verotuksen näkökulmasta yrityksen varojen jakaminen tällä tavoin merkitsee yleensä myös veroseuraamuksilta välttymistä ja näin ollen peitelty osingonjako voidaan periaatteessa laajassa mielessä katsoa kuuluvaksi veron kiertämisen ja VML 28 §:n piiriin.⁵¹ Laissa peitellystä osingonjaosta kuitenkin säädetään varsinaisesta veronkiertosäännöksestä erikseen, johtuen sen

⁴⁸ Knuutinen, 2012. s. 9-11, 187.

⁴⁹ Mattila, 2013. s. 5.

⁵⁰ Knuutinen, 2012. s. 9 -10.

⁵¹ HE 26/1998.

poikkeavista verovaikutuksista. Tosin monissa tapauksissa VML 29 §:ää on sovellettu yhdessä VML 28 §:n kanssa.⁵²

Jotta toimenpide voidaan katsoa peiteltyksi osingonjaoksi, edellyttää se lainkohdan mukaan olennaista poikkeamista tavanomaisesta hinnoittelusta, joko ali- tai ylihinnan muodossa tai vastikkeettomuutta. Erityisesti tilanteissa, joissa käypää arvoa ei voida yksiselitteisesti määrittää, hintapoikkeaman olennaisuus korostuu. Säännöksen soveltaminen saattaa tulla kyseeseen myös tahattomissa hinnoittelupoikkeamissa. Näin ollen peittelystä osingosta verottaminen ei edellytä, että toimenpide olisi suoritettu tietoisesti. Yksi peitellyn osingonjaon ilmenemismuodoista on se, että yhtiö maksaa osakkaalle ylihintaa tämän myymästä hyödykkeestä. Tällaisessa tapauksessa yhtiön verotusta oikaistaan siten, että verotuksessa sen tulosta aiheuttomasti vähennetyt erät palautetaan takaisin veronalaiseen tuloon.⁵³ Peitellylle osingonjaolle on myös luonteenomaista, että siinä osakas saa edukseen realisoituneen rahanarvoisen edun, jonka maksaa yhtiö. Säännöksellä ei siten tarkoiteta realisoimattoman edun verottamista. On huomioitava, että yritysjärjestelyihin peitellyn osingon säännös ei tästä syystä sovellu. Esimerkiksi sulautumisessa osakkaille ei luovuteta sulautuvan tai vastaanottavan yhtiön toimesta realisoitunutta rahanarvoista etuutta, jota voitaisiin pitää peiteltyinä osingonjakona. Mikäli rahanarvoista etuutta kyseisissä tilanteissa luovutettaisiin, sen kustantaisivat yhtiön osakkaat, ei itse yhtiö.⁵⁴

2.7. Veronkierron seuraamukset

Veronkierron oikaisu tapahtuu VML 28 §:n mukaisesti siten, että ”menetellään niin kuin asiassa olisi käytetty oikeaa muotoa.” Kyseisessä tilanteessa veroviranomainen antaa uuden merkityksen oikeustoimelle, joka poikkeaa verovelvollisen käsityksestä kyseisen tilanteen osalta. Tämä johtaa luonnollisesti muuttuneeseen verokohteluun. Veroviranomaisen tulee aina perustella verotuspäätös. Perusteluissa edellytetään selvitettävän millä tavoin järjestely tai muu toimi on arvioitu ja mihin syihin vedoten verovelvollisen perustelut on mahdollisesti hylätty. VML 28 §:n mukaisesti verovelvolliselle tulee antaa mahdollisuus tulla kuulluksi ja hänen tulee voida osoittaa virheelliseksi veroviranomaisen tekemät tulkinnat sekä antaa niille muu selvitys kuin veron välttämistarkoituksella.

⁵² Knuutinen, 2012. s.234.

⁵³ Verohallinnon ohje. 1.10.1999.

⁵⁴ Järvenoja, 2007. s. 329.

mikäli verovelvollinen haluaa pyrkiä oikaisemaan veroviranomaisen tekemän tulkinnan ja siten muuttuneen verokohtelun.⁵⁵

Puolestaan EVL 52 h §:n sanamuodon mukaisesti, mikäli asiassa on todettu, että järjestelyn tarkoituksena on katsottu olleen veronkierto, on seurauksena se, että lain 52–52 g §:ssä olevia säännöksiä ei sovelleta. Näin ollen verovelvollinen menettää EVL:ssä olevien yritysjärjestelyitä koskevien säännösten mukaisen jatkuvuusperiaatteeseen liittyvän veroedun.

⁵⁵ Engblom et al., 2012. s. 485 - 487.

3. Yritysjärjestelyjen vero- ja yhtiöoikeudellinen sääntely

Yritysten toimintaympäristö voi muuttua useasta eri syystä, jonka seurauksena yksittäisen yrityksen toiminta- tai omistusrakenteet saattavat muodostua epätarkoituksenmukaiseksi. Yritysrakenteen muuttaminen voi tällöin olla tarkoituksenmukaista, jotta yrityksen kilpailuasema voidaan turvata. Yritysjärjestelyt ovat keinoja, joilla näitä muutoksia voidaan toteuttaa. Järjestelyiden tavoitteet voivat strategisia, taktisia tai operatiivisia mutta ensisijassa niiden tulee kehittää liiketoimintaa ja taustalla tulee olla aito liiketoiminnallinen tarkoitus. Yritysjärjestelyt toteutetaan usein vaihteittaisina toimenpidesarjoina, joihin voi esimerkiksi liittyä yrityskauppoja, sulautumisia ja joidenkin yhtiöiden purkamisia. Järjestelyssä yhtiö saatetaan myös hajauttaa jakautumisella useammaksi eri yhtiöksi, joista osa voidaan myöhemmin myydä. Erilaisia vaihtoehtoja yritysjärjestelyjen toteuttamiseen on siis lukuisia ja on tapauskohtaista, mikä järjestelyn muodoista soveltuu parhaiten kulloiseenkin tilanteeseen. Samanlaiseen lopputulokseen voidaan lisäksi päätyä usealla eri toteutustavalla. Verotuksellisia näkökulmia pohdittaessa tulee muistaa, että veroseuraamukset eri tavoin toteutettujen järjestelyiden kohdalla voivat olla hyvinkin erilaiset ja sen takia yritysjärjestelyn huolelliseen suunnitteluun sekä tapauskohtaiseen arviointiin tulee kiinnittää erityistä huomiota.

Järjestelyjä tehtäessä tulee lisäksi ottaa huomioon usean eri lain olemassaolo, jotka ovat sidoksissa toisiinsa. Jotta yritysjärjestely voi tulla verotuksellisesti hyväksytyksi, tulee sen lähtökohtaisesti olla samalla myös osakeyhtiölain mukaisesti toteutettu. Tässä yhteydessä on syytä huomioida myös se, että osa verolaeissa vaadittavista edellytyksistä poikkeaa osakeyhtiölain vastaavista määräyksistä. Tämä luo yritysjärjestelyiden suunnittelulle omat lisähaasteensa. Kun osakeyhtiön toiminnan rakennetta muutetaan, tulee yhtiöoikeudellisesti ottaa huomioon myös eri eturyhmien oikeussuoja. Tällä tarkoitetaan ennen muuta omistajien sekä velkojien oikeuksia. Osakeyhtiölain sanamuodon mukaisesti osakeyhtiön toiminnan tarkoitus on tuottaa voittoa omistajilleen, joka tässä yhteydessä voitaneen tulkita muun muassa siten, että yritysjärjestelyissä tapahtuvat omaisuuden luovutukset tulee toteuttaa oikeaan hintaan, jotta lain tavoitetta ei rikota. Vero-oikeuden kannalta omaisuuden oikeanlainen arvostaminen on merkityksellinen siitä syystä, että luovutushinta ja vastaavasti hankintameno saadaan verotuksellisesti oikein kirjattua, jolla puolestaan on merkitystä verotettavan tulon laskennassa.

Elinkeinoverolain yritysjärjestelysäännösten lähtökohtana on, että sen mukaisesti toteutetut järjestelyt ovat veroneutraaleja. Tämä tarkoittaa siis sitä, että verotus lykkääntyy myöhempään

ajankohtaan, jolloin järjestelyissä siirtyneet omaisuuserät luovutetaan edelleen. Säännöksen päämääränä ei siten ole muodostaa veroeduista lopullisia.⁵⁶ Veroneutraalisuuden tarkoituksena ei kuitenkaan ole, että se olisi pelkästään vaikuttimena verovelvollisen päätöksentekoon. Sen ei myöskään ole tarkoitus muuttaa verovelvollisen tekemiä valintoja siitä, mitä ne olisivat olleet ilman verotusnäkökulmaa. Samaa ajatusta mukailee myös yritysmuotoneutraliteetin periaate, jonka ajatuksena on yritystoiminnan harjoittaminen juuri sille liiketaloudellisesti perustellussa muodossa, eikä verotuksen pidä myöskään ohjata valintoja tässä asiassa.⁵⁷

3.1. Yritysjärjestelydirektiivi

Yritysjärjestelyiden taustalla tulee lähtökohtaisesti olla ajatus yritystoiminnan kehittämisestä uudelleenorganisoinnin, toimintojen rationalisoinnin tai muiden toimenpiteiden myötä. Euroopan unionin neuvosto on säätämällänsä alkuperäisellä *yritysjärjestelydirektiivillä* (90/434/ETY) ja sen muuttamiseksi annettujen direktiivien, *muutosdirektiivi* (2005/19/EY) sekä (2009/133/EY) myötä pyrkinyt poistamaan verotuksellisia esteitä toteuttaa näitä toimenpiteitä Euroopan unionin alueella. Tavoitteena on edistää liiketaloudellisesti tarpeellisia yritystoimintojen muutoksia, jotta yritykset voivat vahvistaa kilpailukykyään sisämarkkinoilla. Direktiivin sääntely koskee eri jäsenvaltioissa olevia yhtiöitä sekä niiden sulautumisiin, jakautumisiin, osittaisjakautumisiin, liiketoimintasiirtoihin, osakevaihtoihin sekä eurooppayhtiön kotipaikan vaihtoon liittyviä toimenpiteitä. Johtavana ajatuksena direktiivissä on se, että sen mukaisesti toteutetuista yritysjärjestelyistä ei aiheudu välittömiä veroseuraamuksia mukana oleville yrityksille tai omistajille. Jotta verotuksen lykkääntymisen edellytys täyttyy, noudatetaan verotuksessa niin sanottua jatkuvuusperiaatetta. Sen mukaan muun muassa hankintamenot pysyvät yritysjärjestelyissä muuttumattomina ja verotus siis lykkääntyy siihen ajankohtaan, jolloin omaisuus edelleen luovutetaan.

Direktiivillä pyritään kuitenkin samalla turvaamaan jäsenvaltion verotusoikeus.⁵⁸ Se ei tosin anna jäsenvaltiolle mahdollisuutta säätää direktiivissä mainituille järjestelyille direktiiviä ankarampaa verokohtelua. Toisaalta sen tavoitteena ei ole myöskään ollut yritysten verosuunnittelumahdollisuuksien laajentaminen.⁵⁹ Sen sijaan, mikäli järjestely ei kuulu

⁵⁶ Immonen, 2011. s. 1-4, 9-14.

⁵⁷ Myrsky - Linnakangas, 2010. s. 1-2.

⁵⁸ Andersson et al., 2009. s. 610 -611 sekä Myrsky - Linnakangas, 2010. s.324 -325.

⁵⁹ Knuutinen, 2012. s. 187.

yritysjärjestelydirektiivin soveltamisalaan, eikä näin ollen ole direktiivissä tarkoitettu järjestely, voi jäsenvaltio verottaa tällöin direktiiviä ankarammin.

Yritysjärjestelydirektiivi on implementoitu Suomen lainsäädäntöön EVL 52 ja 52 a-52 h §:ssä ja alun perin se tuli voimaan vuoden 1996 alusta. Direktiiviä on myöhemmin päivitetty useammalla muutosdirektiivillä, jotka on niin ikään implementoitu kansalliseen lainsäädäntöömme. Tosiasiallisesti direktiivillä on soveltamisalaansa laajempi vaikutus Suomessa toteutettaviin yritysjärjestelyihin. Alun perin direktiivi oli tarkoitettu kahden jäsenvaltion rajat ylittäviä yritysjärjestelyitä varten, mutta sen periaatteet on Suomessa ulotettu koskemaan myös pelkästään rajojen sisällä tapahtuvia järjestelyjä. Tämän taustalla on ajatus siitä, että ei syntyisi houkutusta käyttää keinotekoisesti ulkomaisia yhtiöitä tilanteissa, joissa järjestely on tarkoitettu tehtävän puhtaasti kotimaisten osapuolten kesken.⁶⁰

Eri yritysjärjestelysäännösten laatiminen sellaisiksi, että niissä määriteltäisiin rajat säännöksen soveltamiselle siten, että ainoastaan liiketaloudellisiin syihin perustuvat ja lain tarkoitusta toteuttavat järjestelyt kuuluisivat veroetujen piiriin, on hankalaa. Tämän johdosta veronkiertosäännöksen toteuttamiskeinoksi on hallituksen esityksen mukaisesti valittu lain varsinaisen tarkoituksen korostaminen, jolla viitataan kaikkiin yritysjärjestelypykäliin.⁶¹ Koska vain tietyllä tapaa toteutetut yritysjärjestelyt mahdollistavat verohuojennukset, direktiivin mukainen varsin rajattu tulkintatapa yritysjärjestelyjen suhteen on jokseenkin johtanut maassamme siihen, että yritysten uudelleenjärjestelyt ovat muuttuneet melko kaavamaisiksi. Tästä on seurannut muun muassa se, että usein järjestelyt toteutetaan monivaiheisina toimenpidesarjoina, joka voi joissakin tapauksissa johtaa siihen, että järjestelyjen läpinäkyvyys heikkenee. Tästä puolestaan seuraa se, että joissakin tapauksissa voi olla syytä pohtia järjestelyn hyväksyttävyyttä veronkierron näkökulmasta.⁶²

3.2. Sulautuminen

Sulautumisesta säädelään EVL 52 a ja 52 b §:ssä sekä osakeyhtiölain 16 luvussa. Säännösten mukaan sulautuminen tapahtuu siten, että sulautuva yhtiö purkautuen siirtää varat ja velat yhtenä kokonaisuutena, selvitysmenettelyttä olemassa olevalle tai perustettavalle vastaanottavalle yhtiölle.

⁶⁰ Immonen, 2011. s. 212 – 213, 217.

⁶¹ HE 177/1995.

⁶² Immonen, 2011. s. 217.

Yleensä sulautumisessa maksetaan sulautumisvastiketta, joka on useimmiten vastaanottavan yhtiön osakkeita. Vastike voi olla myös rahaa tai muita oikeuksia. Sulautuminen voi tapahtua siten, että yksi tai useampi yhtiö sulautuu vastaanottavaan yhtiöön (*absorptiosulautuminen*) tai vähintään kaksi sulautuvaa yhtiötä sulautuu perustaen yhdessä vastaanottavan yhtiön (*kombinaatiosulautuminen*). *Tytäryhtiösulautumisella* tarkoitetaan absorptiosulautumista, jossa sulautumiseen osallistuvat yhtiöt omistavat kaikki sulautuvan yhtiön osakkeet sekä muut osakkeisiin oikeuttavat erityisoikeudet. *Kolmikantasulautumisella* tarkoitetaan niin ikään absorptiosulautumista, jolloin muu kuin vastaanottava yhtiö, yleensä tämän emoyhtiö, antaa sulautumisvastikkeen sulautuvan yhtiön osakkeenomistajille. Sulautumismuotoja ovat myös vastavirta-, sisaryhtiö- ja sekasulautuminen.⁶³

EVL:n ja OYL:n sääntelyt koskien sulautumista eroavat jonkin verran toisistaan. Voidaan sanoa, että EVL:n sääntely on jokseenkin rajoitetumpaa verrattuna OYL:n sääntelyyn. Tämä näkyy nimenomaan verotuksellisesta näkökulmasta, jonka johtavana ajatuksena EVL:n mukaisessa sulautumisessa on verotuksen jatkuvuus. Tällöin sulautuva yhtiö ei verotuksellisesti purkaudu vaikka OYL:n mukaan purkautuminen tapahtuukin. Eroavaisuuksia voidaan löytää myös siinä, että OYL:n mukaan toteutetussa sulautumisessa voidaan vastikkeena antaa myös muuta omaisuutta ja sitoumuksia kuin osakkeita tai rahaa. OYL:n mukaan myös muu taho, kuin vastaanottava yhtiö voi maksaa sulautumisvastikkeen. EVL:n mukainen sääntely sen sijaan sallii vain osakkeiden tai tietyn suuruisen rahavastikkeen antamisen ja vastaanottavan yhtiön on ne maksettava. Sulautumistuloksen ei myöskään katsota olevan vastaanottavalle yhtiölle veronalaista tuloa tai vastaavasti vähennyskelpoinen meno EVL:n mukaisissa sulautumisissa. Mikäli sulautumista ei toteuteta EVL:n sääntelyn mukaisesti, yhtiön katsotaan verotuksessa purkautuvan ja sulautumisessa mukana oleville tahoille voi realisoitua verotettavaa tuloa tai vähennyskelpoista luovutustappiota.⁶⁴

EVL 52 a-b §:n mukaisesti toteutetulla sulautumisella tarkoitetaan siis järjestelyä, jossa yksi tai useampi osakeyhtiö purkautuen selvitysmenettelyttä siirtää kaikki varansa ja velkansa vastaanottavalle osakeyhtiölle. Vastaanottavia yhtiöitä voi olla vain yksi. Järjestelyssä sulautuvan yhtiön osakkeenomistajat saavat vastikkeena vastaanottavan yhtiön osakkeita ennestään omistamiensa osakkeiden mukaisessa suhteessa. Nämä osakkeet voivat olla vastaanottavan yhtiön liikkeeseen laskemia uusia osakkeita tai tämän hallussa olevia omia osakkeita. Vastike voi myös olla rahaa mutta se ei saa ylittää 10 prosenttia vastikkeena annettavien osakkeiden yhteenlasketusta

⁶³ Honkamäki – Pennanen, 2010. s. 106 -107.

⁶⁴ Myrsky – Linnakangas, 2010. s. 357. Honkamäki – Pennanen, 2010. s. 135.

nimellisarvosta. Mikäli vastikkeena annetaan vastaanottavan yhtiön hallussa olevia omia osakkeita, tulee näistä maksaa varainsiirtovero. Veroa ei sen sijaan tarvitse maksaa jos vastikkeena annetaan uusia osakkeita.⁶⁵

Silloin kun sulautumisessa annetaan vastikkeena osakkeita, katsotaan ne saaduksi ennestään omistettujen osakkeiden perusteella, eikä tätä EVL 52 b.4 §:n mukaan katsota luovutukseksi. Tällä tavoin saatujen osakkeiden hankintamenoksi katsotaan sulautuneen yhtiön osakkeiden hankintamenon määrä ja aika. Kuitenkin, mikäli sulautumisvastiketta annetaan rahana, katsotaan tämä luovutukseksi. Koska EVL 52 b §:n mukaan sulautuvan yhtiön ei katsota purkautuvan verotuksellisesti, tarkoittaa tämä sitä, että vastaanottava yhtiö voi jatkuvuusperiaatteen mukaisesti muun muassa vähentää sulautuvan yhtiön verotuksessa vähentämättä olevat menot, kuten sulautuva yhtiö olisi voinut tehdä. Mikäli sulautuminen ei noudata EVL:n tarkoittamia edellytyksiä ei myöskään jatkuvuusperiaatetta noudateta ja järjestelyä käsitellään verotuksessa yhtiön purkautumisena. Myös tilanteissa, joissa sulautuminen katsotaan toteutetuksi veronkiertämistarkoituksessa, 52 h §:n mukaan, ei jatkuvuusperiaatetta luonnollisesti sovelleta.⁶⁶

Kun sulautuminen on rekisteröity, katsotaan sulautuva yhtiö purkautuneeksi. On myös huomioitava, että sulautumista ei voi tehdä osittaisena toisin kuin osittaisjakautuminen. Sulautuvan yhtiön on siirrettävä kaikki varat ja velat vastaanottavalle yhtiölle.⁶⁷

3.3. Jakautuminen

Jakautuminen on sulautumisen vastakohta, missä jakautuvan yhtiön varat ja velat siirtyvät vastaanottavalle yhtiölle yleisseuraantona. Jakautuminen voi tapahtua sekä toimivaan, että jakautumisen yhteydessä perustettavaan uuteen yhtiöön. Jakautumisessa maksetaan jakautumisvastiketta, joka on yleensä vastaanottavan yhtiön osakkeita. Se voi olla myös rahaa, muuta omaisuutta tai sitoumuksia. Jakautumisesta säädetään OYL:n 17 luvussa sekä EVL:n 52 c §:ssä. Jakautuminen voidaan toteuttaa *kokonaisjakautumisena*, jolloin osakeyhtiö purkautuu selvitysmenettelyittä siten, että sen kaikki varat ja velat siirtyvät kahdelle tai useammalle vastaanottavalle osakeyhtiölle. Vaihtoehtoisesti jakautuminen voi tapahtua myös *osittaisjakautumisena*, jolloin osakeyhtiö ilman selvitysmenettelyä purkautumatta siirtää yhden tai

⁶⁵ Honkamäki – Pennanen, 2010. s. 145.

⁶⁶ Myrsky – Linnakangas, 2010. s. 366 - 368.

⁶⁷ Honkamäki – Pennanen, 2010. s. 119 -120, 136.

useamman liiketoimintakokonaisuuden yhdelle tai useammalle osakeyhtiölle ja jättää vähintään yhden liiketoimintakokonaisuuden siirtävään yhtiöön. EU:n neuvoston muutosdirektiivin (2005/19/EY) myötä yritysjärjestelydirektiiviin lisättiin uutena asiana sääntely edellä kuvatusta osittaisjakautumisesta.

Toisin kuin kokonaisjakautumisessa, osittaisjakautuvassa yhtiössä on oltava vähintään kaksi liiketoimintakokonaisuutta. Liiketoimintakokonaisuus on siirrettävä vastaanottavalle yhtiölle sellaisenaan, eikä yksittäistä liiketoimintakokonaisuutta voida siirtää useammalle yhtiölle siten, että kullekin yhtiölle tulisi vain osa siirrettävästä kokonaisuudesta.⁶⁸ Liiketoimintakokonaisuudella tarkoitetaan tässä yhteydessä yhtiön sen osan kaikkia varoja sekä vastuita, jotka muodostavan hallinnollisen ja itsenäisen sekä sellaisenaan toimintaan kykenevän taloudellisen kokonaisuuden. Näin ollen säännöstä osittaisjakautumisesta ei voida soveltaa tilanteisiin, joissa siirretään ainoastaan yhtiön varoja toiseen yhtiöön tai jossa vain osa yhteen liiketoimintakokonaisuuteen kuuluvista varoista ja toimista siirretään toiseen yhtiöön ja olennainen osa liiketoiminnasta jätetään jakautuvaan yhtiöön.⁶⁹ *Kokonaisjakautumisessa* lainsäädäntö ei sen sijaan aseta verotuksellisesti velvoitteita sille, miten jakautuvan yhtiön toiminta jaetaan vastaanottavien yhtiöiden kesken. Jakautuvan yhtiön ei näin ollen tarvitse siirtää samansuuruisia osuutta yhtiön varoista ja veloista kullekin vastaanottavalle yhtiölle. Toisaalta varojen jakoa ei voida kuitenkaan tehdä siten, että toiseen yhtiöön siirretään vain vastuita ja toiseen varallisuutta.⁷⁰

Jakautumista ei pidetä verotuksessa purkautumisena, mikäli se toteutetaan EVL 52 c §:n mukaisesti. Tällä tavoin toteutettu jakautuminen tarkoittaa järjestelyä, jossa jakautuvan yhtiön osakkeenomistajat saavat vastikkeena omistamiensa osakkeiden suhteessa vastaanottavan yhtiön liikkeeseen laskemia uusia tai sen hallussa olevia omia osakkeita. Jakautuvan yhtiön osakkeenomistajan verotuksessa osakkeiden vaihtamista vastaanottavan yhtiön osakkeisiin ei pidetä luovutuksena jatkuvuusperiaatteen mukaisesti. Annettavien osakkeiden tulee olla ääni- ja varallisuusoikeuksiltaan samanarvoisia, kuin ennestään omistetut osakkeet. Vastike voidaan suorittaa myös rahana mutta sen määrä ei saa ylittää 10 prosenttia vastikkeena annettavien osakkeiden määrästä. Jakautuminen voi tapahtua myös niin sanottuina *kolmikanta* – tai *tytäryhtiöjakautumisina*. Kolmikantajakautumisessa jakautumisvastike annetaan muusta yhtiöstä kuin vastaanottavasta yhtiöstä. Tällainen toteuttamistapa ei kuitenkaan ole EVL:n

⁶⁸ Honkamäki – Pennanen, 2010. s. 202 – 203, 218 – 219. HE 247/2006.

⁶⁹ Myrsky – Linnakangas, 2010. s. 368, 372. Järvenoja, 2011. s. 316.

⁷⁰ Engblom et al., 2012. s. 353.

jakautumissäännöksen mukainen. Myöskään tytäryhtiöjakautuminen, jossa vastaanottavana yhtiönä on emoyhtiö, ei kuulu EVL:n soveltamisalan piiriin.⁷¹

Kuten sulautumisessa myös jakautumisessa OYL:n ja EVL:n säädökset eroavat jonkin verran toisistaan ja tämä on luonnollisesti otettava huomioon jakautumista suunniteltaessa sekä itse järjestelyn yhteydessä. Olennaisin ero säädösten välillä on jakautuvan yhtiön osakkeenomistajille annettava vastike. EVL:n mukaan vastikkeena sallitaan vain vastaanottavan yhtiön osakkeet tai käteisvastike. OYL:n mukaan vastikkeena voidaan tarjota myös muunlaista omaisuutta tai sitoumuksia. Tämän lisäksi vastaanottavan yhtiön ei lähtökohtaisesti edellytetä OYL:n mukaan jatkavan jakautuvan yhtiön toimintaa. Verotuksen ja EVL:n näkökulmasta vaatimus on kuitenkin jossain määrin tätä tiukempi. Mikäli jakautuvan yhtiön toimintaa jatkaa vain yksi yhtiö, jakautumisen edullinen verokohtelu voidaan evätä. Näin on tilanne esimerkiksi silloin jos toinen jakautumisen myötä muodostuneista yhtiöistä puretaan tai sen osakkeita luovutetaan pian jakautumisen jälkeen. Kyseeseen voi tällaisessa tilanteessa tulla veronkiertosäännöksen soveltaminen. Tosin jakautumista käytetään usein tapana valmistautua yrityskauppaan. Riskiä veronkiertosäännöksen soveltamisesta ei niinkään liity siihen, jos kaupan kohteena on yhtiöistä se, johon jakautuvan yhtiön elinkeinotoiminta siirretään. Riski on sen sijaan suurempi mikäli yhtiö, johon jakautuvan yhtiön varallisuus siirretään, puretaan tai myydään pian jakautumisen jälkeen.⁷² Toisaalta laissa ei ole otettu kantaa siihen, kuinka pitkän ajan jälkeen nämä toimenpiteet olisi sallittua suorittaa.

OYL sallii jakautumisen yhteydessä myös sen, että omistussuhteet voivat järjestelyn myötä olennaisesti muuttua, edellyttäen kuitenkin että osakkeenomistaja suostuu omistussuhteestaan poikkeavaan jakoon. Omistussuhteiden muutos ei sen sijaan ole mahdollista EVL:n säännösten puitteissa toteutettavassa jakautumisessa, koska tällöin jakautumista ei hyväksytä verotuksessa. Tässä kohdin verolaki on osakeyhtiölakia huomattavasti tiukempi.⁷³

Jakautuminen on varsin käyttökelpoinen tapa muokata yritys rakenteita. Näin on etenkin kokonaisjakautumisen osalta, jossa vastaanottavaan yhtiöön ei edellytetä siirrettävän rajattua liiketoimintakokonaisuutta vaan sinne voidaan siirtää myös osia siitä. Kokonaisjakautumisen osalta ei ole myöskään vaatimusta siirrettävään toimintaan liittyvien kaikkien varojen ja vastuiden siirtämisestä. Osittaisjakautumisen mielekkyyttä voidaan sen sijaan puoltaa sillä perusteella, että

⁷¹ Honkamäki – Pennanen, 2010. s. 186 – 187, 224 – 225, 229.

⁷² Ojala, 2006. s. 39.

⁷³ Immonen, 2011. s. 407.

siinä itse jakautuva yhtiö ei purkaudu vaan voi jatkaa toimintaansa. Jakautuminen on järkevä tapa keventää yrityksen raskaaksi muodostunutta taserakennetta jakamalla yritykseen kertyneitä voittovaroja eri yhtiöihin. Näin ollen se on hyvä verosuunnittelun keino muun muassa yrityksen myyntitilanteissa tai sukupolvenvaihdoksen yhteydessä. Jakautumisella ja taseen keventämisellä voidaan helpottaa myös yhtiön henkilöstön sitouttamista, mikäli yhtiöön halutaan hankkia uusia osakkaita. Henkilöstö voi näin ollen hankkia liiketoimintaa harjoittavan yhtiön osakkeita edullisemmin, kun toiminta on ensin eriytetty liiketoimintaa harjoittavaksi yhtiöksi ja yhtiöön kertyneiden voittovarojen hallinnointia jatkavaksi yhtiöksi.⁷⁴

3.4. Liiketoimintasiirto

Liiketoimintasiirrossa on kyse järjestelystä, jossa osakeyhtiö purkautumatta luovuttaa joko kaikki tai yhteen tai useampaan liiketoimintakokonaisuuteen kohdistuvat varat ja velat siirtyvää toimintaa jatkavalle yhtiölle, saaden vastikkeena vastaanottavan yhtiön uusia tai sen hallussa olevia omia osakkeita. Siirron tekevä yhtiö jää olemaan mutta sen ei edellytetä jatkavan toimintaa. Vastaanottavan yhtiön sen sijaan tulee jatkaa toimintaa. Tosin määräaikaa sille, kuinka kauan toiminnan tulee jatkua, ei ole laissa määritely. Liiketoimintasiirto on käyttökelpoinen tapa toteuttaa yritysrakenteiden muutoksia tilanteissa, jossa esimerkiksi monialayrityksen eri toimintoja halutaan erottaa omiksi yhtiöiksi. EVL 52 d §:n mukaista liiketoimintasiirtosäännöstä ei kuitenkaan voida soveltaa jos siirtävää yhtiötä ei alun perin ole verotettu EVL:n mukaan. Tämä erottaa liiketoimintasiirron muista EVL:ssä säädellyistä yritysjärjestelymuodoista. Siirron jälkeen yhtiö tosin voi jatkaa TVL:n mukaan verotettavana yhtiönä.⁷⁵

OYL:ssä ei sen sijaan ole erillistä säännöstä liiketoimintasiirrolle. Kyseinen järjestely liittyy kuitenkin läheisesti osakeyhtiöoikeuteen, koska käytännössä liiketoimintasiirrossa on kyse osakkeiden merkintähinnan maksamisesta apporttiomaisuudella, josta säädetään OYL:ssä. Laissa on varsin tiukat säännökset apporttiomaisuuden määrittämisestä ja sen oikea arvostaminen on tärkeää muun muassa siksi, että väärin hinnoiteltu apporttiomaisuus voi johtaa tulkintaan laittomasta varojen jaosta. Koska liiketoimintasiirtoon sisältyy sekä siirtyviä velkoja että varoja, on siinä siten kyse nettoapportista. Liiketoimintasiirrossa on aina annettava osakevastike. Käteisvastiketta ei

⁷⁴ Järvenoja, 2007. s. 138 -142.

⁷⁵ Engblom et al. 2012. s. 373 -374.

liiketoimintasiirrossa hyväksytä toisin kuin jakautumisen ja sulautumisen tai osakevaihdon yhteydessä.⁷⁶

Liiketoimintasiirto voi konsernimuotoisessa yhtiössä tapahtua vain yhtiörakenteessa alaspäin tai sivuttain. Emoyhtiöön ei liiketoimintasiirrolla voida siirtää liiketoimintaa, koska tytäryhtiö ei OYL:n mukaisesti voi merkitä emoyhtiön osakkeita. Myöskään tappiot eivät siirry vastaanottavalle yhtiölle liiketoimintasiirron myötä, vaan ne jäävät siirtävään yhtiöön. Mikäli siirtävän yhtiön omistusrakenteissa ei tapahdu liikaa muutoksia, voi se edelleen vähentää verotuksessa sille vahvistetut tappiot huolimatta toteutetusta liiketoimintasiirrosta. Liiketoimintasiirto voi tapahtua joko toiminnassa olevaan tai sitä varten perustettuun yhtiöön. Mikäli yhtiö perustetaan liiketoimintasiirron yhteydessä, on tällöin kyse OYL:n mukaisesta apporttiperustamismenettelystä. Jos taas liiketoimintasiirto tehdään toimivaan yhtiöön, puhutaan OYL:n mukaisesta suunnatusta osakeannista tai osakepääoman korottamisesta. Mikäli vastaanottavaan yhtiöön siirtyy liiketoimintasiirrossa kiinteistöjä tai osakkeita voidaan varainsiirtovero palauttaa jos siirron saajana on uusi yhtiö. Liiketoimintaa jo harjoittaneelle siirronsaajayhtiölle varainsiirtoveroa ei sen sijaan voida VSVL:n 43 §:n sanamuodon mukaisesti palauttaa.⁷⁷

Siirtävän yhtiön verotuksessa sovelletaan jatkuvuusperiaatetta siirrettävien varojen sekä vastikkeena saatujen osakkeiden osalta, eikä liiketoimintasiirrosta siten aiheudu yhtiöille välittömiä veroseuraamuksia. Siirtävän yhtiön verotuksessa luovutetun omaisuuden veronalaiseksi luovutushinnaksi luetaan omaisuuden verotuksessa poistamatta oleva hankintamenon osa. Vastaanottavan yhtiön verotuksessa saadun omaisuuden vähennyskelpoiseksi hankintamenoksi muodostuu sama määrä, kuin minkä siirtävä yhtiö edellä mainitun mukaisesti katsoo luovutushinnakseen. Muut vähennyskelpoiset menot vähennetään vastaanottavan yhtiön verotuksessa samalla tavalla kuin ne olisi vähennetty siirtävän yhtiön verotuksessa.⁷⁸

Liiketoimintasiirto ja osittaisjakautuminen muistuttavat jossain määrin toisiaan. Erona näiden välillä on käytännössä se, että liiketoimintasiirto ei salli käteisvastikkeen antamista toisin kuin jakautuminen. Myöskään yleisseuraanto ei liiketoimintasiirron osalta toteudu eivätkä mahdolliset tappiot siirry vastaanottavaan yhtiöön. Molemmissa yritysjärjestelymuodoissa liiketoimintakokonaisuuden määrittäminen ja rajaaminen ovat merkittävässä asemassa, mikä voi

⁷⁶ Immonen, 2011. s. 317 -318.

⁷⁷ Honkamäki - Pennanen, 2010. s. 232 – 233, 240 – 244, 258.

⁷⁸ Immonen, 2011. s. 345 – 346.

olla joissain tapauksissa hankalaa. Tästä löytyykin useita ratkaisuja oikeuskäytännöstä.⁷⁹ Liiketoimintasiirrossa korostetaan toiminnan siirtämistä, eikä EVL:n säännöksen mukaan tällöin voida siirtää pelkästään varoja vaan siihen tulee aina liittyä kiinteästi myös varsinaisen liiketoiminnan siirtäminen. Tämä tarkoittaa yhtiön kaikkien osien siirtämistä, jotka hallinnollisesti muodostavat itsenäiseen ja omavaraiseen toimintaan kykenevän toimintayksikön. EVL:n mukaan liiketoimintakokonaisuuden käsitettä voidaan tulkita samalla tavalla sekä liiketoimintasiirrossa että osittaisjakautumisessa. Oikeuskäytäntöä on liiketoimintasiirtojen osalta vielä melko vähän, mutta tulkintaa voitaneen sen puuttuessa hakea osittaisjakautumista koskevista ratkaisuksista.⁸⁰

Yhtiön verosuunnittelun kannalta EVL 52 d §:ää liiketoimintasiirrosta voidaan pitää jokseenkin haastavana, johtuen nettoapportista. Siirron yhteydessä apportiin voidaan sisällyttää ainoastaan varoihin liittyviä velkoja eikä niitä saa jättää siirtämättä. Käytännössä velkojen siirtäminen saattaa joissakin tilanteissa olla ongelmallista, mikäli esimerkiksi velkoja ei tähän suostu. Lisäksi velkojen täsmällinen kohdentaminen siirrettäviin liiketoiminnan osiin voi olla hankalaa tilanteissa, jossa velka on otettu käytettäväksi yrityksen yleiseen rahoittamiseen, ilman että sitä nimenomaan on kohdennettu tiettyyn toimintaan.⁸¹

3.5. Osakevaihto

Osakevaihto on vero-oikeudellinen käsite, josta säädetään EVL 52 f §:ssä. Siihen viitataan myös tuloverolain 45 §:ssä. Vaihdon kohteena voi EVL:n säännöksen sanamuodon mukaan olla vain osakeyhtiön osakkeita, ei muiden yhteisöjen osuuksia. Yhtiöoikeudessa ei ole määritelty osakevaihtoa terminä, vaan siinä asia on kuvattu osakkeiden hankintana, jossa vastikkeena annetaan hankkivan yhtiön osakkeita. Näin ollen osakevaihtoa koskevat yhtiöoikeudessa apporttiehtoista osakemerkintää koskevat säädökset. Tästä huolimatta osakevaihdolla ei kuitenkaan voida perustaa hankkivaa yhtiötä, vaan sen tulee olla rekisteröity ennen osakevaihdon toteuttamista.⁸²

EVL:n mukaan osakevaihdolla tarkoitetaan järjestelyä, jossa osakeyhtiö hankkii sellaisen osuuden toisen osakeyhtiön osakkeista, että sen omistamat osakkeet tuottavat enemmän kuin puolet toisen yhtiön kaikkien osakkeiden tuottamasta äänimäärästä, tai jos osakeyhtiöllä on jo ennestään puolet kyseisen yhtiön osakkeista, hankkii se lisää tämän yhtiön osakkeita antaen vastikkeena kohdeyhtiön

⁷⁹ Ks. esimerkiksi KHO:2008:73, KHO:2008:74 ja KHO:2010:9.

⁸⁰ Järvenoja, 2011. s. 316.

⁸¹ Immonen, 2011. s. 342.

⁸² Honkamäki - Pennanen, 2010. s. 260 sekä KHO 2005 T 254.

osakkeenomistajille hallussaan olevia omia osakkeita tai liikkeeseen laskettuja uusia osakkeita. Keskeinen piirre osakevaihdossa on se, että yhtiö hankkii vaihdon kautta enemmistön osakkeiden tuottamasta äänimäärästä toisessa yhtiössä. Osakkeiden lukumäärällä ei tässä ole merkitystä. Osakevaihto muodostaa siis konsernin.

Osa vastikkeesta voidaan antaa myös rahana, joka ei kuitenkaan voi olla enempää kuin 10 prosenttia vastikkeena annettujen osakkeiden nimellisarvosta. Osakevaihtoa ei pidetä vaihdon kohteena olevan yhtiön osakkeiden osalta verotuksessa luovutuksena, käteisvastikkeen osuutta lukuun ottamatta. EVL:n osakevaihtoa koskevan säännöksen tarkoituksena on omistuksen jatkuvuus ja tällöin verotus lykkääntyy ajankohtaan, jolloin vaihdossa saadut osakkeet luovutetaan. Vaihdossa saatujen osakkeiden hankintamenoksi katsotaan luovutettujen osakkeiden verotuksessa poistamaton hankintameno. EVL:n säännös ei sen sijaan ota kantaa vaihdon kohteena olevien osakkeiden hankintameno määrään osakkeet hankkineen yhtiön verotuksessa. Käytännössä osakkeet on yleensä arvostettu käypään arvoon erityissäännöksen puuttuessa.⁸³ Laissa ei myöskään erikseen oteta kantaa siihen, minkä ajan kuluttua vaihdossa saadut osakkeet voidaan edelleen luovuttaa, ilman että veroetu samalla menetetään. Kuitenkin hyvin nopea ja suunniteltu edelleen myynti saattaa johtaa tulkintaan veron kiertämisestä. Määräaika ei myöskään ole säädetty osakkeita hankkivan yhtiön osakeomistuksen kestolle.⁸⁴ Osakevaihdon jälkeinen pikainen osingonjako voi lisäksi joissakin tapauksissa merkitä sitä, että se saatetaan tulkita käteisvastikkeeksi ja osakevaihtoa siltä osin pidettäisiin luovutuksena.⁸⁵

Vaikka osakevaihtoa ei EVL:n tai TVL:n mukaan pidetä luovutuksena, katsotaan se kuitenkin mahdollisten tappioiden osalta luovutukseksi. Jos osakevaihdon kohteena olevien osakkeiden omistajista yli puolet vaihtaa omistajaa voi tämä merkitä sitä, että yhtiö osakevaihdon seurauksena menettää oikeuden vanhojen tappioiden vähentämiseen. Osakevaihtotilanteissa on tosin yleensä myönnetty poikkeuslupa tappioiden käyttämiseen osakevaihdon jälkeen, jos yhtiön toiminta jatkuu osana samaa konsernia.⁸⁶

⁸³ Engblom et al. 2012. s. 391 -396. Immonen, 2011. s. 355. Verohallituksen tiedote 1/1997.

⁸⁴ Immonen, 2011. s. 369 -370.

⁸⁵ Honkamäki - Pennanen, 2010. s. 269 -270.

⁸⁶ Immonen, 2011. s. 375. Engblom et al., 2012, s. 405.

3.6. Muut yritysjärjestelymuodot

Yritysjärjestelydirektiivin ja siten EVL:n sääntelyn piiriin kuuluvat myös järjestelyt, joissa eurooppayhtiö tai eurooppaosuuskunta siirtää sääntömääräisen kotipaikkansa jäsenvaltiosta toiseen ilman, että se purkautuu tai muodostaa uuden oikeushenkilön. Näissä järjestelyissä noudatetaan jatkuvuusperiaatetta, eikä kotipaikan siirto realisoi osakkeenomistajalle luovutusvoittoa tai – tappiota. Huomioitava on, että vain edellä mainittujen yhtiömuotojen kohdalla kotipaikan siirto jäsenvaltiosta toiseen on mahdollista. Toistaiseksi lainsäädäntö ei mahdollista tätä muille yhtiömuodoille.⁸⁷

Myös muunlaiset, kuin edellä kuvatut yritysjärjestelydirektiivin mukaiset yritystoiminnan järjestelymuodot ovat käyttökelpoisia yritysten omistus- ja rakennejärjestelyissä. On tapauskohtaista, mikä järjestelymuoto kulloinkin soveltuu parhaiten. Huolellinen ja kokonaisvaltainen vero- ja yhtiöoikeudellinen suunnittelu ovat kaiken lähtökohta tehtäessä valintaa eri järjestelytapojen kesken.

Yrityskauppatilanteita voidaan myös pitää yhtenä yritysjärjestelymuodoista, vaikka sitä ei tarkasti tulkittuna varsinaisesti luetakaan yritysjärjestelyksi. Se on kuitenkin monissa tilanteissa osa varsinaista yritysjärjestelykokonaisuutta ja siten eräs tapa uudelleen järjestellä yrityksen toimintaa.⁸⁸ Yrityskauppa voidaan toteuttaa joko niin sanotulla liiketoimintakaupalla, jolloin myydään yrityksen koko liiketoiminta tai jokin liiketoimintakokonaisuus. Toisena vaihtoehtona on suorittaa omistusosuuskauppa, jossa myydään yleensä osake-enemmistö yrityksestä.⁸⁹

Yhtiön purkaminen puolestaan tulee kyseeseen, kun harkitaan yhtiön toiminnan lopettamista ilman, että toteutetaan yrityskauppaa, sukupolvenvaihdosta tai muuta yritysjärjestelyä. Tällöin yrityksen varat siirtyvät osakkaille ja yrityksen mahdollinen arvonnousu tai tappio realisoituu niin yrityksen kuin osakkaiden verotuksessa. Samalla verojatkuvuus päättyy, jonka vuoksi purkaminen on rinnastettavissa myyntiin ja siitä johtuviin veroseuraamuksiin. Purkaminen voidaan toisaalta nähdä myös yhtenä voitonjakovaihtoehtoista.

Yritysmuodon muutos voi puolestaan tulla ajankohtaiseksi toiminnan kasvaessa, omistajanvaihdoksen yhteydessä tai sukupolvenvaihdokseen valmistautuessa. Nykyisen lainsäädännön sallimat mahdollisuudet yhtiömuodon muutoksiin ovat varsin joustavia ja

⁸⁷ Engblom et al. 2012. s. 405 -407.

⁸⁸ Immonen, 2011. s. 19.

⁸⁹ Kukkonen – Walden, 2010. s. 351 – 352.

yritysmuoto voidaan useissa tapauksissa tasejatkuvuutta noudattaen muuttaa haluttuun juridiseen muotoon. Oletuksena on tällöin, että toiminta jatkuu ja yrityksen tietynlainen identiteetti säilyy. Yritykselle ei tällöin synny EVL:n mukaista veronalaista tuloa ja verotus lykkääntyy myöhempään luovutusajankohtaan.

Yritys voi järjestellä toimintaansa myös yhtiön omaisuuslajin muutoksin, joka voi johtua esimerkiksi siitä, että yrityksen omistuksen luonne tai tarkoitus on muuttunut. Järjestely voidaan toteuttaa esimerkiksi siten, että yhtiön vaihto-omaisuus muutetaan käyttöomaisuudeksi. Tässä muutos siis tapahtuu yhden tulolähteen sisällä. Toisaalta yrityksellä saattaa myös tulla tarve muuttaa yritysomaisuuden tulolähdettä, jolloin suoritetaan omaisuuden siirto tulolähteestä toiseen, esimerkiksi EVL-omaisuuden siirto TVL:n piiriin.⁹⁰

⁹⁰ Kukkonen – Walden, 2010. s. 228 – 232, 239 -240 ja 441 - 442.

4. Yritysjärjestelyjä koskevia oikeustapauksia

Lainsäädännössämme on runsaasti yritysjärjestelyjä koskevaa oikeuskäytäntöä. Varsinaisesti veron kiertämiseen liittyviä päätöksiä on kuitenkin vielä melko vähän ja oikeuskäytännössä onkin keskitytty lähinnä EVL 52 a – 52 g §:n tulkintaan. Veronkiertoon liittyvässä oikeuskäytännössä on lisäksi useampia äänestysratkaisuja, mikä viittaa säännösten tulkinnanvaraisuuteen. Muutamista julkaistuista ratkaisuista voidaan kuitenkin hakea suuntaa veron kiertämisen tulkintaan yritysjärjestelytilanteissa.⁹¹ Erityisesti jakautumiseen liittyvät tapaukset ovat olleet esillä EVL 52 h §:n soveltamistilanteissa. Tulkittavana näissä ratkaisuissa ovat olleet käytännössä jakautumisen jälkeiset toimenpiteet, joissa jakautuvan yhtiön varoja on järjestelyn jälkeen pyritty siirtämään pääomatuloverotuksen piirissä osakkeenomistajille ansiotuloverotuksen sijaan. Tyypilliset jakautumistilanteet ovat olleet sellaisia, joissa yhtiön varallisuus on hajautettu toiseen ja varsinainen liiketoiminta toiseen yhtiöön.

Sulautumisen osalta ei nykyisen lainsäädännön puitteissa ole kovin suuria mahdollisuuksia poikkeavien veroetujen tavoitteluun. Muutamia tapauksia, joissa tavoitteena on ollut sulautuvalle yhtiölle vahvistettujen tappioiden hyödyntäminen sulautumisen myötä ja joissa tapausta on voitu tarkastella veronkierron näkökulmasta, voidaan tosin löytää.

Osakevaihtoa koskevissa tilanteissa ei julkaistua oikeuskäytäntöä veronkiertosäännösten soveltamisesta ole juuri ollut esillä. Aiheeseen liittyvissä ratkaisuissa on käytännössä punnittu rahavastikkeeseen liittyviä ongelmia. Sen sijaan lainvalmisteluaineistossa on viitattu siihen, että mikäli osakevaihdossa saadut osakkeet myydään nopeasti järjestelyn jälkeen, voi tämä viitata veronkiertopyrkimykseen, koska osakevaihdossa saatujen osakkeiden hankintamenoksi katsotaan osakkeiden siirtohetken käypä arvo. Mikäli myynti suoritetaan pian osakevaihdon jälkeen, ei tällöin käytännössä muodostu veronalaista voittoa. Osakkeiden arvonnousun veroseuraamus voidaan siten välttää. Tällaisesta tilanteesta ei kuitenkaan toistaiseksi ole olemassa julkaistua oikeuskäytäntöä.⁹²

Liiketoimintasiirtoa koskevissa ratkaisuissa on puolestaan ollut kyse lähinnä sarjatoimina toteutetuista toimenpiteistä, joissa on keskitytty etupäässä liiketoimintakokonaisuuden määrittämisen hyväksyttävyyteen, ei niinkään veron kiertämisen näkökulmaan.

⁹¹ Immonen, 2011. s. 485.

⁹² Andersson et al. 2009. s. 692 – 694.

4.1. Sulautumiseen liittyviä oikeustapauksia

Sulautumisen osalta veron kiertämiseen liittyviä oikeustapauksia on siis varsin vähän. Nykyisin voimassa olevan lainsäädännön puitteissa sulautuminen ei juuri tarjoa mahdollisuuksia laintarkoituksen vastaisille veroetujen tavoittelulle johtuen muun muassa sulautumistappion vähennysoikeuden poistamisesta, joka aikaisemmin nähtiin osittain sulautumiseen kannustavana veroetuna.⁹³ Sen sijaan sulautuvalle yhtiölle vahvistettujen tappioiden hyödyntäminen sulautumisessa sekä sulautumisvoiton verovapaus⁹⁴ voivat nykyisellään tarjota mahdollisuuden erityiseen veroetuun. Näin on esimerkiksi tilanteessa, jossa sulautuvan yhtiön koko omaisuus on ensin myyty ja yhtiö on tämän jälkeen sulautunut emoyhtiöön vain saadakseen vähentää sille vahvistetut tappiot. Sulautumisen yhteydessä suoritetut edestakaiset yritystoiminnan järjestelyt voivat niin ikään viitata siihen, että järjestelyllä tavoitellaan vieraita veroetuja.⁹⁵

Tapauksessa KVL 1999/79 ja KHO 16.11.1999 T 3080 (ei julk.) oli kyse edestakaisesta liiketoiminnan järjestelystä, jossa perusteluina järjestelyille todettiin olevan konsernirakenteen ristiinomistuksen purkaminen ja yhtiö rakenteen selkiyttäminen. Tapauksessa oli kyse A Oy:stä, joka omisti kokonaan B Oy:n osakekannan. B Oy puolestaan omisti osan A Oy:n osakkeista. B Oy sulautui tytäryhtiösulautumisella A Oy:n. Heti sulautumisen jälkeen sama liiketoimintakokonaisuus, joka oli sulautunut A Oy:n, siirrettiin liiketoimintasiirrolla tytäryhtiöksi. Huolimatta suoritetuista edestakaisista järjestelytoimista, tytäryhtiösulautumiseen sovellettiin EVL 52 a § säännöstä, eikä tapausta tulkittu veronkiertotarkoituksessa. Sekä järjestelyn alussa että lopussa yhtiön toiminnallinen rakenne oli samanlainen, mutta kyseinen järjestely kuitenkin hyväksyttiin, koska sille oli esittää hyväksyttävä liiketoiminnallinen syy, joka tässä tapauksessa syntyi hankalan ristiinomistuksen purkamisen myötä. Ristiinomistusta ei varsinaisesti ole kielletty OYL:ssa mikäli se on päässyt syntymään ennen konsernisuhteen muodostumista. Tytäryhtiö ei kuitenkaan lain mukaan voi merkitä vastikkeellisesti emoyhtiön osakkeita. Näin ollen sekä Keskusverolautakunnan että Korkeimman hallinto-oikeuden antamien ratkaisujen mukaan tapauksessa annettiin painoarvoa kyseisen osakeyhtiölain tarkoituksen vastaisen tilanteen purkamiselle, eikä veronkiertopyrkimyksen katsottu olleen relevantti tekijä.⁹⁶

Tuoreessa sulautumista käsittelevässä ratkaisussa KHO:2013:126, jossa on viitattu EVL 52 h §:n veronkiertosäännökseen, koskee järjestelyä, jossa A Oy oli ollut vastaanottavana yhtiönä 30.4.2007

⁹³ HE 177/1995, kohta 2.2.

⁹⁴ Ks. tapaus KVL 2001/104 (ei julk.) Järvenoja, 2007. s. 332 -333.

⁹⁵ Järvenoja, 2007. s. 332 -333. Tikka et al. 2014, luku 23, kohta Tappiontasaus ja sulautuminen.

⁹⁶ Immonen, 2011. s. 479 -480.

tapahtuneessa sulautumisessa, jolloin siihen on sulautunut B Oy. A Oy oli omistanut kaikki B Oy:n osakkeet vuodesta 1996 lähtien. Sulautumista oli 27.4.2007 edeltänyt C Oy:n sulautuminen B Oy:n. B Oy oli puolestaan omistanut C Oy:n osakkeet vuodesta 1995. Lisäksi C Oy omisti 40 % A Oy:n osakkeista. C Oy:llä oli vahvistettuja tappioita 623 138,15 euroa verovuosien 1998 - 2001 ajalta. B Oy ja C Oy olivat olleet lähes toimimattomia yhtiöitä useamman vuoden ajan ennen sulautumista. Tapauksessa oli kyse siitä, oliko A Oy:llä oikeus vähentää verotettavasta tulostaan nämä C Oy:lle vahvistetut tappiot.

A Oy perusteli sulautumista ristiinomistuksen purkamisella ja siten konsernirakenteen selkiyttämällä, hallintokustannusten säästöllä sekä A Oy:n osakkaiden C Oy:lle antamien pääomalainojen siirtämisellä ja turvaamisella. Ristiinomistuksen purkaminen mahdollisti lisäksi paremmin yhtiön taloudellisen aseman tarkastelun, joka näin ollen edesauttoi yhtiön rahoituksen hankintaa sekä siten suunnitellun sukupolvenvaihdoksen tai yrityskaupan toteuttamista. Yhtiö myös totesi, että sulautumisen on katsottu olleen uuden rahoituksen järjestymisen edellytys rahoittajapankin taholta. Kyseessä olevat C Oy:lle vahvistetut tappiot olivat lisäksi syntyneet A Oy:n omistusaikana konsernissa harjoitetusta liiketoiminnasta.⁹⁷

Hallinto-oikeus (HAO) hylkäsi käsittelyssään C Oy:n tappioiden vähennysoikeuden A Oy:ltä noudattaen veronsaajien oikaisulautakunnan aikaisemmin tekemää valitusta. Päätöksessään se totesi, että huolimatta järjestelylle esitetyistä liiketaloudellisista syistä, järjestelyn tarkoituksena katsottiin olleen veron kiertäminen. KHO:n ratkaisu kuitenkin kumosi HAO:n tekemän päätöksen ja se puolestaan totesi ratkaisussaan, että sulautumiselle oli esitetty nimenomaan verotuksesta riippumattomia syitä, eikä tapauksessa ollut ilmeistä, että järjestelyjen yhtenä tai pääasiallisista tarkoituksista olisi ollut veron kiertäminen EVL 52 h §:n mukaisella tavalla. Tässä yhteydessä todettakoon, että kyseinen KHO:n ratkaisu ei vaatinut äänestyspäätöstä.

Koska B Oy ja C Oy olivat käytännössä toimimattomia yhtiöitä, ei C Oy olisi itse kyennyt vähentämään sille vahvistettuja tappioita omassa toiminnassaan. Lisäksi tappiot olivat vanhentumassa vuonna 2010. KHO:n päätöksen mukaisesti tappioiden siirtymisessä ja hyväksyttävyydessä ei kuitenkaan ollut epäselvyyttä, koska ne olivat syntyneet konsernin liiketoiminnassa sulautumissäännösten mukaisten omistusedellytysten täytyessä. KHO:n ratkaistavana olikin lähinnä se kysymys, oliko sulautumisjärjestelyn tarkoitus veron kiertäminen tai

⁹⁷ Mattila, 2013. s. 14 -16.

veron välttäminen EVL 52 h §:n mukaan.⁹⁸ Viitaten EVL 52 h §:n sekä kyseisen lain valmisteluaineistoon, veronkiertosäännöstä ei tule soveltaa sellaisissa tilanteissa, joissa yritys-järjestelyille on olemassa perusteltu liiketaloudellinen syy. Käytännössä yksikin tosiasiallinen liiketaloudellinen syy riittää. Myöskään huomattavien veroetujen syntyminen yritys-järjestelyjen yhteydessä ei saa yksinään johtaa veronkiertosäännöksen soveltamiseen.⁹⁹

Liiketaloudellisten syiden olemassa oloa voidaan testata niin sanotulla *business purpose test* – toimenpiteellä. Sen tehtävänä on toisin sanoen selvittää että, mikäli toimenpiteeltä poistetaan verotukselliset syyt, onko järjestely vielä tämän jälkeen mielekäs. Tapauksessa KHO:2013:126 voidaan sanoa, verotukselliset syyt eliminoiden, olleen merkittäviä liiketaloudellisia syitä, jotka KHO on päätöksessään vahvistanut. Tällaisia syitä olivat (1) ristiinomistuksen purkaminen, (2) hallintokustannusten säästö sekä (3) C Oy:n pääomallainojen siirtäminen ja turvaaminen. 1 ja 2 kohdan osalta syyt lienevät selkeästi ymmärrettävissä ja tulkittavissa. Sen sijaan pääomallainojen siirtymistä ja turvaamista voidaan perustella ainakin sillä, että kuten osakeyhtiölain 5 §:ssä todetaan ”Osakeyhtiön toiminnan tarkoituksena on tuottaa voittoa osakkeenomistajille, jollei yhtiöjärjestyksessä määrätä toisin.” Näin ollen tehdyn ratkaisun perusteella voidaan todeta, että myös omistajan etu voi olla verotuksesta riippumaton syy järjestelylle.¹⁰⁰ Se asia, että sulautuvien yhtiöiden toiminta on ollut vähäistä, ei tässä yhteydessä ole ollut merkityksellinen, koska laki ei aseta liiketoiminnan määrälle edellytyksiä. Myös se seikka todettakoon, että tappioiden siirtyminen tapauksen kaltaisessa järjestelyssä ei ole lain tarkoitukselle vieras veroetu, vaan normaali lain ration mukainen toimintatapa.¹⁰¹

Sulautumista sekä tappioiden käyttömahdollisuutta on käsitelty tapauksessa KHO:2013:155, jossa oli kyse toimintansa lopettaneen ruotsalaisen tytäryhtiön sulautumisesta suomalaiseen emoyhtiöön. Tapauksessa oli ratkaistavana nimenomaan ulkomaisen tytäryhtiön tappioiden siirtyminen sulautumisen myötä. KHO antoi päätöksensä Euroopan unionin tuomioistuimen (EUT) tuomion pohjalta, jonka mukaan:

A Oy sai vähentää siihen sulautuvalle ruotsalaiselle tytäryhtiölle B AB:lle vahvistetut tappiot, jos A Oy näytti toteen, että B AB oli käyttänyt loppuun mahdollisuudet kyseisten tappioiden huomioon ottamiseksi eikä ollut mahdollisuutta siihen, että joko B AB itse tai kolmas osapuoli saisi ottaa ne huomioon Ruotsissa. Vähentämisen edellytyksenä oli, että tappiot voitaisiin

⁹⁸ Mattila, 2013. s. 14 -16.

⁹⁹ VaVM 41/2005, perustelut.

¹⁰⁰ Mattila, 2013. s. 16.

¹⁰¹ TVL 123 §.

vähentää vastaavassa suomalaisten yhtiöiden välisessä sulautumisessa. B AB:n tappiot oli vähentämistä varten laskettava elinkeinotulon verottamisesta annetun lain mukaan.

A Oy on perustellut sulautumista sillä, että koska tytäryhtiön toiminta oli loppunut, A Oy saisi sulautumisen myötä siirrettyä olemassa olevat vuokravastuut itsellensä. Sulautuminen koettiin siinä mielessä liiketaloudellisesti järkeväksi ratkaisuksi, että vastuut siirtyivät emoyhtiölle yleisseuraantona välittömästi. Lisäksi A Oy perusteli sulautumisen olevan järkevä tapa selkiyttää konsernirakennetta. A Oy oli omistanut tytäryhtiön kokonaisuudessaan sen perustamisesta lähtien.

Keskusverolautakunnassa A Oy mahdollisuudet tappioiden vähentämiseen oli kuitenkin hylätty perusteluina se, että Ruotsissa vahvistettuja tappioita ei voida pitää TVL 119 §:n 2 momentin mukaisesti laskettavana tappiona. Veronsaajien oikeudenvallontayksikkö otti niin ikään myöhemmässä käsittelyn vaiheessa kantaa tapaukseen viitaten EY:n tuomioistuimen tuomion C-231/05 AA Oy:n kohtiin 52–65, joissa on punnittu jäsenvaltion verotusvallan jakautumisen hyväksyttävyyttä ja lausui sen perusteella, että yritysverotuksen harmonisoinnin puuttuessa jäsenvaltiolla on oikeus tulkita tilannetta siten, että verotusvallan tasapainoinen jakautuminen sekä veronkiertoon puuttuminen voidaan katsoa jäsenvaltion kannalta oikeuttamisperusteeksi hylätä kyseessä oleva tappioiden siirtyminen A Oy:lle. Valtiovarainministeriö puolestaan totesi, että kansallisessa tuloverolaissa ei ollut säännöksiä ulkomaisen yhteisön vahvistettujen tappioiden siirtymisestä, joten tapauksen tulkinta oli siltä osin hankalaa.

Tapauksessa esiin tulleiden avoimien kysymysten takia KHO pyysi ennakkoratkaisua EUT:lta, joka totesi, että Suomen lainsäädäntö oli ristiriidassa sen asian kanssa, jonka mukaan tappiot siirtyvät jäsenvaltion sisäisessä sulautumisessa, mutta eivät rajat ylittävässä sulautumisessa. Tämä rajoittaa EU:n sijoittautumisvapauden käyttämistä. Ratkaisun mukaan emoyhtiölle tulee antaa mahdollisuus näyttää toteen, että siirrettävät tappiot ovat lopullisia. Mikäli voidaan todeta, että sulautuva tytäryhtiö on käyttänyt loppuun kaikki mahdollisuudet tappioiden käyttämiseksi, emoyhtiöllä on oikeus vähentää verotuksessaan sulautuvan tytäryhtiön tappiot. EUT:n päätös ei sen sijaan ottanut kantaa siihen, mitä voidaan pitää riittävänä näyttönä. EUT:n päätöksen johdosta KHO kumosi KVL:n aiemmin antaman ratkaisun ja totesi, että mikäli A Oy voi näyttää toteen sen, että sulautuvan yhtiön tappiot ovat lopullisia ja sulautuva yhtiö on käyttänyt Ruotsissa kaikki keinot kyseisten tappioiden huomioon ottamiseksi, voi A Oy vähentää tappiot omassa verotuksessaan, mikäli B AB sulautuu siihen.

KHO:n antamassa ratkaisussa ei tosin vielä varsinaisesti ratkaistu sitä, saako vastaanottava yhtiö nimenomaisessa tapauksessa lopulta vähentää tappiot, vaan se keskittyi tulkitsemaan tapausta siltä kannalta, oliko kansallinen lainsäädäntömme yhteneväinen EU-oikeuden kanssa kyseisessä yritysjärjestelytilanteessa. Asiassa jäi siten vielä ratkaisematta se, onko tapauksessa riittävästi näyttöä sille, että kaikki mahdollisuudet tappioiden huomioon ottamiseksi on sulautuvan yhtiön osalta käytetty. Kantaa ei siten otettu myöskään mahdollisiin veronkiertopyrkimyksiin, joita järjestely voisi sisältää. Asiaa lopullisesti ratkaistaessa tulee tätä näkökulmaan luonnollisesti punnita kokonaistilannetta tarkastellen ja on itsestään selvää, että riittävillä liiketaloudellisilla syillä on merkittävä rooli lopullista ratkaisua annettaessa. Liiketaloudellisten syiden tulee muodostua pääasiallisiksi perusteluiksi toteuttaa järjestely. Verotus ja sen hyödyntäminen eivät saa muodostua kyseessä olevan järjestelyn ensisijaiseksi tavoitteeksi.

Kyseistä sulautumisjärjestelyä on rajat ylittävän tilanteen osalta tarkasteltu myös EU-tuomioistuimen tekemää ratkaisua C-446/03 Marks & Spencer vasten. Tapauksessa oli kysymys siitä, saako emoyhtiö omassa verotuksessaan vähentää sen toisessa jäsenvaltiossa asuvien tytäryhtiöiden tappiot, kun tällainen on mahdollista, jos tappiot ovat syntyneet tytäryhtiölle, joka verotuksellisesti asuu emoyhtiön asuinpaikkavaltiossa. Kyse on siis ollut sijoittautumisvapautta koskevien SEUT 49 ja 54 artikloiden tulkinnasta, ja siitä voidaanko emoyhtiön kanssa samassa jäsenvaltiossa asuvalle tytäryhtiölle syntyneitä tappioita ja toisessa jäsenvaltiossa verotuksellisesti asuvalle tytäryhtiölle syntyneitä tappioita kohdella eri tavalla. Ratkaisun C-446/03 mukaan tällainen menettely voidaan hyväksyä mutta vain niillä edellytyksillä, joilla pyritään SEUT:n mukaiseen tavoitteeseen ja jos ratkaisua samalla voidaan pitää perusteltuna yleistä etua koskevista pakottavista syistä. Tällainen syy voi olla esimerkiksi veronkierto, johon EU-tuomioistuin on antamassaan ratkaisussa nimenomaan viitannut yhtenä oikeuttamisperusteena, huolimatta siitä, että kyseessä ollut järjestely C-446/03 ei ollut tulkittu puhtaasti keinotekoisena. Lähtökohtaisesti sellaista yleistä veronkiertosäännöstä, joka ei suuntaudu pelkästään keinotekoisien veronkiertojärjestelyjen torjumiseen, ei ole katsottu SEUT:n mukaiseksi, mikäli sillä estetään perusvapauksien toteutuminen. Ratkaisussa C-446/03 on lisäksi todettu, että tapaukseen saattaa sisältyä riski tappioiden kahdenkertaisesta hyödyntämisestä, mikäli ne otetaan huomioon myös emoyhtiön kotimaassa.

EU-tuomioistuin hyväksyi tapauksessa C-446/03 ensimmäistä kertaa perusvapauksia rajoittavana tekijänä jäsenvaltioiden välisen verotusvallan tasapainoisen jakautumisen turvaamisen.¹⁰² Näin ollen jäsenvaltiolla on mahdollisuus, ilman että se muodostuu sijoittautumisvapautta rajoittavaksi tekijäksi, kohdella tietyin edellytyksin eri tavalla toiseen jäsenvaltioon sijoittautuneen tytäryhtiön tappioita. SEUT:n 49 ja 54 artiklojen vastaista on kuitenkin se, mikäli voidaan osittaa, että toisessa jäsenvaltiossa asuva tytäryhtiö on käyttänyt loppuun kaikki mahdollisuudet tappioiden huomioon ottamiseen, eikä ole olemassa mahdollisuutta siihen, että joko ulkomainen tytäryhtiö itse tai kolmas taho voisi ottaa nämä tappiot huomioon asuinpaikkavaltiossaan tulevana verovuosina.

Tapauksen KHO:2013:155 osalta voidaan todeta, ettei B AB:n sulautuessa A Oy:öön tappioiden kaksinkertaisen käytön vaaraa ole, johtuen siitä että Ruotsiin ei jää kiinteää toimipaikkaa. Tapauksessa on siis kysymys tilanteesta, jossa sulautuva yhtiö ei voi itse vähentää tappioita eikä niitä voida vähentää millään muullakaan tavalla. Kysymys on siis lopullisista tappioista. Tappiot menetetään sulautuvan yhtiön jäsenvaltiossa sen vuoksi, että sulautuvan yhtiön olemassaolo jäsenvaltiossa päättyy. Verotusvallan tasapainoisen jakautumisen osalta asiassa Marks & Spencer unionin tuomioistuin nimenomaisesti toteaa, etteivät oikeuttamisperusteet ole suhteellisuusperiaatteen mukaisia tilanteessa, jossa tappiot ovat lopullisia.¹⁰³ Näin ollen tapauksessa KHO:2013:155 näyttäisi todennäköiseltä, että sulautumisen yhteydessä tytäryhtiön tappiot voidaan siirtää A Oy:lle edellyttäen, että tämä pystyy osoittamaan tappioiden käyttömahdollisuudet käytetyn loppuun tytäryhtiön asuinvaltiossa.

4.2. Jakautumiseen liittyviä oikeustapauksia

Jakautumistilanteita ja niiden hyväksyttävyyttä veronkiertoa koskevan säännöksen EVL 52 h §:n kannalta on tulkittu esimerkiksi KHO:n ratkaisuissa 1999:2, 1999:63 ja 2013:44. Lisäksi löytyy useita Keskusverolautakunnan ratkaisuja, joissa säännökseen on viitattu. Tapauksessa KHO:1999:2 tilintarkastus- ja asiantuntijapalvelutoimintaa harjoittavan yhtiön jakautuminen kahdeksi toimintaa jatkavaksi yhtiöksi hyväksyttiin, eikä siihen sovellettu veronkiertoa koskevaa säännöstä.

Tilintarkastus- ja asiantuntijapalvelutoimintaa harjoittanut yhtiö aikoi jakautua osakeyhtiölain 14 a luvun jakautumista koskevien säännösten mukaisesti kahdeksi uudeksi yhtiöksi siten, että toinen uusista yhtiöistä tulisi harjoittamaan asiantuntijapalvelujen antamista ja toinen vain sijoitustoimintaa. Jakautuminen oli yhtiön mukaan tarpeen yhtiön pääomarakenteen muuttamiseksi sellaiseksi, että se muun muassa auttaisi toteuttamaan yhtiössä järkevää

¹⁰² Helminen, 2012. s. 119 -120, 123.

¹⁰³ KHO:2013:155, kohta 2.

osakaspolitiikkaa ja edistäisi yhtiön liiketoiminnan kehittämistä. Jakautumisen ei esitetyissä olosuhteissa katsottu tapahtuvan elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 52 h §:n mukaisesti veron kiertämiseksi tai verotuksen välttämiseksi.

Sen sijaan tapauksessa KHO: 1999:63, jossa lähtökohta yritysjärjestelylle oli edellisen tapauksen kaltainen, jakautumista ei katsottu suoritettuna EVL 52 c §:n mukaisella tavalla, vaan sitä tulkittiin veronkiertosäännöksen EVL 52 h § (entinen EVL 52 g §) kannalta, eikä jakautumissäännöksen jatkuvuusperiaatetta hyväksytty.

Tilintarkastusta ja verokonsultointia harjoittava yhtiö aikoi jakautua osakeyhtiölain 14 a luvun jakautumista koskevien säännösten mukaisesti kahdeksi uudeksi yhtiöksi. Toinen uusista yhtiöistä tulisi harjoittamaan samaa liiketoimintaa kuin jakautuva yhtiö ennen jakautumista. Toiseen yhtiöön siirrettäisiin sellainen omaisuus, jota ei välttämättä tarvita liiketoiminnassa. Viimeksi mainittu yhtiö realisoisi sille siirtyneen kiinteistöomaisuuden, minkä jälkeen yhtiö purettaisiin viimeistään viiden vuoden kuluessa jakautumisesta. Jakautuminen oli yhtiön mukaan tarpeen muun ohessa yhtiön pääomarakenteen muuttamiseksi sellaiseksi, että yhtiöön voitaisiin saada uusia asiantuntijaosakkaita. Tuosta tavoitteesta huolimatta esitetyin tavoin toteutettavien järjestelyjen pääasiallisena tarkoituksena katsottiin olevan veron kiertäminen tai verotuksen välttäminen, minkä vuoksi elinkeinotulon verottamisesta annetun lain jakautumista koskevat säännökset eivät tulleet järjestelyyn sovellettaviksi. *Äänestys 7-1.*¹⁰⁴

Molemmissa tapauksissa tarkoituksena on ollut erityttää liiketoiminta ja sijoitustoiminta eri yhtiöihin, jotta yhtiön pääomarakenteen voitaisiin muuttaa sellaiseksi, että uusien osakkaiden ottaminen konsultointia harjoittavaan yhtiöön olisi taloudelliselta kannalta helpompaa. Tämä on esitetty kummassakin tapauksessa nimenomaisena liiketoiminnallisena syynä jakautumiselle. Huolimatta siitä, että tapaukset muistuttavat hyvin paljon toisiaan, niissä on kuitenkin löydettävissä selkeä ero, jolla on ollut vaikutusta KHO:n tekemiin ratkaisuihin. Ensimmäisen tapauksen KHO:1999:2 osalta liiketoiminnalliset syyt, jotka siis olivat yhtiön pääomarakenteen muuttaminen uusien osakkaiden hankintaa ajatellen, on katsottu riittäväksi perusteluksi järjestelyn kannalta. Lisäksi se, että sijoitusvarallisuutta hallinnoivan yhtiön on ollut tarkoitus tosiasiallisesti jatkaa ja harjoittaa sijoitustoimintaa, on puoltanut annettua ratkaisua. Tapauksesta ei siis käynyt ilmi, että jakautumisen jälkeen sijoitusvarallisuutta hallinnoiva yhtiö olisi aiottu purkaa. Laissa ei tosin sinänsä korosteta jakautuvan yhtiön toiminnan jatkuvuutta edellytyksenä jakautumisen hyväksyttävyydelle.

Jälkimmäisen tapauksen osalta KHO on tekemässään ratkaisussa arvioinut nimenomaan järjestelyssä esitettyä toimenpidesarjaa, jossa toinen yhtiöistä oli myöhemmin jakautumisen jälkeen tarkoitus purkaa ja näin ollen vain toinen jakautuvista yhtiöistä olisi lopulta tosiasiallisesti jatkanut

¹⁰⁴ Immonen, 2002. s. 884 – 885. Engblom et al. 2012. s. 368 – 369.

toimintaa. KHO on verrannut vaihtoehtoina varojen irrottamista yhtiöstä sen omistajille ilman jakautumista ja jakautumista käyttäen. Toinen jakautuvista yhtiöistä aikoi siis realisoida sille siirtyneen kiinteistövarallisuuden sekä myöhemmin purkaa yhtiön, jolloin verokohtelu olisi mitä ilmeisimmin muodostunut jakautuvan yhtiön osakkeenomistajille purkuvoiton verottamisen myötä edullisemmaksi, kuin tilanteessa, jossa yhtiön voittovarat olisi jaettu jakautuvasta yhtiöstä osinkona, jolloin osa varoista olisi verotettu ansiotulona pääomatulon sijaan. Näin ollen varojen jakaminen jako-osana purkamisen yhteydessä tarkoitti osakkaille selvää verosäästöä ja järjestelyn tarkoitus katsottiin lähtökohtaisesti EVL 52 c §:n vastaiseksi.

Ratkaisujen myötä avoimeksi jäi kuitenkin se, onko jakautuvia yhtiöitä mahdollista ollenkaan purkaa ja kuinka pitkän ajan jälkeen tämä on sallittua tehdä. Päätöksistä ei toisaalta voida suoraan johtaa kieltoa purkaa yhtiötä jakautumisen jälkeen. Ratkaisusta KHO:1999:63 voisi päätellä ainakin sen, että mikäli toisen yhtiön purkaminen on tarkoitus toteuttaa osana toimenpidesarjaa ja se on nimenomaisesti etukäteen suunniteltu toimenpide, ei jatkuvuusperiaatetta voitaisi tällöin soveltaa, etenkin jos järjestely tarkoittaa verotuksellisten etujen realisoitumista osakkaille. Mikäli jakautunut yhtiö on kuitenkin tarkoitus purkaa tai realisoida pian jakautumisen jälkeen, tulee tälle osoittaa verotuksesta riippumattomat liiketaloudelliset syyt. Yhtiön purkaminen olisi siis mahdollista, jopa melko pian, mikäli se ei suoraan liity jakautumiseen jälkitoimenpiteenä tavalla, joka on ristiriidassa jatkuvuusperiaatteen kanssa. Merkitystä purkamisen hyväksyttävyydessä on myös sillä, kummasta yhtiöstä on kyse. Lähtökohtaisesti sijoitusvarallisuuden haltuunsa saaneen yhtiön purkamiseen tai luovuttamiseen on suhtauduttu kielteisemmin.¹⁰⁵

Myös ratkaisun KHO:1999:63 vähemmistön, hallintoneuvos *Olof Olssonin*, esittämä kanta on syytä tuoda tässä yhteydessä esille. Äänestyslauseunnossaan hän on todennut, että jakautumiselle oli nimenomaan esitetty verotuksesta riippumattomia liiketaloudellisia perusteita, eikä esitettyjen tietojen valossa ollut ilmeistä, että järjestelyn pääasiallisena tarkoituksena oli ollut veronkiertäminen. Lisäksi hän on todennut, että yhtiön osakkaiden verotuksessa tapausta olisi voitu tulkita heidän saamansa luovutusvoiton osalta joiltakin osin ansiotulona, VML 28 §:n mukaisesti ja itse jakautuminen olisi siis tullut hyväksyä. Yritysjärjestelyn jatkotoimenpiteiden verokohtelu olisi siten tullut irrottaa varsinaisen jakautumistoimenpiteen verokohtelusta ja ratkaista jälkimmäinen toimenpide erillisenä asiana, soveltaen VML 28 § ja/tai 29 §:n säännöksiä.

¹⁰⁵ Knuutinen, 2012. s. 189 – 190. Immonen, 2011. s. 477 – 478.

Järvenojan (2007) esittämän tulkinnan mukaisesti enemmistön kannan tapauksessa KHO:1999:63 voidaan olettaa perustuneen siihen seikkaan, että jakautuvan yhtiön arvonnousun realisointi ja sen jakaminen osakkaille luovutusvoittona ei täytä hyväksyttävän järjestelyn määritelmiä, kun yhtiön osakkaat samanaikaisesti jatkavat ja hallitsevat jakautunutta, samaa liiketoimintaa harjoittavaa yhtiötä. Toisin sanoen, yhtiön toiminta ei olisi ulkoisesti käytännössä juurikaan muuttunut. KHO:n tekemää ratkaisua voitaneen hänen mukaansa samassa yhteydessä myös kritisoida siitä syystä, että sitä ei ole kaikilta osin kunnolla perusteltu. Tällä viitataan siihen, mitä jo vähemmistö perusteluissaan esitti, että tapauksessa jakautuminen olisi tullut hyväksyä ja puuttua olisi pitänyt vain niihin toimenpiteisiin, joilla yhtiön osakkaille on pyritty realisoimaan yhtiöön aiemmin kertyneitä voittovaroja. Tällöin olisi voitu soveltaa peitellyn osingonjaon tai yleistä veron kiertämisen säännöstä ja itse jakautumiseen hyväksyttävyyteen ei siinä yhteydessä olisi puututtu.¹⁰⁶

Useissa tapauksissa järjestelyt, joissa yhtiön tasetta on pyritty keventämään tarkoituksena helpottaa uusien osakkaiden mukaan ottamista yritykseen, on hyväksytyt, eikä niihin ole sovellettu EVL 52 h §:ää. Näin on ollut esimerkiksi tapauksissa KVL 1999/118 (ei julk.) ja KVL 1999/137 (ei julk.), joissa molemmissa jakautumista on perusteltu pääomarakenteen keventämisellä nimenomaan rekrytointien helpottamiseksi. Kummastakaan tapauksesta ei käy ilmi, että yhtiötä olisi tarkoitus purkaa tai luovuttaa eteenpäin jakautumisen jälkeen.¹⁰⁷ Tällaisesta tilanteesta oli kyse myös KVL 2000/65 ennakkoratkaisussa, jonka se antoi edellä esitetyn KHO:1999:63 päätöksen jälkeen.¹⁰⁸ Päätöksessä hyväksyttiin käännošliiketoimintaa harjoittavan yhtiön jakautuminen. Siinä ei kuitenkaan otettu kantaa, miten peitellyn osingon säännöstä sovellettaisiin tilanteessa, mikäli sijoitusvarallisuutta sisältävä yhtiö purettaisiin tai luovutettaisiin jakautumisen jälkeen. Päätöksen ei

¹⁰⁶ Järvenoja, 2007. s. 339 -341.

¹⁰⁷ Immonen, 2011. s. 478 – 479. Tapauksessa KVL 1999/118 oli kyse asianajotoimistosta, jossa toiseen yhtiöön erotettiin asianajotoiminta ja toiseen passiivinen sijoitusvarallisuus. Kyseinen jakautuminen hyväksyttiin. KVL 1999/137 puolestaan koski korkean teknologian yritystä, jossa toiseen yhtiöön niin ikään siirrettiin liiketoiminta ja toiseen yhtiöön sijoitusvarallisuus, joka piti sisällään muun muassa vuokrakiinteistöjä. Myös tämä jakautuminen hyväksyttiin.

¹⁰⁸ A Oy oli käännošliiketoimintaa harjoittava yhden henkilön omistama yhtiö. Yhtiö oli sekä jakanut osinkoa että maksanut palkkaa säännöllisesti. Yhtiö oli harjoittanut sijoitustoimintaa vuodesta 1992 alkaen ja sen arvopaperisalkun arvo oli yli 10 miljoonaa markkaa. Osakas oli 57-vuotias ja yhtiössä harkittiin uusien osakkaiden ottamista mukaan käännoštoimintaan. Yhtiön arvopaperisalkun arvon vuoksi uusien osakkaiden mukaan ottaminen käännoštoimintaan olisi ollut mahdollisille osakkaille kallista. Jotta käännoštoimintaan voitiin ottaa mukaan uusia osakkaita, A Oy:n oli tarkoitus jakautua kahdeksi erilaista käännoštoimintaa harjoittavaksi yhtiöksi ja sijoitustoimintayhtiöksi tai yhdeksi käännoštoimintaa harjoittavaksi yhtiöksi ja sijoitustoimintayhtiöksi. Sijoitustoimintayhtiön taseen loppusumma päättyneen tilikauden taseesta olisi ollut 81 prosenttia. Käännoštoimintaa harjoittavien yhtiöiden osuudet olisivat olleet 12 prosenttia ja 7 prosenttia. Hakemuksen mukaan sijoitustoimintayhtiötä ei ollut tarkoitus purkaa. Menettelyyn sovellettiin elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 52c §:ää. Ennakkoratkaisulla ei ole otettu kantaa siihen, miten verotus oli mahdollisesti toimitettava verotusmenettelystä annetun lain 29 §:n peiteltyä osingonjakoa koskevat säännökset huomioon ottaen, jos sijoitustoimintaa jatkava perustettu yhtiö purettaisiin tai jos sen osakkeet luovutettaisiin jakautumisen jälkeen.

tosin sinänsä ole katsottu estävän mahdollista myöhempää arviointia omaisuuden luovutuksen osalta veronkiertämissäännöksen VML 28 §:n tai peiteltyyn osingonjaonsäännöksen VML 29 §:n mukaan. Kyseisessä ennakkoratkaisussa hyväksyttiin käytännössä ratkaisun KHO:1999:63 vähemmistön esittämä kanta.¹⁰⁹

Se, miten jakautumisiin, jotka ovat vastoin verolain säännöstä verotuksessa suhtaudutaan, on toistaiseksi jokseenkin epäselvää. Vaihtoehtoina on esitetty, että jakautuvan yhtiön ja sen osakkaiden asemaa tulisi tarkastella toisistaan erikseen ja mikäli jakautumisella katsottaisiin olevan veron kiertämistarkoitus, voisi olla perusteltua katsoa jakautumiseen sovellettavan purkamista koskevaa verotuskäytäntöä yhtiön osalta. Osakkeenomistajien kohdalla puolestaan voitaisiin soveltaa joko yhtiön purkua tai peiteltyä osingonjakoa koskevaa sääntelyä. Mikäli itse jakautumista ei suoraan katsottaisi toteutettavan veronkiertotarkoituksessa, mutta jos osakkaalle samalla muodostuisi perusteetonta taloudellista etua, voisi tällöin tulla yhtiön osalta kyseeseen tavanomainen EVL 52 c §:n tulkinta, mutta osakkaalle muodostuvaan etuun sovellettaisiin peiteltyä osingonjakoa koskevaa säännöstä.¹¹⁰

Tällaiseen lopputulokseen on nähtävästi päädytty ainakin KHO:n päätöksessä 2001 T 2512, jossa oli kyse jakautumisen jälkeen tapahtuvasta sijoitusvarallisuusyhtiön osakkeiden myynnistä ulkopuolisille tai muille yhtiön osakkaille. Kyseisessä tapauksessa asianajotoimisto oli jakautunut toimintaa jatkavaksi asianajotoimistoksi ja sijoitusvarallisuutta hallinnoivaksi yhtiöksi. Osakeomistukset oli jaettu entisiin omistusosuuksiin. Yksi osakkaista oli pian järjestelyn jälkeen tehnyt lunastustarjouksen omistamistaan osakkeistaan sijoitusvarallisuutta hallinnoivalle yhtiölle haluten samalla säilyttää osakkuutensa liiketoimintaa harjoittavassa yhtiössä.

KHO:n näkemys asiaan oli se, että mikäli *yhtiö* hankkisi tai lunastaisi kyseessä olevat osakkeet katsottaisiin se peiteltyksi osingonjaoksi, koska tämä tapahtui osakkaan intressissä ja hyvin pian jakautumisen jälkeen. Tulkintaa on perusteltu sillä, että näin osakkaalle voitaisiin lunastuksen myötä siirtää yhtiöön kertyneitä voittovaroja luovutusvoittoverotuksella. Tavanomaisempi varojen jakotapa vastaavassa tilanteessa olisi osingonjako, josta ainakin osaa verotettaisiin ansiotulona. Myös sillä, että osakas edelleen pysyisi omistajana liiketoimintaa harjoittavassa yhtiössä, on ollut tapauksessa merkitystä. Ulkoisesti tilanne olisi siis pysynyt ennallaan. Mikäli osakas kuitenkin myisi osakkeensa *muille yhtiön osakkaille*, voitaisiin tällöin soveltaa normaalia luovutusvoiton verotusta koskevaa säännöstä. Tällä tavoin toteutettu kauppa voitiin KHO:n tulkinnan mukaan

¹⁰⁹ Järvenoja, 2007. s. 339 – 340. Immonen, 2002. s. 886 – 887 sekä Immonen, 2011. s. 480 - 481.

¹¹⁰ Engblom et al. 2012. s. 369.

hyväksyä, koska tässä lunastukseen ei käytettäisi yhtiön varoja. Varojen alkuperällä oli siis asiassa merkitystä. Lisäksi KHO tulkitse, että vaikka osakkaan verotuksessa sovellettaisiin peitellyn osingonjaon säännöstä, ei tällä olisi vaikutusta yhtiön jakautumisen hyväksyttävyyteen. Kyseisessä tapauksessa KHO siis sovelsi tapauksen ratkaisun KHO:1999:63 vähemmistön esittämää kantaa.¹¹¹ Johtopäätöksensä ratkaisusta KHO 2001 T 2512 voidaan siis todeta, että yhden osakkaan toiminta ei voine vaikuttaa muiden osakkaiden verotukseen tai koko järjestelyn hyväksyttävyyteen eikä sijoitusvarallisuusyhtiön osakkeiden lunastushalukkuus yhden osakkaan osalta yksistään selitä sitä, että koko järjestelyyn olisi ryhdytty veronkiertotarkoituksessa.

Yksi viime vuosien merkittävimmistä yritysjärjestelyjä koskevista ratkaisuista löytyy uudemmassa KHO:n jakautumista koskevasta ratkaisusta KHO:2013:44, jossa osakeyhtiön jakautuminen kiinteistöosakeyhtiöksi ja asunto-osakeyhtiöksi katsottiin tapahtuneen veronkiertotarkoituksessa. Tapauksessa oli kyse tilanteesta, jossa osakeyhtiö oli jakautunut kokonaan yhdeksi asunto-osakeyhtiöksi ja yhdeksi kiinteistöosakeyhtiöksi. Kun järjestelyyn katsottiin liittyvän jakautumissäännöksen tarkoituksen vastaisia veroetuja, KHO:n enemmistö päätyi ratkaisuun, jonka mukaan oli ilmeistä, että järjestelyn yhtenä pääasiallisista tarkoituksista oli veron kiertäminen tai välttäminen. Järjestelyyn ei siten voitu soveltaa veroneutraalia tulkintaa, vaan osakeyhtiön ja omistajien verotuksessa jakautumista käsiteltiin yhtiön purkautumisena.¹¹²

Asiassa oli kyse A Oy:stä, jonka matkailupalveluihin liittyvä liiketoiminta oli päättynyt vuonna 2003. Tämän jälkeen yhtiö oli ryhtynyt realisoimaan omistukseensa jääneitä vapaa-ajan asuntoja ja kahta rakentamatonta tonttia. A Oy olikin luopunut verovuosina 2004–2008 pääosasta omaisuuttaan. A Oy oli 31.1.2008 jakautunut kokonaan Kiinteistö Oy L:ään ja Asunto Oy R:ään. Ennen jakautumista yhtiölle oli kertynyt tuloa kiinteistöjen myynnistä ja vuokrauksesta. Jakautumishetkellä A Oy:n omistuksessa oli enää kaksi toisistaan 130 kilometriä erillään sijaitsevaa kiinteistöä. Yhtiön kahden osakkaan tarkoituksena oli pitää R:n kunnassa sijaitseva kiinteistö eläkeasuntonaan ja helpottaa jakautumisella K:n kunnassa sijaitsevan kiinteistön myyntiä. Kiinteistö Oy L:n osakkeet olikin myyty 29.8.2008. Pelkästään sillä perusteella, ettei A Oy enää aktiivisesti harjoittanut liiketoimintaa, ei voitu soveltaa EVL 52 h §:ää. Säännöstä ei myöskään voitu soveltaa siitä syystä, että järjestelyn tavoitteena oli K:n kunnassa sijaitsevan kiinteistön myynti.

Jakautumisen myötä osakkailta on ollut mahdollisuus alkaa käyttää Asunto Oy R:n omistukseen tullutta asuntoa ilman vuokranmaksuvelvollisuutta, TVL 53.1 §:n mukaisesti, mikä ei ollut

¹¹¹ Engblom et al. 2012. s. 369 -370. Järvenoja, 2007. s. 342 -343.

¹¹² Mattila, 2013. s. 12 -14.

mahdollista ennen jakautumista. Etu, jonka verovelvollinen tällöin saa omaan tai perheensä käyttöön, on TVL:n nojalla osakkaalle verovapaata. Sääntö ei koske tavallisen osakeyhtiön omistuksessa olevaa asuntoa. Asunto voi lisäksi olla myöhemmin myytävissä oman asunnon myyntivoittosäännösten puitteissa siten, että jakautuneen yhtiön omistusaikana syntynyt arvonnousu voi jäädä verovapaaksi. Kun järjestelyyn liittyi tämänkaltaiset jakautumissäännöksen tarkoituksen vastaiset veroedut, KHO:n tekemän ratkaisun mukaan oli ilmeistä, että järjestelyn yhtenä pääasiallisista tarkoituksista oli ollut veron kiertäminen tai välttäminen EVL 52 h §:n mukaisella tavalla. (*Äänestys 3-2*).

KHO:n päätöksen mukaan tapauksessa on erityisesti arvioitu sitä, onko tilanteessa sovellettava EVL 52 h §:n säännöstä sen vuoksi, että (1) yhtiö ei ollut enää harjoittanut varsinaista liiketoimintaa, (2) myöskään jakautumisen jälkeen ei ollut tarkoitus harjoittaa liiketoimintaa vaan ainoastaan nopeasti myydä toinen kyseisistä kiinteistöistä ja (3) toinen yhtiön kahdesta omaisuuserästä tuli käytettäväksi verovapaasti omistajien asumiseen.¹¹³

Yhtiö on perustellut jakautumista sillä, että yhtiön myynti oli ollut hankalaa liian suuren kiinteistömassan vuoksi sekä sen takia, että jäljellä olevat kiinteistöt sijaitsivat kaukana toisistaan. Samalla todettiin, että L-kiinteistöä oli ennen vuotta 2008 tapahtunutta myyntiä yritetty myydä tuloksetta viisi vuotta eri välittäjien toimesta. Vasta yhtiöiden jakauduttua myynnissä oli onnistuttu. Tässä on syytä huomioda myös se, että ostajan kannalta yhtiöitetyn kiinteistön ostaminen on verotuksellisesti houkuttelevampi vaihtoehto, kuin suora kiinteistön kauppa.

KHO:lle annetuissa perusteluissa jakautumisen liiketaloudelliseksi syyksi oli siis kerrottu toimintansa lopettaneen yhtiön tarpeettoman omaisuuden myynti, jossa myös onnistuttiin. Tässä yhteydessä mainittakoon, että yhtiön omistamia muita kiinteistöjä sen sijaan oli myyty myös ilman jakautumista. Yhtiö on lisäksi vedonnut verovelvollisen valinta-oikeuteen tilanteessa, jossa sillä on valittavanaan useampi vaihtoehto suoritettavalle toimenpiteelle, joka johtaa samaan lopputulokseen. Verovelvollisella on siis lähtökohtaisesti oikeus järjestellä toimintansa verorasitusta keventävällä tavalla. KHO:n ratkaisu ei sisältänyt verovelvollisen valinnanvapauden kieltävää perustelua, vaan se päinvastoin totesi, että verovelvolliselle ei voida asettaa vaatimusta verotuksellisesti epäedullisen vaihtoehdon käyttämisestä. Tapauksessa verovelvollinen ei myöskään ollut väittänyt, että he olisivat aikoneet myydä eläkeasuntonsa ja saaden näin hyödynnettyä oman asunnon myynnistä mahdollisesti koituvan veroedun.

¹¹³ Mattila, 2013. s. 12 -14.

KHO tulkitse tapausta siten, että liiketoiminnan harjoittaminen ennen tai jälkeen jakautumisen ei ole edellytys järjestelyn hyväksyttävyydelle sinänsä, eikä EVL 52 h §:ää voida soveltaa pelkästään siitä syystä, ettei jakautuvalla yhtiöllä enää ole toimintaa. Toisaalta yritysjärjestelydirektiivin ajatuksena voidaan jossain määrin ajatella olevan yritystoiminnan jatkuvuus. Direktiivin sanamuodon mukaisesti järjestelyille sallitaan veroneutraali kohtelu, jotta yritysten kilpailuedellytykset ja tuottavuus paranisivat. Näillä seikoilla ei liene kovin suurta merkitystä, mikäli yhtiön toiminta on tarkoitus lopettaa. Tämä direktiivin mukainen ajatus ei kuitenkaan käy ilmi EVL:n yritysjärjestelyjä koskevasta säännöksestä.

Koska yritystoiminnan luonteeseen kuuluu myös liikeomaisuuden realisointiin tähtäävät toimenpiteet, tapauksessa ei KHO:n mukaan ollut merkitystä jakautuneen yhtiön varallisuuden nopealla realisoinnilla, huolimatta siitä, että verotus tässä tapauksessa muodostui edullisemmaksi verrattuna siihen, että jakautunut yhtiö olisi myynyt kiinteistön ja tämän jälkeen jakanut osinkona saadun voiton. Tässä tapauksessa omaisuuden arvonnousu kuitenkin pysyi verotuksen piirissä, eikä KHO:n mukaan pelkästään lievempi verokohtelu voinut tässä tilanteessa olla EVL 52 h §:n soveltamiselle riittävä syy.¹¹⁴

Ratkaisevana asiana KHO:n päätöksessä oli sen sijaan R:n kunnassa sijaitsevan asunnon siirtyminen Asunto Oy R:n omaisuudeksi. Tällaista veronalaista tuloa tuottavan omaisuuden siirto osakkaiden yksityistalouden käyttöön verovapaasti ei yritysjärjestelysäännösten mukaisesti voida katsoa hyväksyttäväksi toimenpiteeksi, vaan se on tulkittavissa lain tarkoituksen vastaiseksi vieraaksi veroeduksi, eikä järjestelyä tällöin voida pitää EVL 52 c §:n mukaisena jakautumisena. Kun tässä tapauksessa asunto muunnettiin asunto-osakeyhtiöksi, ei osakkaiden sen jälkeen tarvinnut maksaa vuokraa asunnon käyttämisestä. Tämän lisäksi asunto on mahdollista myöhempänä ajankohtana myydä ilman luovutusvoittoveroseuraamuksia. Kyseisten veroetujen johdosta KHO on siis katsonut, että järjestelyn yhtenä pääasiallisista tarkoituksista on ollut veron kiertäminen EVL 52 h §:n mukaisella tavalla.¹¹⁵

Ratkaisusta eri mieltä ollut KHO:n hallintoneuvos *Leena Äärilä*, jonka lausuntoon *Hannele Ranta-Lassila* yhtyi, esitti kantansa asiaan viitaten yritysjärjestelydirektiiviin 90/434/ETY sekä EUT:n ratkaisuun C-28/29 *Leur-Bloem*. Näihin vedoten järjestelyyn ei vähemmistön mielestä olisi tullut soveltaa EVL 52h §:ää. Sitä seikkaa, että jakautumisessa osakkaiden omistamalle asunto-

¹¹⁴ Mattila, 2013. s 13–14.

¹¹⁵ Mattila, 2013. s 12–14.

osakeyhtiölle siirtyi kyseinen kiinteistö, ei yksistään olisi tullut pitää laukaisevana tekijänä EVL 52 h §:n soveltamiselle. Kuten edellä mainitussa EUT-ratkaisussa todetaan, ”on kansallisen viranomaisen tutkittava liiketoimi kokonaisuudessaan sen selvittämiseksi, onko kyseessä olevan liiketoimen ainoana tai yhtenä tavoitteista veronkiertäminen.”¹¹⁶ Tässä tapauksessa enemmistön kantaan ei kuitenkaan vaikuttanut asiassa esitetyt muut järjestelyn syyt, toisin sanoen järjestelyn kokonaiskuva, vaan asiassa ratkaisevaa painoarvoa sai kunnassa R sijaitsevan asunnon siirtyminen osakkaiden hallintaan asuntoyhtiön muodossa ja heille siitä mahdollisesti koituvat veroedut.

KHO:n vähemmistö ei myöskään antanut painoarvoa sille seikalle, jonka mukaan osakkailla olisi mahdollisuus myydä mainitut asunto-osakeyhtiön osakkeet ja että jakautumisella olisi pyritty saavuttamaan myyntivoiton verovapaus, koska tällaista tarkoitusta ei ollut asiassa edes väitetty olevan. Asianosaisten esittämä tarkoitus helpottaa K:n kunnassa sijaitsevan kiinteistön myyntiä erottamalla sen omistus jakautumisessa erilliseen kiinteistöyhtiöön oli vähemmistön mukaan katsottava riittäväksi liiketaloudelliseksi perusteeksi järjestelylle, eikä kyse heidän mukaansa siten ollut veron kiertämisestä.¹¹⁷ Tässä yhteydessä on lisäksi vielä mainittava, että jo EVL 52 h §:n esitöissä on otettu kantaa siihen, että merkittävienkään veroetujen syntyminen ei yksinään saa johtaa säännöksen soveltamiseen. Voi siis olla, että osakkeenomistajat saavat jakautumisen myötä huomattaviakin taloudellisia hyötyjä.¹¹⁸ Tällä asialla ei kuitenkaan ollut ratkaisevaa merkitystä enemmistön päätökseen.

Kyseistä ratkaisua voidaan pitää merkittävänä monestakin syystä. Ensinnäkin siinä vedetään rajaa hyväksytyn ja ei-hyväksytyn verosuunnittelun välille. Huomionarvoista ratkaisussa on lisäksi se, että aikaisemmasta julkaisemattomasta oikeuskäytännöstä löytyy tapauksia, joissa kiinteistön vastaanottavana yhtiönä on ollut asunto-osakeyhtiö ja jakautuvan yhtiön osakas on voinut käyttää asunto-osakeyhtiön omistukseen tulevaa rakennusta asuntonaan. Tällainen jakautuminen on siis hyväksytty aiemmassa oikeuskäytännössä. Nyt annettu ratkaisu muuttaa tämän käytännön ja kiristää verosuunnittelun rajoja jakautumistilanteissa, joissa yhtiön asuntovarallisuus siirtyisi yhtiön omistajan verovapaaseen käyttöön. Merkittävää ratkaisussa on myös se, että päätöksessä tunnustetaan ja hyväksytään verovelvollisen oikeus valita erilaisista vaihtoehdoista myös pienempään verorasitukseen johtavan vaihtoehto, kunhan valittu ratkaisu ei tuota lain tarkoituksen

¹¹⁶ C-28/95 *Leur-Bloem*

¹¹⁷ Mattila. 2013. s. 12-14. KHO:2013:44.

¹¹⁸ VaVM 41/2005.

vastaista vierasta veroetua.¹¹⁹ Kyseiseen ratkaisuun on kuitenkin päädytty tiukan äänestystuloksen kautta ja tästä voidaan vetää johtopäätös, että veron kiertämisen ja verosuunnittelun välinen rajanveto on äärimmäisen hankalaa.

4.3. Liiketoimintasiirtoon liittyviä oikeustapauksia

Käyttöomaisuusosakkeiden luovutuksen verovapaus, EVL 6 b §:n nojalla, on säännöksen verouudistuksen seurauksena saattanut lisätä yhtiöiden intressiä toteuttaa liiketoimintasiirto tai osakevaihto ennen yrityskauppaa. Vaikka liiketoimintasiirto olisi sinänsä toteutettu yritysjärjestelysäännösten mukaisesti, varsinaisia järjestelyn jälkeen tehtäviä luovutuksia saattaa olla aiheellista tarkastella myös veronkiertosäännöksen kannalta.¹²⁰ Toteutettavaa järjestelyä tulee siten käsitellä kokonaisuutena, johon viitataan myös EVL 6 b §:n lainvalmisteluaineistossa.¹²¹ Arvioitavaksi tulee tällöin se, onko liiketoimintasiirto perusteltu toimenpide ennen varsinaista yrityskauppaa. Mikäli järjestelyllä on ainoastaan pyritty välttämään veroja, tulee suoritettuja toimia tarkastella EVL 52 h §:n kannalta ja verotuksessa evätä EVL:n mukaisen liiketoimintasiirron tarjoama veroetu. Huomioitava on, että EVL 52 h §:n perusteella voidaan hylätä vain EVL 52 d §:n soveltaminen tapaukseen. EVL 6 b §:n puuttumiseen kyseinen veronkiertosäännös ei sen sijaan sovellu, vaan siihen tulee viitata muun säännöksen nojalla, esimerkiksi VML 28 §:ää käyttäen.

Tämänkaltaisissa tilanteissa liiketoimintasiirto voidaan nähdä osana aggressiivista verosuunnittelua tai veron kiertämistä, mikäli selkeästi ainoana tavoitteena on pyrkimys siirtää jokin yritystoiminnan osa erilliseen yhtiöön, jota seuraa yhtiön osakkeiden myynti tavoitellen verovapaata käyttöomaisuusosakkeiden luovutusta. Liiketoimintasiirrolle on siten voitava esittää selkeä liiketaloudellinen peruste, joka on muu kuin verohyödyn tavoittelu. Muutoin liiketoimintasiirron edellytysten ei voida katsoa täyttyvän ja veronkiertosäännökset voivat tulla sovellettaviksi. Samalla menetetään jatkuvuusperiaatteeseen kuuluvat veroedut.¹²² Toisaalta järjestelyn tarkoituksena voi olla aidosti yrityskauppaan liittyvät, valmistelevat toimenpiteet, jolloin sitä ei tule katsoa veronkiertämiseksi pelkästään sen takia, että järjestely saattaisi tähän viitata.

¹¹⁹ Penttilä, 2013. s. 60 -63.

¹²⁰ Järvenoja, 2007. s. 336 -337.

¹²¹ HE 92/2004: "Vaatimus yhden vuoden omistusaikasta ennen luovutusta on suhteellisen lyhyt erityisesti ajatellen eräitä yritysjärjestelytilanteita. Esimerkiksi silloin, kun luovutusta on edeltänyt liiketoimintasiirto, tulee huomiota kiinnittää tehtyihin järjestelyihin kokonaisuutena. Jos järjestelyille ei ole osoitettavissa liiketaloudellisia perusteita vaan niiden tarkoituksena on lähinnä verosta vapautuminen, tilannetta voidaan verotuksessa arvioida veronkiertosäännös huomioon ottaen myös silloin, kun yhden vuoden omistusaika luovutushetkellä täyttyy."

¹²² Immonen, 2008. s. 60 -61.

Suoraan veronkiertosäännöksillä perusteltuja ratkaisuja ei liiketoimintasiirron osalta ole toistaiseksi tehty, vaan asiaa koskevissa ratkaisuissa ovat korostuneet muut järjestelyjen hyväksyttävyyteen vaikuttavat tekijät. Tapauksessa KVL 1998/176 (ei julk.) liiketoimintasiirron jälkeen toteutettuun osakeyhtiökauppaan ei sovellettu veronkiertosäännöstä, johtuen liiketoiminnallisesti perustelluista riittäviksi katsotuista syistä. Heti liiketoimintasiirron jälkeen puolet vastaanottavan yhtiön osakekannasta myytiin ulkopuoliselle ja tapauksessa liiketoimintasiirto nähtiin pikemminkin kauppaan valmistavana toimenpiteenä, eikä veronkiertopykälän soveltamiselle katsottu olevan perusteita.¹²³ Kyseisessä ratkaisussa korostuivat siten jälleen pätevät liiketaloudelliset syyt ja niiden tosiasiallinen tarkoituksenmukaisuus toteutetulle järjestelylle.

Tapauksessa KVL 1999/17 (ei julk.) liiketoimintasiirto hyväksyttiin toimenpidesarjana tehdyn järjestelyn osana, jossa julkaisutoimintaa harjoittavan konsernin toimintoja järjesteltiin sekä sulautumisella että liiketoimintasiirrolla. Tässäkin tapauksessa järjestelyjen katsottiin tapahtuneen liiketaloudellisesti hyväksyttävistä syistä, eikä sarjatoimin toteutetulla järjestelyllä ollut asiassa merkitystä.¹²⁴ Myös aiemmin kuvatussa KVL 1999/79 ja KHO 16.11.1999 T 3080 (ei julk.) tapauksessa liiketoimintasiirto sulautumisen yhteydessä katsottiin hyväksyttäväksi, koska sille oli esitetty perustellut liiketaloudelliset syyt, eivätkä verotukselliset tekijät korostuneet järjestelyn yhteydessä.

Ratkaisussa KHO:2001:3 liiketoimintasiirron edellytyksen eivät sen sijaan täyttyneet, koska siirrettävään liiketoimintaan liittyvien velkojen määrä oli suurempi kuin siirrettävien varojen kirjanpitoarvo. Tällaisen järjestelyn katsottiin tarkoittavan käteisvastikkeen antamista, mikä ei liiketoimintasiirtoa koskevan säännöksen mukaan ole mahdollista. Tapausta ei kuitenkaan ole ratkaistu veronkiertoa koskevan säännöksen mukaan huolimatta siitä, että siinä pyrittiin sivuuttamaan liiketoimintasiirron edellyttämät muotovaatimukset käteisvastikkeen osalta. Järjestelyä tulkittiin siten, ettei siihen sovellettu varsinaista liiketoimintasiirtoa koskevaa EVL 52 d §:n säännöstä.¹²⁵

4.4. Osakevaihtoon liittyviä oikeustapauksia

Osakevaihto on yksi tapa järjestellä yhtiön omistussuhteita. Ongelmallisia tilanteita oikeuskäytännössä on tullut esille muun muassa rahavastiketta koskevissa rajanvedoissa.

¹²³ Kukkonen - Walden, 2010. s. 344 -345.

¹²⁴ Miettinen, 2004. s. 55.

¹²⁵ Tikka et al. 2014. luku 22.

Osakevaihto voi mahdollistaa myös välittömän omaisuuden muuntamisen välilliseksi, jolloin osakkaan omistamaa yhtiötä voidaan käyttää väliyhtiönä, joka puolestaan voi jakaa osinkoja osingonjakosäännösten mukaisesti. Tämän tyyppisille järjestelyille tulee kuitenkin aina voida osoittaa pätevät liiketaloudelliset syyt, jotta veronkiertosäännöksen soveltamiselta vältytään.¹²⁶ Veronkiertosäännöksiä ei ole toistaiseksi sovellettu myöskään osakevaihtoon liittyvässä julkaistussa oikeuskäytännössä.

Tapauksessa KVL 2001/115 ja KHO 9.1.2003 T 14 elinkeinoverolain 52 f §:ää osakevaihdosta ei sovellettu, koska siinä rahavastiketta katsottiin annetun yli sallitun 10 prosentin määrän. Kyseinen ratkaisu tehtiin siis tulkiten pelkästään EVL 52 f §:ää, eikä tapausta ole pohdittu EVL 52 h §:n kannalta.

Tapauksessa X Oy:n osakkeet jakautuivat kahteen osakesarjaan, joista A-osakkeet oikeuttivat 20 ääneen ja B-osakkeet yhteen ääneen. Hakijat omistivat lähes kaikki A-osakkeet ja noin puolet B-osakkeista. Y Oy aikoi hankkia omistukseensa X Oy:n koko osakekannan. Y Oy teki julkisen ostotarjouksen B-osakkeista. Samanaikaisesti Y Oy aikoi hankkia kaikki X Oy:n A-osakkeet ja antaa vastikkeena osakkeenomistajille liikkeeseen laskemiaan uusia osakkeita. Näitä järjestelyjä, joilla Y Oy hankkisi X Oy:n osakkeet, oli pidettävä yhtenä kokonaisuutena. Koska hakijoille B-sarjan osakkeista maksettava rahavastikkeen määrä ylittäisi EVL 52 f §:ssä tarkoitetun 10 %:n enimmäismäärän, osakkeiden hankkiminen ei tapahtuisi EVL 52 f §:ssä tarkoitetulla tavalla osakevaihtona. Jos hakijat vaihtaisivat omistamansa X Oy:n A-osakkeet Y Oy:n liikkeelle laskemiin uusiin osakkeisiin, osakkeiden vaihtoa pidettäisiin hakijoiden verotuksessa luovutuksena.

Kyseistä tapausta tuli nimenomaan tarkastella kokonaisuutena, joka osakevaihtoa koskevien tapausten kohdalla on olennaista ja useimmiten melko hankalastikin hahmotettavissa. Tapauksessa arvioitavaksi tuli se, oliko toimenpidesarjana toteutetun järjestelyn myötä tarkoitus kiertää osakevaihdon rahavastiketta koskevan säännöksen määräystä. Koska rahavastikkeen määrä on rajoitettu 10 prosenttiin, oli tapauksessa pohdittavana se, tulkitaanko säännöksen kiertämiseksi tilanne, jossa osakkeita ensin hankitaan kaupalla ja tämän jälkeen osakevaihdolla. Ensiksi tehdyn osakeluovutuksen maksu rahavastikkeella, joka on suurempi kuin 10 prosenttia vastikkeena annettavien osakkeiden arvosta johtaisi siihen, että EVL 52 f §:n osakevaihtoa koskevat säännökset eivät täytyisi. Kyseisessä tapauksessa ratkaisevaksi tekijäksi onkin muodostunut juuri tämä asia järjestelyn kokonaisuus huomioiden. Kaupan ja vaihdon katsottiin siten muodostavan yhden kokonaisuuden.¹²⁷

¹²⁶ Kukkonen – Walden, 2010. s. 346 – 347.

¹²⁷ Immonen, 2008. s. 52 -53.

Tämänkaltaisia tilanteita voidaan itse asiassa pitää lainsäädännön kannalta hankalina siitä syystä, että mikäli osakkeenomistajien enemmistö olisi valmis hyväksymään osakevaihdon mutta joku osakkeenomistajista haluaa rahavastiketta yli sallitun 10 prosentin, ei lainsäädäntö käytännössä mahdollista kyseistä järjestelyä.¹²⁸ Tosin siitä, lasketaanko käteisvastikkeen määrä osakkoittain vai kaikkien liikkeeseen laskettujen osakkeiden nimellisarvon perusteella, ei kuitenkaan ole lainsäädöstä tai oikeuskäytäntöä. Yritysjärjestelysäännöksen tarkoituksen voisi ajatella tukevan vastikkeen laskemista osakkeiden yhteenlasketusta arvosta, koska tällöin järjestelyä vastustavat osakkaat saataisiin lunastettua ulos yhtiöstä ilman, että yritysjärjestelysäännöksen mukaiset veroedut menetetään kokonaan.¹²⁹

Ratkaisu KVL 2008/49 käsitteli osakevaihdon jälkeistä osingonjakoa. Tapauksessa X Oy, josta A ja muut yksityishenkilöt omistivat 52 prosenttia, harjoitti arvopaperikauppaa ja sijoitustoimintaa. Osakkeenomistajilla oli tarkoitus luovuttaa omistamansa X Oy:n osakkeet kokonaan omistamalleen Y Oy:lle osakevaihdolla, josta he saivat vastikkeeksi Y Oy:n liikkeeseen laskemia uusia osakkeita. Tämän jälkeen X Oy:n oli tarkoitus jakaa lähes kaikki voitonjakokelpoiset varansa osinkona osakkeenomistajilleen. Y Oy aikoi jatkaa osingonjaossa saamallaan varoilla sijoitustoimintaa ja arvopaperikauppaa, eikä sen ollut tarkoitus luovuttaa osakevaihdossa saamiaan X Oy:n osakkeita eteenpäin. Järjestely liittyi X Oy:n harjoittaman liiketoiminnan uudelleenjärjestelyyn ja sille oli näin ollen olemassa liiketaloudelliset syyt. Osinkoa, jonka X Oy jakoi osakevaihdon jälkeen, ei näissä olosuhteissa pidetty vastikkeena osakevaihdossa Y Oy:lle luovutetuista X Oy:n osakkeista ja siten A:n verotuksessa osakkeiden vaihtoon sovellettiin jatkuvuusperiaatetta TVL:n 45.2 §:n ja EVL:n 52f §:n säännösten mukaan.¹³⁰ Mahdollisilla osakkaille syntyneillä veroeduilla ei asiassa ollut merkitystä siinä määrin, että tapausta olisi tulkittu veronkiertotarkoituksessa. Tapauksessa ei myöskään siirtynyt osinkoa kohdeyhtiön entisille osakkeenomistajille vaan se jäi hankkivaan yhtiöön.¹³¹

Vastaavanlaista tilannetta tarkasteltiin myös EY:n tuomioistuimen ratkaisussa C-321/05 *Hans Markus Kofoed/Skatteministeriet*. Tapauksessa oli kyse yritysjärjestelydirektiivin osakevaihtosäännökseen liittyvästä rahavastikkeen tulkinnasta, jossa osapuolet olivat sopineet osakkeita hankittaessa, että seuraavassa osakkeita hankkivan yhtiön yhtiökokouksessa he aikoivat päättää sellaisesta osingon jakamisesta, joka oli enemmän kuin 10 prosenttia osakevaihdossa

¹²⁸ Immonen, 2011. s. 361 – 362.

¹²⁹ Myrsky – Linnakangas, 2010. s. 391.

¹³⁰ Immonen, 2011. s. 370.

¹³¹ Engblom et al. 2009. s. 678.

annettujen osakkeiden nimellisarvosta. Tapauksessa tuli siten arvioitavaksi, oliko tehty sopimus yhtiön voitonjaosta katsottava osakevaihtoon liittyväksi vastasuorituksiksi ja oliko asiasta sovittu sillä tavoin sitovasti, että se muodosti hankkivan yhtiön osakkeista muodostuvan vastasuorituksen lisäksi maksettavan erän.

Tapauksta tulkittiin siten, että voitonjakona tehdyt rahasuoritukset, joita ei sitovasti ole sovittu vastasuorituksiksi eivät kuulu direktiivin mukaiseen käteisvälirahan määritelmään, huolimatta siitä, että tästä oli suunnitelma osapuolten kesken etukäteen. Tapauksessa ratkaisevaa oli nimenomaan se, että hankkivaa yhtiötä sitovaa sopimusta tällaisesta varojen jakamisesta ei ollut näytön perusteella tehty. Osinkoa ei tässä ratkaisussa siten tullut katsoa käteisvälirahaan kuuluvaksi huolimatta siitä, että se ajallisesti sijoittui lähelle osakevaihtoa. Tapauksen perusteella voidaan tehdä johtopäätös siitä, että kyseisenlaisessa tilanteessa merkitystä on nimenomaan voitonjaosta tehdyn järjestelyn sitovuudella laintulkinnan näkökulmasta ja tätä asiaa tuomioistuimien erityisesti painotti ratkaisussaan. Lisäksi se, sisältyykö voitonjako varsinaisesti vastikkeeseen, jonka yhtiö maksaa kohdeyhtiön osakkaille saadakseen osake-enemmistön kohdeyhtiöstä on merkityksellinen asia. Kyseisessä tapauksessa rahasuoritusten on tulkittu olleen erillisiä.¹³²

4.5. Peiteltyyn osingonjakoon liittyviä oikeustapauksia

Peiteltyyn osingonjakoon on viitattu lukuisissa yritysjärjestelyjä koskevissa oikeustapauksissa. Kuten on jo aikaisemmin todettu, EVL 52–52 g §:n mukaisesti toteutettuihin yritysjärjestelyihin ei voida suoraan soveltaa VML 29 §:ää, vaan tällöin yritysjärjestelyyn tulee kuulua jokin muu jatkotoimenpide, esimerkiksi yhtiön purkaminen, osakkeiden myynti tai niiden lunastaminen yhtiölle, jotta peiteltyyn osingonjaon säännöstä voisi soveltaa. VML 29 §:ää ei kuitenkaan voida automaattisesti olettaa sovellettavan jatkotoimenpiteisiin, vaikka veron välttämistarkoitus havaittaisiin, koska toimenpiteitä tulee samalla pohtia myös EVL 52 h § säännöksen kannalta. Kokonaistilanne lopulta ratkaisee mitä säännöstä sovelletaan.¹³³

Peiteltyyn osingonjakoon liittyvät tilanteet ovat yleensä vaihdelleet eri ajankohtina kulloistenkin taloudellisten ilmiöiden ja verotuskäytäntöjen mukaan. Tyypillisimmin tapaukset ovat liittyneet esimerkiksi palkanmaksua, yli- tai alihintaisia luovutuksia, sisäisiä osakekauppoja tai taseyhtiökauppoja koskeviin tilanteisiin. Huomioitava on, että peiteltyyn osingonjaon veroseuraamus koskee harvoin itse yhtiötä. Veroseuraamus kohdistuu yleisimmin osakkaan verotukseen.

¹³² Immonen, 2008. s. 52 -53 sekä C-321/05 Hans Markus Kofoed/Skatteministeriet.

¹³³ Järvenoja, 2007. s. 329 – 330.

Peitelty osingonjako on tullut pohdittavaksi muun muassa jakautumista käsittelevissä oikeustapauksissa KHO:1999:63 sekä KHO 2001 T 2512, joita on jo käsitelty edellä.

Tapauksessa KHO 1988 B 567 oli puolestaan kyse etuyhteydessä tehdyistä ristikkäisistä, samanaikaisista osakekaupoista, jossa A Oy:n ja B Oy:n osakkeita omistavat X ja Y suorittivat ristikkäisiä kauppoja siten, että varsinaisia muutoksia omistussuhteissa tai määräysvallassa ei tosiasiassa tapahtunut. Suoritetuille kaupoille ei myöskään ollut osoitettavissa liiketaloudellisia syitä ja näin ollen KHO katsoi tapauksessa saadut kauppahinnat peiteltyksi osingonjaoksi. Osakekauppoja ei kuitenkaan tässä tapauksessa ollut toteutettu ylihintaan, jolle ratkaisussa ei tosin annettu merkitystä. Ratkaisevaksi tekijäksi muodostui se, että menettely, jolla osakkaille pyrittiin jakamaan voittovaroja, oli osingonjaon kaltainen tilanne mutta se oli toteutettu käyttäen sellaista muotoa, joka ei vastannut lain tarkoitusta. Näin siksi, että yhtiön tilanne jatkui ulkoisesti ennallaan ja tästä huolimatta osakkaat olivat saaneet irrotettua yhtiöstä varoja omaan käyttöönsä.¹³⁴

Ratkaisussa KHO 2005 T 1188 ei sen sijaan sovellettu säännöstä peittelystä osingonjaosta. KHO tulkitsi tapausta päätöksellään toisin kuin HAO:n aiemmin tekemässään ratkaisussa. Tapauksessa oli kyse liiketoiminnan myynnin jälkeisestä huomattavasta varojen jaosta sekä kyseisen yhtiön aiotusta purkamisesta. Myydyn yhtiön C Oy:n liiketoiminnan olivat omistaneet puoliksi A sekä muu ulkopuolinen taho. Yhtiö oli jakanut osinkoa sekä vuonna 1999 että 2000. Ennen vuoden 1999 osingonjakoa A oli myynyt 16,7 prosenttia C Oy:n osakkeista 10 307 000 markan hintaan B Oy:lle, josta hän omisti pääosan. Kaupan johdosta A:n verotettavaan tuloon oli lisätty omaisuuden luovutusvoittona 5 153 500 markkaa, joka oli pienempi summa kuin jos A olisi nostanut kaupasta saamansa hinnan kokonaan osinkona. Veroasiamiehen oikaisuvaatimuksen johdosta VML 28 ja 29 §:n viitaten, A:n ansiotuloon oli sittemmin lisätty peiteltynä osinkona koko kauppahinta (10 307 000 mk). Vastaavasti hänen luovutusvoitostaan oli vähennetty 5 153 5000 markan tulo ja samalla yhtiöltä oikaistu veroylijäämän määrä. A oli valittanut asiasta HAO:n, joka kuitenkin hylkäsi valituksen perusteluinaan se, että käytännössä tehdyllä osakekaupalla ei ollut ollut vaikutusta A:n määräysvaltaan kyseisissä yrityksissä. Omistus oli vain siirtynyt pois A:n yksityisomistuksesta hänen omistamalleen sijoitusyhtiölle. Lisäksi HAO perusteli kantaansa sillä, että koska C Oy oli joka tapauksessa tarkoitus purkaa, ei kaupalla ollut tekemistä myöskään laajemman yritysjärjestelyn kanssa, eikä sillä näin ollen ollut liiketaloudellista perustetta. HAO:n näkemys siis oli, että järjestelyllä A pyrki ainoastaan veroetuihin siirtämällä yksityisiä varoja

¹³⁴ Knuutinen, 2012. s. 234 -239.

omistamalleen yhtiölle sivuttaen osinkoverotuksen ja osakkaan ansiotuloverotuksen ankaramman verorasituksen.

KHO sen sijaan näki asian toisin, eikä katsonut ennen osingonjakoa tapahtuvaa osakekauppaa veronkiertämisenä. C Oy:n osakkeiden luovutuksesta saatua voittoa oli verotettu A:n pääomatulona ja näin ollen siihen oli kohdistunut tavanomainen verorasitus.¹³⁵ KHO:n ratkaisussa merkitystä liene ollut muun muassa sillä seikalla, että huolimatta järjestelyn huomattavastakin veroedusta ei tapausta voida automaattisesti tulkita verovelvollisen vahingoksi. A:n luovutuksesta saama voitto oli kuitenkin tullut verotettavaksi tavanomaisen pääomatuloverotuksen piirissä, eikä verorasituksesta oltu vapauduttu kokonaan. Lisäksi sen, että verovelvollinen voi valita hänelle asianmukaisimmat tavat järjestellä toimenpiteensä, kunhan niiden tavoitteena ei selkeästi voida osoittaa veron välttämistarkoitusta, voidaan olettaa olleen merkityksellinen asia KHO:n ratkaisussa. Liiketoiminnan jatkuvuudelle ei yleisesti ole annettu suurta painoarvoa myöskään muissa tarkastelluissa KHO:n ratkaisuisissa, eikä sille annettu painoarvoa tässäkin ratkaisussa.

Tapauksissa KHO 2010 T 926 ja 2010 T 927 on ollut kyse osakkaiden palkkatuloista ja luontoiseduista, joiden yhteydessä peiteltyyn osingonjaon säännökseen on viitattu. KHO 2010 T 926:ssa on tarkasteltu tilannetta, jossa A on vuokrannut omistamansa huoneiston yhtiölle, jossa hän on osakkaana. Huoneisto on edelleen vuokrattu A:n puolisolle B:lle työsuhdeasunnoksi, jota A ja B ovat yhdessä käyttäneet vakituisena asuntonaan. Luontoiseduista aiheutuneet menot ovat yhtiölle lähtökohtaisesti vähennyskelpoisia menoja ja vastaavasti työntekijälle veronalaista tuloa. KHO ei ole hyväksynyt kyseistä järjestelyä, vaan on tulkinnut tilannetta peiteltyinä osingonjakona. Perusteluinaan se on lausunut, että koska vuokrattu huoneisto ei tapauksessa ollut tosiasiasa siirtynyt yhtiön todelliseen määräysvaltaan, ei sitä voitu katsoa työntekijän työsuhdeasunnoksi. Kyseinen järjestely oli siten katsottu tapahtuvan pelkästään yhtiön osakkaan eduksi, jota yksinään, ilman muita syitä ei voida katsoa pidettäväksi liiketoiminnallisena hyväksyttävänä syynä järjestelylle. Kyseinen järjestely ei siten vastannut asian tavanomaista luonnetta

Samanlaiseen tulkintaan on päädytty myös KHO 2010 T 927 ratkaisussa. Siinä A Oy vuokrasi B:lle työsuhdeasuntona C Oy:n omistaman kiinteistön. C Oy oli puolestaan B:n ja tämän puolison täysin omistama yhtiö. A Oy maksoi sekä vuokraa C Oy:lle, että vastasi kiinteistön kuluista ja näin ollen vuokra sekä muut maksut tulivat B:n eduksi. Kyseinen järjestely ei KHO:n tulkinnan mukaan myöskään vastannut asian todenmukaista luonnetta, vaan toimenpiteille oli annettu sellainen muoto,

¹³⁵ Knuutinen, 2012. s. 260 – 261.

joka oli vastoin lain tarkoitusta. A Oy:n maksama vuokra sekä kiinteistön kulut oli siten tosiasiasa katsottava B:n palkkatuloksi.¹³⁶

Molemmissa tapauksissa on siis pyritty toteuttamaan täysin keinotekoinen järjestely, joilla ei voida näyttää olleen ainoatakaan todellista liiketaloudellista syytä. Järjestelyillä on selkeästi tavoiteltu pelkästään veroetuja sekä hyötyä osakkaille ja KHO on kummassakin tapauksessa ratkaissut asian yksiselitteisesti VML 29.1 ja 29.3 §:n mukaan.

¹³⁶ Knuutinen, 2012. s. 268 – 267. Järvenoja, 2010, s.319.

5. Yritysjärjestelyjen erityiskysymyksiä veronkierron näkökulmasta

Yritysjärjestelyihin liittyy monenlaisia erityisiä piirteitä, joilla on vaikutusta siihen, hyväksytäänkö järjestely verotuksessa vai ei. Ohessa on käsitelty niistä tärkeimpiä edellä tarkasteltujen oikeustapausten kautta.

5.1. Liiketoiminnalliset syyt

Tosiasiallisten sekä perusteltavissa olevien liiketoiminnallisten syiden olemassa olo on toteutettavassa yritysjärjestelyissä kieltämättä tärkein tekijä sille, että verovelvollinen voi välttää veronkiertosäännöksen soveltamisen. Tämä on niin ikään yritysjärjestelydirektiivin lähtökohta, johon myös hallituksen esityksessä (HE 177/1995) viitataan toteamalla, että direktiivissä tarkoitettujen veroetujen tarkoituksena on varmistaa, ettei verotus ehkäisisi liiketaloudellisesti perusteltuja yritysrakenteiden muutoksia.¹³⁷ Toisin sanoen, jos toimenpiteelle on osoitettavissa selkeä liiketaloudellinen tarkoitus, sen tulkitseminen veronkieroksi vaikeutuu, ellei syy kytkeydy läheisesti veroetuihin. Lain esitöissä on lisäksi korostettu sitä, että yksikin merkittävä liiketaloudellinen syy riittää. Selvää onkin, että tälle lausumalle tulee antaa merkitystä lakia sovellettaessa.

Yritysjärjestelyt ovat toimivia ratkaisuja tilanteissa, joissa yrityksen omistusta tai rakennetta halutaan muuttaa ja siten saavuttaa erilaisia etuja yritystoimintaa ajatellen. Menettelytavat valitaan sen perusteella, mikä on järjestelyn tavoite. Tässä yhteydessä on tärkeää tunnistaa myös yritysjärjestelyn tavoitteen ja verosuunnittelun yhteys. Koska verosuunnittelu on osa normaalia yritystoimintaa, tulee myös sille antaa tilaa yritysjärjestelyn yhteydessä. Toteutettavan järjestelyn tulee kuitenkin ennen muuta tukea yrityksen liiketoimintaa, parantaa tehokkuutta, tuottavuutta ja kannattavuutta, eikä järjestelyä tule tehdä sen itsensä tai pelkästään verosyiden vuoksi, vaan tarkoitusta tulee aina peilata liiketoimintaa vasten ja tarve järjestelyn toteuttamiselle tulee aidosti lähteä liiketoiminnan tarpeesta käsin.¹³⁸ Mitä selkeämpiä ja useampia liiketoiminnallisia syitä järjestelyille voidaan osoittaa, sitä korkeampi on kynnys veronkiertosäännösten soveltamiselle.

Järjestelyn myötä voidaan siis pyrkiä toiminnan yleiseen tehostamiseen tai sillä voidaan tavoitella joustavuutta purkamalla päällekkäisiä toimintoja. Toimintoja voidaan myös järjestellä uudelleen ja

¹³⁷ HE 177/1995, kohta 1.2.6.

¹³⁸ Immonen, 2011. s. 14 -15.

tällöin voi olla tarpeen eriyttää liiketoimintaa osiin esimerkiksi liiketoimintasiirroin. Järjestelyillä voidaan myös rakentaa tai purkaa konserneja ja lopettaa kannattamattomia liiketoiminnan osia tai valmistautua yrityskauppaan. Edellä käsitelyyn ratkaisuun KHO:2013:126 liittyen, liikeloudellisten perusteiden olemassaoloa arvioitaessa merkitystä on annettu myös yrityksen omistajien taloudellisille päämäärille yrityksen itsensä lisäksi.

Koska liikeloudelliset perustelut ovat avainasemassa siinä sovelletaanko tapaukseen veronkiertosäännöksiä, päätösten sekä muiden yritysjärjestelyyn liittyvien asiakirjojen huolellinen dokumentointi nousee tärkeään osaan järjestelyjä suunniteltaessa ja toteutettaessa. Yhtiössä tehtäviin päätöksiin on syytä kirjata selvästi perustellen syyt toteutettaville toimenpiteille oikeudenmukaisen verokohtelun varmistamiseksi. Tämä on erityisen tärkeää järjestelyissä, jotka ovat luonteeltaan monimutkaisia. Pelkästään se, että yritysjärjestelyssä noudatetaan EVL:n ja OYL:n muotovaatimuksia ei aina riitä siihen, että yritysjärjestelysäännöksen mukaiset veroedut saavutetaan.¹³⁹ Se, mitä kulloinkin hyväksytään liiketoiminnalliseksi syyksi, on tapauskohtaista ja tähän vaikuttavat luonnollisesti lukuisat eri tekijät. Olennaista on kyky hahmottaa jokainen tapaus kokonaisuudessaan ja punnita esitettyjä syitä läpi koko toteutetun järjestelyn.

Koska taloudelliset ilmiöt ovat nopeasti muuttuvia, myös perusteet suoritettaville järjestelyille muuttuvat ja elävät ajassa. Tästä johtuen tapausten tulkitseminen ja perusteleminen voi olla monissa tilanteissa haastavaa. Tärkeää onkin, että laintulkitsija kykenee seuraamaan ajankohtaisia ilmiöitä monipuolisesti, jotta tehdyt ratkaisut tosiasiasa toimisivat suunnannäyttäjänä myös muille verovelvollisille. Liikeloudellisten syiden tosiasiallisuutta tulkittaessa voi lain soveltaja tukeutua myös niin sanottuun veronkiertotestiin (*business purpose test*), jolla voidaan havainnoida tapausta siltä kannalta, olisiko järjestely taloudellisesti mielekäs jos verotustekijät kokonaan eliminoidaisiin.

Edellä käsitelyjen oikeustapausten perusteella verotuksesta riippumattomina hyväksyttävänä liikeloudellisina syinä voidaan pitää ainakin konsernirakenteen selkiyttämiseen liittyviä toimenpiteitä muun muassa yhtiön ristiinomistus purkamalla, kuten oli tapauksen KHO 16.11.1999 T 3080 (ei julk.) kohdalla. Huolimatta siitä, että kyseisessä järjestelyssä toteutettiin niin sanottu edestakainen oikeustoimi, yhtiön rakenteen selkiyttäminen nähtiin tapauksessa riittävän painavaksi syyksi hyväksyä järjestely, eikä veronkiertotarkoituksen katsottu nousseen esiin. Myös järjestelyjen seurauksena saavutettavia kustannussäästöjä on yleisesti pidetty hyväksyttävinä perusteluina, eikä niitä ole lähtökohtaisesti ratkaisuisissa kyseenalaistettu.

¹³⁹ Andersson et al. 2009. s. 68.

Näiden lisäksi sulautumista koskevassa tapauksessa on hyväksytty yhtiön pääomallainojen säilyminen järjestelyn seurauksena. Toisin sanoen, osakeyhtiön omistajankin etu voidaan kyseisen päätöksen KHO:2013:126 perusteella sanoa olevan yksi tapauskohtaisesti hyväksyttävistä liiketaloudellisista syistä. Myös muiden vastuiden siirtäminen yhtiöstä toiseen, vastuiden säilyttämisen näkökulmasta, voitaneen edellisen perusteella tulkita hyväksyttäväksi liiketaloudelliseksi syyksi. Tämä löytyykin yhtenä yhtiön ilmoittamana perusteluna sulautumiselle tapauksessa KHO:2013:155, josta tosin ei vielä ole olemassa lopullista lainvoimaista ratkaisua.

Niin ikään perusteluina on hyväksytty yhtiön pääomarakenteen muuttaminen tavalla, jolla edesautetaan uusien henkilöiden rekrytoimista ja sitouttamista yhtiöön. Tällainen perustelu on sinänsä varsin hyvin ymmärrettävissä liiketaloudelliseksi syyksi, eikä sitä sellaisenaan ratkaisussa ole kyseenalaistettu. Sen sijaan asia on ollut toisin kyseisenlaisen järjestelyn jatkotoimenpiteissä ja niiden hyväksyttävyydessä. Tällaisessa tapauksessa on siten mahdollista, että varsinainen yritysjärjestely perusteluineen olisi hyväksyttävissä, mutta sitä seuraavat toimet voivat tuhota annettujen perusteluiden vaikutuksen, mikäli niistä seuraa se, että veronäkökulma näiden johdosta korostuu järjestelyn pääasiallisena syynä.

Näyttäisi siltä, että aktiivista liiketoiminnan harjoittamista ei KHO:n ratkaisujen perusteella edellytetä, jotta yritysjärjestely voitaisiin hyväksyä. Toisin sanoen, veronkiertosäännöstä ei ole sovellettu pelkästään liiketoiminnan vähäisyyteen tai olemattomuuteen perustuen.¹⁴⁰ Tietyissä tapauksissa myös järjestelyn jatkotoimenpiteenä tehdyt yritysomaisuuden realisoinnit, jopa hyvinkin nopeasti, on lähtökohtaisesti sallittu, johtuen siitä, että yritystoiminnan tavanomaiseen luonteeseen kuuluvat myös omaisuuden myyntitoimenpiteet. Kaikissa tilanteissa tätä ei kuitenkaan tule hyväksyä, vaan järjestelyn kokonaistarkasteluun tulee kiinnittää huomiota. Mikäli omaisuuden realisoinnilla nähdään olevan pelkästään veroetuihin tähtääviä tavoitteita, ei sitä luonnollisesti ole katsottu hyväksyttäväksi. Toteutettujen järjestelyjen keinotekoisuus on sen sijaan lähtökohtaisesti katsottu selkeästi ei-hyväksyttävänä tapana toteuttaa järjestely. Toisin sanoen, mikäli toteutettu toimi ei ole vastannut asian tavanomaista luonnetta eikä siten lain tarkoitusta, ei toimea ole katsottu suoritetuksi liiketaloudellisesti perustelluista syistä, eikä sitä ole verotuksessa hyväksytty. Keinotekoiset yritysjärjestelytilanteet voivat siis antaa viitteitä veron kiertämistarkoituksesta, mutta

¹⁴⁰ Näin esimerkiksi KHO:2013:44.

eivät sellaisinaan joka tilanteessa tarkoita EVL 52 h §:n soveltamisedellytysten täyttymistä.¹⁴¹ Kokonaistilanteen arviointi korostuu siten myös tässä yhteydessä.

5.2. Monivaiheiset oikeustoimet

Yritysjärjestelytilanteissa on tyypillistä, että järjestely muodostuu useammasta peräkkäisestä toimenpiteestä. Tämä johtuu siitä, että yritysjärjestelyt voidaan toteuttaa vain tiettyä muotoa käyttäen, eikä yksittäinen toimenpide vielä useinkaan johda haluttuun lopputulokseen. Lisäksi EVL 52 a – 52 g §:n sekä yritysjärjestelydirektiivin kuvailemat yritysjärjestelytoimet koostuvat yksittäisistä oikeustoimista. Säännösten erillisuus tarkoittaa käytännössä sitä, etteivät yritysjärjestelyjä koskevat normit läheskään aina kata kaikkia yritysjärjestelyin toteutettavia tilanteita ja näin ollen sääntely jättää ulkopuolelle useita vero-ongelmia, joita järjestelyihin saattaa liittyä. Tämä vaikeuttaa myös veronkiertosäännöksen, EVL 52 h §:n, soveltamista.¹⁴² Käytännön soveltamisessa on siten aina tapauskohtaisesti ratkaistava se, soveltuuko veron kiertämissäännös johonkin tiettyyn toimenpidesarjaan, josta on voitu havaita veroetuuden tavoitteluun liittyviä piirteitä. Huolimatta siitä, että lainvalmisteluaineistossa monivaiheiseen oikeustoimeen on viitattu mahdollisena veronkiertotarkoitukseen viittaavana asiana,¹⁴³ ei tällä tavoin suoritettu yritysjärjestely kuitenkaan vielä automaattisesti voi johtaa veronkiertosäännöksen soveltamiseen. Veronkierrosta voidaan puhua vasta silloin jos lain tarkoituksen kanssa ristiriitaisen veroetuuden merkitys on suurempi kuin järjestelylle osoitetut liiketaloudelliset syyt, tai mikäli järjestelyn kaikkia vaiheita ei voida perustella verotuksesta riippumattomilla syillä.¹⁴⁴

Koska vero-oikeudellisten säännösten rakenteille on tunnusomaista veroseuraamusten määrääminen kustakin verotuksen kannalta merkityksellisestä oikeustoimesta erikseen suhteessa muihin verovelvollisen tekemiin oikeustoimiin, saattaa verovelvollisen tavoitteena vaiheittain toteutetussa oikeustoimissa olla se, että tämä tukeutuu ajatukseen siitä, että veroviranomainen tosiasiasa tulkitsee toimet erillisinä, ilman kokonaisarviointia. Näin ollen verovelvollinen voi siis tavoitella yhteenlasketuilla yksittäisillä oikeustoimilla tavanomaista edullisempaa veroseuraamusta ja pyrkiä hyötymään edellä mainitusta tulkintatavasta. Mikäli yksittäisten toimien kokonaisuudella tähdätään veroetuihin, joilla ei ole liiketaloudellisia perusteita liikutaan selkeästi veronkierron alueella.

¹⁴¹ VaVM 49/1995, kohta 2.

¹⁴² Järvenoja, 2007. s. 333.

¹⁴³ VaVM 49/1995, kohta 2.

¹⁴⁴ Andersson et al. 2009. s.689.

Veroviranomaisen tuleekin aina pyrkiä tarkastelemaan yksittäisistä toimenpiteistä muodostuvaa järjestelyä kokonaisuutena. Joissakin tapauksissa kokonaistarkastelu on mahdollista suorittaa vasta pitkänkin ajan kuluttua, eikä veroviranomainen välttämättä ole voinut havaita mahdollista veronkiertotarkoitusta verotuksen toimittamisen aikaisemmassa vaiheessa. Tällöin jo saavutetut veroetuudet voidaan kuitenkin myöhemmin peruuttaa, mikäli suoritettujen toimien katsotaan täyttävän veronkiertämisen kriteerit.

Vaiheittaisten toimien lisäksi verovelvollinen saattaa pyrkiä toteuttamaan järjestelyn käyttäen monimutkaisia toimia, joilla niin ikään yritetään estää veroviranomaista näkemästä järjestelyn kokonaisuus.¹⁴⁵ Verovelvollinen saattaa myös toteuttaa edestakaisia oikeustoimia, jolla tarkoitetaan sellaisia toimenpiteitä, jotka saavat aikaan verovelvollisen tavoitteleman veroedun, mutta jonka lopputuloksena verovelvollisen oikeudellinen ja taloudellinen tilanne on sama kuin lähtötilanteessa. Näissä tilanteissa voitaneen useimmiten katsoa perustelluksi soveltaa veron kiertämissäännöstä, ellei toimille voida osoittaa selkeää liiketaloudellista syytä. Toisaalta tämänkaltaisesta tilanteesta löytyy edellä käsitellyistä oikeustapauksista esimerkkitapaus KVL 1999/79, KHO 16.11.1999 T 3080 (ei julk.), jossa ei kuitenkaan sovellettu veronkiertosäännöstä, johtuen siitä, että järjestelyllä oli muita kuin verotukseen liittyviä liiketaloudellisesti hyväksyttäviä syitä. Kyseisten kaltaisten toimien kohdalla on edellisestä ratkaisusta huolimatta tarpeen noudattaa varovaisuutta, koska tilanne voi olla helposti tulkittavissa veronkiertona.¹⁴⁶

On kuitenkin syytä huomata, että usein peräkkäin toteutetuille toimille löytyvät täysin pätevät liiketaloudelliset syyt ja tämän vuoksi monissa tilanteissa onkin katsottu, että verotuskäytännössä ei tulisi liian helposti puuttua sarjatoimenpiteisiin veronkiertoepäilyin, koska tällä tavoin toteutettavat järjestelyt ovat useissa tapauksissa välttämättömiä.¹⁴⁷ Yritysvarallisuuden myynti pian suoritettujen järjestelyjen jälkeen voi olla muuttuneesta markkinatilanteesta tai muusta syystä johtuen liiketaloudellisesti järkevää ja jopa välttämätöntä. Koska tavoiteltuun lopputulokseen voidaan päästä monella eri tavalla, edellyttää se usein sitä, että tapausta joudutaan tulkitsemaan usean eri lainsäännöksen mukaisesti. Tässä yhteydessä tuleekin huomioida EVL 52h§ ja VML 28§ sekä 29 §:n keskinäinen suhde.

Sarjatoimet voivat muodostua veronkierron kannalta hankaliksi arvioida, koska osa toimenpiteistä voi olla sellaisia, johon voidaan soveltaa vain VML 28 §:ää ja puolestaan osaan EVL 52 h §:ää.

¹⁴⁵ Engblom et al. 2012. s. 476 -477.

¹⁴⁶ Järvenoja, 2007. s. 333 - 334.

¹⁴⁷ Manninen, 1998. s. 79.

Yhtenäisen soveltamiskäytännön löytämien saattaa siten joissakin tapauksissa olla varsin haastavaa.¹⁴⁸ Yhtenä tulkintavaihtoehtona monivaiheisten oikeustoimien kohdalla on esitetty, että yritysjärjestelytoimeen sovelletaan sekä yhtiön että osakkaiden verotuksessa EVL 52 h §:ää. Toisena vaihtoehtona olisi puolestaan se, että itse yritysjärjestely hyväksytään, mikäli siinä on noudatettu 52 a - 52 g §:n säännöksiä. Puolestaan osakkaiden verotuksen kohdalla voitaisiin soveltaa VML 28 § ja 29§:ää, mikäli heille järjestelyn seurauksena realisoituu yhtiön varallisuutta tavalla, joka ei ole lain tarkoituksen mukainen. Tällainen oli tilanne nähtävästi edellä kuvatun tapauksen KHO 2001 T 2512 kohdalla sekä ratkaisun KHO:1999:63 vähemmistön esittämässä mielipiteessä.¹⁴⁹ Tarkasteltujen oikeustapausten perusteella näyttää kuitenkin edelleen siltä, että täysin selkeää käytäntöä monivaiheisten oikeustoimien tulkintaan ei veronkiertosäännöksen näkökulmasta voida johtaa.

Yritysjärjestelytilanteille on tunnusomaista, että vaiheittain toteutettu yritysjärjestely alkaa yrityskaupasta ja kehittyy edelleen sulautumisen tai jakautumisen myötä uudenlaiseen rakennelmaan tai vastaavasti yrityskauppaa valmistellaan erilaisilla järjestelyillä. Ratkaisukäytännön perusteella voidaan todeta ainakin se, että erityisesti jakautumisen mutta myös liiketoimintasiirron sekä osakevaihdon jälkeen toteutettavien yritysomaisuuden realisointiin tähtäävien toimenpiteiden suhteen on syytä noudattaa harkintaa. Jakautumisen osalta oikeuskäytäntö näyttää nykyään vakiintuneen sellaiseksi, että tilanteissa, missä yhtiön ylimääräinen varallisuus siirretään jakautumisella toiseen yhtiöön ja varsinainen liiketoiminta toiseen, voidaan itse jakautuminen sinänsä hyväksyä EVL 52 c §:ää soveltaen, mutta mikäli järjestelyyn liittyy varallisuuden hallintaansa saaneen yhtiön myöhempi realisointi tai purkaminen, voi VML 28 § ja 29 § tulla sovellettavaksi. Välitön varallisuuden jakaminen omistajille vähentää helposti edellä toteutetun järjestelyn uskottavuutta. Sen yhtiön jatkotoimenpiteisiin, johon jakautumisessa siirtyi varsinainen liiketoiminta tai sen osa, ei käytännössä mahdollisten jatkotoimenpiteiden yhteydessä ole tuotu esille veronkiertosäännöksen soveltamista. Myös tilanteissa, joissa jakautuminen on suoritettu siten, että varsinainen liiketoiminta jaetaan kahteen yhtiöön ja näistä toinen myydään myöhempänä ajankohtana, on katsottu yrityskauppaan valmistaviksi toimenpiteiksi eikä veronkiertosäännöksiä ole syytä ollut soveltaa. Yleensäkin yrityskaupalle suotuisan yritysmuodon

¹⁴⁸ Immonen, 2002. s. 882.

¹⁴⁹ Järvenoja, 2007. s. 335 - 336.

hakeminen on katsottu olleen hyväksyttävä liiketaloudellinen, eikä veronkiertosäännöstä tällöin tule soveltaa.¹⁵⁰

5.3. Tappioiden merkitys

Yritysjärjestelyä toteutettaessa yhtenä keskeisistä asioista on varmistaa, voidaanko järjestelyssä mukana olevien yhtiöiden mahdolliset verotustappiot käyttää hyväksi suoritettavan järjestelyn jälkeen osapuolia hyödyttävällä tavalla. Tappioiden hyödyntämismahdollisuuksien näkökulmasta merkitystä on muun muassa tappioyhtiön omistusrakenteella ja -ajankohdalla sekä sillä, mistä toiminnosta kyseinen tappio on vahvistettu. Yritysten tappioiden käyttöhalukkuus ja hyödyntämisen varmistaminen korostuvat etenkin taloudellisesti heikompina aikoina. Mikäli ollaan tilanteessa, jossa yritykselle on kertynyt vahvistettuja verotustappioita aikaisemmilta toimintavuosilta ja jos liiketoimintaa ei syystä tai toisesta enää harjoiteta, voidaan olla tilanteessa, jossa tappiot uhkaavat tuhoutua. Tällaisessa tilanteessa on syytä pohtia, voidaanko olemassa olevia tappiota hyödyntää siirtämällä ne yritysjärjestelyn kautta toiseen yhtiöön. Muussa tapauksessa käyttämätön tappio tarkoittaa käytännössä yrityksen kannalta ylimääräistä kustannusta.

Tappiot on vähennettävä Suomessa pääsääntöisesti kymmenen vuoden aikana, eikä yritysjärjestelyillä voida pidentää tappioiden käyttöaikaa. On kuitenkin huomioitava, että tappion hyödyntäminen ei voi olla yritysjärjestelyn ainoa motiivi, vaan sillä tulee olla myös muita verotuksesta riippumattomia liiketaloudellisia syitä.¹⁵¹ Jos tappiovuoden aikana tai sen jälkeen yhtiön osakkeista tai osuuksista yli puolet vaihtaa omistajaa muun saannon kuin perinnön tai testamentin vuoksi, tappioita ei voida vähentää ilman hakemuksesta myönnettyä lupaa. Tappioiden vähennysoikeuden rajoittaminen koskee myös välillisiä omistajanvaihdoksia jos omistajanvaihdos tapahtuu sellaisessa yhteisössä, joka omistaa vähintään 20 prosenttia tappiota tuottaneen yhteisön osakkeista tai osuuksista. Oikeuskäytännössä vakiintuneen tavan mukaan ratkaisevaa on osakkeiden määrissä tapahtuneet muutokset. Äänimäärissä tapahtuneilla muutoksilla sen sijaan ei ole ratkaisevaa vaikutusta. Lain säännöksillä ja siten tappioiden vähennysoikeuden rajoittamisella pyritään siihen, että tappiota tehneen yrityksen osakkeet eivät muodostuisi kauppatavaraksi.

¹⁵⁰ Immonen, 2013. s. 2.

¹⁵¹ Immonen, 2013. s. 1-3.

Tarkoituksena on nimenomaisesti estää tilanteet, joissa yritysjärjestelyjen ainoana motiivina on tappioiden hyödyntäminen.¹⁵²

Varsinaisella pörssilistalla olevan yhtiön tappio voidaan vähentää omistajavaihdoista huolimatta, mikäli yhtiön muista kuin julkisen kaupankäynnin kohteena olevista osakkeista yli puolet ei ole vaihtanut omistajaa. Näin ollen normaali pörssivaihto ei vaikuta yhtiöiden tappioiden vähentämismahdollisuuteen. Edellä mainittu ei kuitenkaan koske pörssin I-listalla, NM-listalla tai Pre-listalla olevia yhtiöitä. Lisäksi tulee huomioida, että osakeyhtiöissä myös osakkeiden lunastaminen ja osakepääoman korottaminen voivat muuttaa omistussuhteita siten, että tappion vähennysoikeus menetetään.¹⁵³

Poikkeuslupa tappioiden käyttämiseen voidaan myöntää silloin, kun se on tarpeen yhtiön toiminnan jatkumisen kannalta. Tässä on huomioitava se, että luvan saaminen edellyttää aina erityistä syytä, eivätkä olosuhteet luvan saamisen jälkeen saa olennaisesti muuttua aiemmin ilmoitetusta tai muutoin jo saatu poikkeuslupa voidaan evätä. Tämän lisäksi yrityksen toiminnan tulee jatkua ainakin jonkin aikaa, mikäli poikkeuslupa on myönnetty ja tulkintalinja on tässä suhteessa melko tiukka. Huolimatta siitä, että poikkeuslupamenettelyyn on liittynyt jossain määrin epäselvyyttä, johtuen siitä, että kyseiseen käytäntöön on voitu viitata valtioneuvoston päätöksellä tarkoitettavana asiana, on poikkeuslupamenettely kuitenkin yhä verovelvollisen käytettävissä. KHO on tehnyt asiasta myös ennakkoratkaisupyynnön EUT:lle¹⁵⁴, jonka mukaan poikkeuslupajärjestelmän soveltamiselle ei periaatteessa ole unionin valtiontukia koskevista määräyksistä johtuvia esteitä. Poikkeuslupa onkin useimmiten myönnetty, ellei selkeästi ole ollut havaittavissa, että tappioita käytetään esimerkiksi kauppatavarana yritysjärjestelyn yhteydessä.¹⁵⁵

Tappiot siirtyvät eri yritysjärjestelymuodoissa eri tavalla. Lisäksi on muistettava, että tappiot siirtyvät tulolähteittäin. Tulolähteen vahvistetut tappiot siirtyvät siten vain niille yhtiöille, joilla on vastaava tulolähde.¹⁵⁶ Sulautumisen yhteydessä tappiot siirtyvät TVL 123 §:ssä olevien edellytysten täyttyessä vastaanottavan yhtiön vähennettäviksi. Liiketoimintasiirrossa tappiot eivät sen sijaan siirry vastaanottavalle yhtiölle edes silloin, vaikka siirto koskisi koko liiketoimintaa, koska liiketoimintasiirto ei ole yleisseuraanto. Tappiot tulisikin pyrkiä käyttämään ennen

¹⁵² Järvenoja, 2007. s. 351-357.

¹⁵³ Myrsky – Linnakangas, 2010. s. 310.

¹⁵⁴ Ks. EUT:n ratkaisu C-6/12.

¹⁵⁵ Kukkonen – Walden. 2010. s. 425 – 426 sekä Tikka et al. 2014, luku 23.

¹⁵⁶ Engblom et al. 2012. s. 370.

liiketoimintasiirron toteuttamista.¹⁵⁷ Osakevaihdon kohdalla ei TVL:ssä ole säädetty mitään tappioiden siirtymisestä. Useinhan osakevaihdon yhteydessä yli puolet osakkeista vaihtaa omistajaa, joten tästä syystä tappioiden vähennysmahdollisuus soveltuu siihen huonosti. Yhtiöiden jakautuessa tappiot siirtyvät pääsäännön mukaan niille vastaanottaville yhtiöille, joille tappiollinen toiminta siirtyy. Kaikissa tilanteissa tappioiden kohdistaminen tiettyyn toimintaan ei tosin ole mahdollista. Tällöin tappiot jaetaan vastaanottaville yhtiöille samassa suhteessa kuin siirtävän yhtiön nettovarallisuus niille siirtyy.¹⁵⁸ Mikäli toteuttavaa yritysjärjestelyä ei katsota noudatetun EVL:n yritysjärjestelyä koskevien säännösten mukaan, eivät edellytykset myöskään tappioiden siirtymisen osalta täyty. Näin oli tilanne esimerkiksi sulautumista käsitelleen tapauksen, KHO:2012:23 kohdalla, jossa sulautumisvastike ylitti sallitun 10 prosentin rajan, eikä EVL:n säännöstä sulautumisesta tällöin sovellettu. Vaikutusta tapauksessa ei ollut sillä, että omistusedellytykset kuitenkin olivat täyttyneet.

Edellisessä luvussa tarkastelluissa oikeustapauksissa muutamissa on käsitelty tappioiden siirtymistä yritysjärjestelyn yhteydessä sekä samalla otettu kantaa veron kiertämiseen. Oikeustapaukset liittyvät tässä yhteydessä sulautumista koskeviin tapauksiin. Sulautuminen on jakautumisen ohella käyttökelpoinen tapa siirtää tappioita yhtiöstä toiseen, koska se on yleisseuraanto, eikä osakkeiden omistusajan katsota tällöin katkeavan.¹⁵⁹ Yritysjärjestelyissä korostuu tarve muistaa se, että tappiot eivät saa olla ainoa syy järjestelyn toteuttamiseen, koska tällöin tilanne tulkitaan helposti veronkiertämiseksi, mikä estää tappioiden käyttämisen, vaikka omistus- sekä muut edellytykset muutoin täyttyisivät.

Tapauksessa KHO:2013:126¹⁶⁰ tappioiden siirtyminen sulautumisen yhteydessä on hyväksytty, koska sulautuvissa yhtiössä tappiot olivat syntyneet konsernin liiketoiminnassa, omistusedellytysten täytyessä sekä järjestelylle on katsottu olleen tosiasialliset verotuksesta riippumattomat syyt. Myös se seikka todettakoon, että tappioiden siirtyminen tapauksen kaltaisessa järjestelyssä ei ole lain tarkoitukselle vieras veroetu, vaan normaali lain tarkoituksen mukainen toimintatapa. Tapauksessa merkitystä ei ole myöskään annettu sille, että osalla yhtiöistä toiminta ollut vähäistä, koska toiminnan vähyyteen laissa ei varsinaisesti oteta kantaa. Kyseisen ratkaisun kohdalla KHO on perustellut ratkaisuaan muun muassa sillä, että tyttären toiminta on osa emoyhtiön toimintaa ja tappio, joka on syntynyt tytäryhtiössä emon omistusaikana, on siten syntynyt samassa

¹⁵⁷ Immonen, 2013. s. 21.

¹⁵⁸ HE 247/2006.

¹⁵⁹ Immonen, 2013. s. 22.

¹⁶⁰ Ks. tapauksen selostus edellisessä luvussa.

intressipiirissä ja näin ollen tappioiden vähentäminen emoyhtiössä on hyväksyttävää. Tapausta ei siten edellä mainitun perusteella ollut syytä tulkita veron kiertämisenä tai muutoin ei-hyväksyttävän veroedun tavoitteluna.

Myös tapauksessa KHO:2013:155¹⁶¹ on käsitelty tappioiden siirtymisen problematiikkaa rajat ylittävässä sulautumistilanteessa. Asian ytimen tapauksessa muodostaa se, voiko tytäryhtiö näyttää toteen sen, että se on käyttänyt kaikki mahdollisuutensa tappioiden vähentämiseen asuinvaltioissaan ennen sulautumista. Mikäli näin on, tappiot hyväksytään vastaanottavan emoyhtiön vähennettäviksi. Tapauksessa ei ole vielä otettu kantaa siihen, mitä voidaan pitää riittävänä näyttönä tappioiden lopullisuuden osalta. On arvioitu, että tulevan ratkaisun perusteella voisi olla odotettavissa, että tulevaisuudessa tappioiden lopullisuuden arvioinnista tulee syntymään uutta verotus- ja oikeuskäytäntöä.¹⁶² Yritysjärjestelydirektiivin lähtökohtana on se, että rajat ylittävien järjestelyjen verokohtelu on samanarvoista kuin vastaavien kotimaisten järjestelyjen kohdalla. Näin siis tulisi olla myös tappioiden siirtymistä koskevan problematiikan kohdalla.¹⁶³

5.4. EU-oikeuden merkitys

EU-vero-oikeuden tavoitteena on poistaa verotuksellisia esteitä sisämarkkinoilla, mistä johtuen Suomen EU-jäsenyyden myötä lainsäädännössämme onkin tapahtunut merkittäviä muutoksia. Sopimus Euroopan unionin toiminnasta (SEUT) on verotuksen näkökulmasta sopimuksista keskeisin. Euroopan neuvosto voi sen perusteella antaa jäsenvaltioita sitovia direktiivejä, jotka jäsenvaltioiden on saatettava voimaan kansallisessa lainsäädännössään sellaisenaan. Yritysjärjestelyjä koskevan lainsäädännön ja verotuksen kohdalla tämä on tarkoittanut muun muassa sitä, että EU:n yritysjärjestelyjä koskevalla direktiivillä on ollut välitön vaikutus lainsäädäntöömme. On syytä korostaa, että EU-direktiivejä ei edellytetä implementoitaviksi sanataarkasti kansalliseen lainsäädäntöön, vaan niiden tulee vastata direktiivin tarkoitusta siten, etteivät sanalliset erot kuitenkaan saa johtaa säännöksen tulkinnassa erilaiseen lopputulokseen.¹⁶⁴

Yritysjärjestelydirektiivin ja sen mukaisen erityisen veronkiertosäännöksen implementointi kansalliseen lainsäädäntöömme on mahdollistanut puuttumisen yritysjärjestelyihin, joissa ei ole ollut osoitettavissa perusteltua liiketaloudellista syytä toteuttaa järjestely, vaan ainoana tavoitteena on katsottu olleen veroedun tavoittelu. Kuten direktiiviä implementoitaessa

¹⁶¹ Ks. tapauksen selostus edellisessä luvussa.

¹⁶² PwC, 2013.

¹⁶³ Helminen, 2012. s. 188 – 189.

¹⁶⁴ Wickström, 2008. s. 32.

lainvalmisteluaineistossa esitettiin, Suomessa ei aiemmin ollut direktiivissä tarkoitettua veronkiertosääntelyä ja voimassa olleen silloisen VML 56 §:n veronkiertosäännöksen avulla ei käytännössä oltu juuri voitu puuttua selkeisiin veronkiertotapahtumiin silloin, ”kun verokohtelu oli laissa kytketty yritysjärjestelyssä käytettyyn menettelytapaan. Lainsäädännön tarkoitus oli jäänyt tulkinnassa tällöin taka-alalle. Esimerkiksi sulautumiseen liittyviä veroetuja ei ollut katsottu voitavan evätä silloin, kun järjestelyssä oli käytetty sulautumismenettelyä, vaikka sulautumiselta ilmeisesti puuttuisikin liiketaloudellinen tarkoitus.”¹⁶⁵ Kansallisen lainsäädännön muutos on näin ollen parantanut tuomioistuimen sekä muiden viranomaisten mahdollisuutta puuttua veronkiertotilanteisiin tavalla, jota ennen direktiivin olemassa oloa ei ollut.

On kuitenkin huomattava, että yritysjärjestelydirektiivin 15 artikla ei sinänsä velvoita jäsenvaltioita säätämään veronkiertoa koskevasta normista. Se antaa jäsenvaltioille ainoastaan oikeuden tietynsisältöisen säännöksen säätämiseen. Jotta jäsenvaltio voisi EU-tuomioistuimen mukaan soveltaa yritysjärjestelydirektiivin 15 artiklan veronkiertosäännöstä tai muuten evätä yritysjärjestelysäännösten mukaiset veroedut tilanteessa, jossa järjestelyyn on ryhdytty veronkiertämiseksi, tulee direktiivin mukaisen veronkiertosäännöksen tavalla tai toisella sisältyä kansalliseen oikeuteen. Tämä johtuu siitä, että jäsenvaltio ei voi suoraan vedota direktiiviin verovelvollista kohtaan.¹⁶⁶

Koska EU-oikeuden katsotaan olevan jäsenvaltiossa suoraan sovellettavaa oikeutta, merkitsee tämä sitä, että se on välittömästi osa jäsenvaltion oikeusjärjestystä. Näin ollen siitä muodostuu suoraan oikeuksia ja velvollisuuksia jäsenvaltioille. Viranomaisten ja tuomioistuinten on viran puolesta huomioitava EU-oikeuden normit ja suositukset siten, kuin se kansalliset puitteet huomioiden on mahdollista. Jäsenvaltioilla on kuitenkin säilynyt itsenäisyys päätettäessä yleisesti välittömistä veroista ja jokaisella jäsenvaltiolla on oikeus toteuttaa verotusvaltaa omilla verolaeillaan EU-oikeuden säännöt sekä niistä johtuvat velvoitteet huomioiden. EU-vero-oikeuden tavoitteena ei ole täydellisesti yhdenmukaistaa jäsenvaltioiden verolainsäädäntöjä ja EU puuttuukin jäsenvaltioiden verolainsäädäntöön vain siinä tapauksessa, mikäli yhtenäistäminen ei toteudu tarpeeksi jäsenvaltion omilla toimilla. Mikäli unionioikeus ja kansallinen oikeus ovat ristiriidassa, on unionioikeudella tällöin etusija. Tätä kutsutaan etusijaisuusperiaatteeksi.¹⁶⁷ Välittömän verotuksen kohdalla yhtenäistäminen jäsenvaltioiden välillä on toistaiseksi ollut melko vähäistä ja lainsäädäntöjen

¹⁶⁵ HE 177/1995, kohta 2.6.

¹⁶⁶ C-321/05 Kofoed, kohdat 41 ja 42.

¹⁶⁷ Helminen, 2012. s. 23 -26, 29, 31.

yhdentymisen onkin direkttiivien ohella tapahtunut lähinnä EU-tuomioistuimen tekemän ratkaisukäytännön perusteella.¹⁶⁸

Unionioikeuden näkökulmasta veron kiertämistä koskevaan ongelmaan muodostuu varsin mielenkiintoinen lähtökohta. Unionin neljästä perusvapaudesta kumpuavat kansalaisten oikeudet, jotka koskevat tavaroiden, palvelujen, henkilöiden ja pääoman vapaata liikkuvuutta mahdollistavat verovelvolliselle käytännössä eri jäsenvaltioiden verojärjestelmien kilpailuttamisen ja erilaisuuden hyödyntämisen.¹⁶⁹ Samalla nämä oikeudet rajoittavat jäsenvaltion mahdollisuutta veropohjansa suojaamiseen. Unionin lainsäädännössä ei ole yritysjärjestelydirektiivin 15 artiklaa lukuun ottamatta yleistä veronkiertoa koskevaa määritelmää, vaan direktiiveissä on tyypillisesti viitattu jäsenvaltion oikeuteen estää väärinkäyttötilanteet säätämällä kansalliseen lainsäädäntöön tätä ajatusta mukaileva veronkiertosäännös.¹⁷⁰

Perusvapauksien nimenomaisena tavoitteena on kannustaa verovelvollisia rajat ylittävään kanssakäymiseen ja näin ollen toisen jäsenvaltion kevyemmän verotuksen piiriin johtavat yritysjärjestelyt eivät vielä sellaisenaan voi johtaa veronkiertoa koskevan säännöksen soveltamiseen. Verovelvollisen perusvapauksien suojaa ei siten lähtökohtaisesti voida kaventaa kevyemmän verotuksen piiriin johtavien järjestelyjen takia, vaan perusvapauksista muodostuvien oikeuksien väärinkäyttöön voidaan vedota vain, mikäli verovelvollisen toimissa ei ole havaittavissa todellista sisältöä. Tällä tarkoitetaan sitä että, ainoastaan sellaisia järjestelyjä voidaan tulkita veronkiertosäännöksen nojalla, joissa ei voida osoittaa olevan yhtäkään pätevää liiketaloudellista syytä tai jotka näyttäytyvät täysin keinotekoisina. Tällaisissa tilanteissa jäsenvaltio voi siten yleisen edun nimissä vedota oikeuttamisperiaatteeseen estääkseen veron kiertämistä. Kyseinen periaate näyttää nykyoikeuskäytännössä vakiintuneen sellaiseen muotoon, että jäsenvaltio voi siihen vedoten estää toimet, jotka ovat puhtaasti keinotekoisia ja joilla pyritään pelkästään kiertämään jäsenvaltion verolainsäädäntöä.¹⁷¹ Toteutettavien järjestelyjen keinotekoisuuteen sekä samalla sijoittautumisvapautta koskevaan näkökulmaan on otettu kantaa esimerkiksi EUT:n ratkaisussa C-196/04 Cadbury Schweppes.¹⁷²

¹⁶⁸ Määttä, 2013. s. 183 -185.

¹⁶⁹ Terra – Wattel, 2008. s. 244 – 245.

¹⁷⁰ Urpilainen, 2008. 536 – 539.

¹⁷¹ Urpilainen, 2008. 536 – 539.

¹⁷² C-196/04 Cadbury Schweppes kohta 1. : ”Pelkästään sen perusteella, että jäsenvaltiossa asuva yhtiö perustaa tytäryhtiön kaltaisen sivutoimipaikan toiseen valtioon, ei voida soveltaa yleistä veronkierron mukaista olettaa ja perustella toimenpidettä, joka haittaa perustamissopimuksessa taatun perusvapauden käyttämistä. Kansallista toimenpidettä, jolla rajoitetaan sijoittautumisvapautta, voidaan sitä vastoin perustella väärinkäytösten estämiseen

Koska kansallisen tuomioistuimen on noudatettava ratkaisukäytännössään tulkintaa, joka noudattaa direktiivejä sekä EU:n perussopimusten vaatimuksia, se viittaakin usein ratkaisussaan EU-tuomioistuimen oikeuskäytäntöön. Mikäli kansallinen tuomioistuin on epävarma EU-oikeuden mukaisesta tulkinnasta, voi se lisäksi hakea kantaa EU-tuomioistuimelta ratkaistavana olevaan asiaan. Tässä työssä käsitellyssä tapauksessa KHO:2013:155, joka koski rajat ylittävää tytäryhtiösulautumista, Korkein hallinto-oikeus on pyytänyt tulkinta-apua EU-tuomioistuimelta, jonka perusteella se on antanut oman ratkaisunsa käsiteltävään asiaan. Ratkaisussa on viitattu muun muassa sijoittautumisvapautta koskeviin SEUT 49 ja 54 artikloihin kansallisen lainsäädäntömme ohessa. SEUT:n vapaan sijoittautumisoikeuden periaate siis edellyttää, että rajat ylittäviä tilanteita kohdellaan verotuksessa lähtökohtaisesti samalla tavalla kuin vastaavia kotimaisia tilanteita, ellei ole kyse täysin keinotekoisesta, ilman liiketaloudellista perustaa olevasta veronkiertotilanteesta.

Jakautumista koskevassa tapauksessa KHO:2013:44 on niin ikään suoraan asian käsittelyvaiheessa viitattu EU-oikeuteen sekä yritysjärjestelydirektiiviin ja niistä on haettu tukea asiassa esitettyihin perusteluihin. Argumenttina viranomaisen toimesta on esitetty muun muassa se, että kyseessä oleva jakautuminen ei ollut tähdännyt yritysjärjestelydirektiivin (90/434/ETY) taustalla olevien tavoitteiden, joita ovat yritysten kilpailukyvyyn, kilpailuolosuhteiden ja tuottavuuden parantaminen, täyttymiseen, vaan pääasiallisen tavoitteen on muodostanut vieraan veroedun tavoittelu. Lisäksi ratkaisussa on todettu että, ”direktiivin tarkoituksena ei ole ollut jatkuvuusperiaatteen avulla edistää esimerkiksi jakautuvan yhtiön varojen jatkoluovutuksia, jotka tapahtuvat kaupankäyntitarkoituksessa ilman että nämä tukevat yritysjärjestelyssä muodostetun kokonaisuuden liiketoimintaa muulla tavoin.”¹⁷³

Sen lisäksi, että viranomainen voi vedota EU-oikeuden periaatteisiin, luonnollisesti myös verovelvollinen voi tukeutua siihen esittäessään perusteluja tekemälleen järjestelylle. Verovelvollinen voi myös suoraan välittömän oikeusvaikutuksen periaatteen nojalla vedota Euroopan unionin lakiin kansallisissa ja unionin tuomioistuimissa, huolimatta siitä, että vastaavaa kansallista säädöstä ei ole annettu. Periaate tosin koskee vain tiettyjä unionin säädöksiä ja sen käytölle on asetettu useita ehtoja.¹⁷⁴

liittyvillä syillä, kun kyseinen toimenpide koskee erityisesti puhtaasti keinotekoisia järjestelyjä, jotka ovat ilman taloudellista todellisuuspohjaa ja joilla pyritään kiertämään asianomaisen jäsenvaltion lainsäädännön vaikutusta sekä erityisesti se vero, joka olisi normaalisti maksettava asianomaisen jäsenvaltion alueella harjoitetusta toiminnasta syntyneistä voitoista.”

¹⁷³KHO:2013:44.

¹⁷⁴ Ks. [www-lähde](#): Tiivistelmä EU:n lainsäädännöstä.

5.5. Riskienhallinnan näkökulma

Huolellinen yhtiö- ja vero-oikeudellinen suunnittelu ovat riskinhallinnallisesta näkökulmasta lähtökohtana yritysjärjestelyn valmisteluvaiheessa. Toteutettavan järjestelyn verotuksellisia tekijöitä tulee tarkastella kokonaisvaltaisesti, jotta voidaan varmistaa järjestelyn sujuminen halutulla tavalla ja ennen kaikkea välttää yllättävät, ei-suunnitellut veroseuraamukset. Yritysten suhtautumisessa riskiin löytyy myös eroavaisuuksia ja joissakin tilanteissa on mahdollista, että yrityksessä tietoisesti testataan jonkin normin soveltamisalan rajoja. Verotukselliset riskit minimoivassa vaihtoehdossa yritys voi kuitenkin veroetuja tavoitellessaan tukeutua niihin vaihtoehtoihin, joiden seuraamukset ovat varmasti ennakoitavissa ja joiden tuomat veroedut ovat lainsäätäjän hyväksymiä. Yllättäviä veroseuraamuksia saattaa kaikesta huolimatta koitua esimerkiksi siitä, ettei yrityksessä aiemmin ole huolehdittu riittävästi tehtyjen liiketoimien virheettömyydestä. Esimerkiksi sopimusoikeudellisiin tai kirjanpidollisiin epäselvyyksiin liittyvät asiat aiheuttavat helposti ongelmia myös verotuksen näkökulmasta yritysjärjestelyjä toteutettaessa. Riskienhallinnalle haasteita aiheuttavat myös lainasäädännön muutokset, jotka liittyvät pitkän tähtäimen verosuunnitteluun ja siitä mahdollisesti johtuviin monivaiheisiin ja aikaa vieviin yritysjärjestelyihin. Huolimatta siitä, että käytännössä ankarampaan verokohteluun johtavaa lakia ei yleensä saateta takautuvasti voimaan, lain muutos kesken yritysjärjestelyprosessin voi silti merkittävästi vaikuttaa järjestelyn mielekkyyteen.¹⁷⁵

Kuten jo aiemmin on mainittu, EVL 52 – 52 g §:n mukaisten yritysjärjestelysäännösten tarkoituksena on parantaa liiketoiminnan kannalta perusteltujen yritysjärjestelyiden toteuttamista, siten että järjestely ei välittömästi realisoi verotusta. Säännöksillä ei lähtökohtaisesti pyritä lopulliseen verosta vapautumiseen vaan siihen, että verotus toteutuu myöhempänä ajankohtana, jolloin omaisuuserien realisointi tapahtuu. Mikäli yritysjärjestelyä ei katsota toteutetun EVL:n säännösten mukaisesti, tarkoittaa tämä riskinhallinnallisesta näkökulmasta sitä, että tällöin veroriski realisoituu ja verojatkuvuuteen liittyvät edut menetetään. On myös mahdollista, että mikäli tilanne tulkitaan veronkierroksi voi se johtaa paitsi veroetujen epäämiseen myös veronkorotukseen VML 32 §:n perusteella. Viranomaisen tulee kuitenkin aina perustella selkeästi, mikäli järjestelyn veroedut hylätään. Samalla verovelvolliselle tulee antaa mahdollisuus tulla kuulluksi.

Mitä merkittävämmästä yritysjärjestelystä on kyse, sitä tärkeämpää yrityksen riskienhallintaa ajatellen on hankkia ennakkoratkaisu käsillä olevaan asiaan joko Verohallinnolta tai Keskusverolautakunnalta. Mikäli verovelvollinen esittää riittävän tarkan selonteon aikomastaan järjestelystä, jonka verokohteluun liittyy epävarmuustekijöitä sekä mikäli kyseinen tilanne tulee

¹⁷⁵ Tikka et al. 2014, luku 34.

joka tapauksessa ratkaistavaksi verotusta toimitettaessa, voi viranomaisen kirjallisesta hakemuksesta antaa ratkaisun siitä, millä tavoin se tulee asian päättämään. Ennakkoratkaisu voidaan antaa, jos se on lain soveltamisen kannalta muissa vastaavanlaisissa tilanteissa tai verotuskäytännön yhtenäisyyden vuoksi tärkeää tai mikäli siihen liittyy muu erityisen painava syy. Tämä syy voi olla esimerkiksi ratkaistavan asian suuri taloudellinen merkitys yksittäisen hakijan kannalta. Tosin monissa tilanteissa kyseinen prosessi voi olla aikaa vievää suhteessa ratkaistavaan asiaan, eikä ennakkoratkaisu lopulta vastaakaan hakijan toivomaa lopputulosta. Lisäksi annettu ratkaisu voi muuttua, mikäli esimerkiksi Veronsaajien oikeudenvallontayksikkö ei sitä hyväksy. Ratkaisua ei myöskään yleensä anneta tilanteissa, jotka koskevat veronkiertämiseen liittyvän säädöksen soveltamista. Ennakkoratkaisun antaminen on siten aina veroviranomaisen harkinnassa.¹⁷⁶

Verotuksellisen riskin toteutumisen ja veronkiertosäännöksen soveltamisen voidaan nähdä olevan suurimmillaan tietynlaisissa yritysjärjestelytilanteissa, joihin on muun muassa viitattu Valtionvarainvaliokunnan mietinnöissä.¹⁷⁷ Riski on konkreettinen myös tilanteissa, joissa katsotaan, että järjestelyn lopputulos ei ole lain tavoitteen mukainen tai toimi on muutoin epätavallinen sekä ilman tavoitellun veroedun saavuttamista tarkoitukseton. Näin voi olla esimerkiksi tilanteessa, missä verotuksen lykkäytymisetu muuttuu lopulliseksi huojennukseksi. Näissä tilanteissa korostuvatkin järjestelyn liiketaloudelliset intressit, jotka on syytä osoittaa järjestelyn kannalta relevanteiksi, jotta veroriskin toteutumiselta vältytään. Järjestelyn sisältöä ja menettelyjä tulee siten suunnitella tarkoin juuri liiketaloudellisista lähtökohdista ja toteutettavat toimet on voitava perustella. On myös todettava, että veronkiertosäännökset luovat jossain määrin epävarmuutta verosuunnittelutoimiin, koska verovelvollinen ei voi olla varma siitä, hyväksytäänkö hänen tulkintaan perustuva ratkaisuvaatimus verotuksessa. Tämä johtuu siitä, että veronkiertosäännökset ovat jokseenkin tulkinnanvaraisia ja useissa tilanteissa lopullinen oikeusvarmuus voidaan saavuttaa vasta oikeuskäytännön perusteella.¹⁷⁸

Oikeuskirjallisuudessa on myös väitetty, että monissa yritysjärjestelytilanteissa itse yritysjärjestelyn yhteydessä ei synny sen kaltaisia veroetuja, jotka aiheuttaisivat EVL 52 h § soveltamisen. Tätä argumenttia on perusteltu sillä, että koska yritysjärjestelysäännöksen tarkoituksena ei ole antaa

¹⁷⁶ Immonen, 2011. s. 485, Tuominen – Linnakangas, 1995. s. 28. Knuutinen, 2012. s. 298. Verohallinto: Ennakkoratkaisu- ja poikkeuslupahakemuksen tekeminen ja siihen annettava päätös sekä Ennakkoratkaisun hakeminen Keskusverolautakunnalta.

¹⁷⁷ VaVM 49/1995: ” Veron välttämistarkoitukseen voi viitata esimerkiksi erilaisten keinoitekoisten apuyhtiöiden perustaminen, useiden perättäisten yritysjärjestelytoimenpiteiden tekeminen, yhtiötetyn toiminnan lopettaminen pian siirron jälkeen tai esimerkiksi liiketoiminnan siirron tai osakkeiden vaihdon jälkeen siirrosta saatujen varojen tai osakkeiden nopea edelleenmyynti.”

¹⁷⁸ Tikka et al. luku 25.

lopullista verovapautta, vaan pelkästään siirtää veron realisoitumista, ei pelkkä yritysjärjestely vielä voisi johtaa veronkiertosäännöksen soveltamiseen. Sen sijaan yritysjärjestelyä seuraavat toimet synnyttävät mahdollisia vieraita veroetuja.¹⁷⁹ Toisin sanoen, järjestelyjen jatkotoimiin tulisi siten edellisen perusteella kohdistaa mahdollisen veroriskin arviointi sekä liiketoiminnallisten intressien löytyminen. Järjestelyjä suunniteltaessa tulee myös miettiä, millä järjestelyn muodolla lopputulokseen kannattaa pyrkiä, koska vaihtoehtoja saman päämäärän saavuttamiseen on useita ja verokohtelu eri tavoin toteutetuissa järjestelyissä voi olla hyvinkin erilainen. Toisaalta verovelvollisella on aina oikeus valita päämääränsä saavuttamiseen verotuksellisesti edullisin vaihtoehto, eikä tämän oikeuden käyttäminen periaatteessa saa johtaa riskiin veronkiertosäännöksen soveltamisesta.

5.5.1. Todistustaakka

Verotukselliseen riskienhallintaan liittyen, tulee yrityksen ennen järjestelyyn ryhtymistä huolellisesti dokumentoida kaikki järjestelyyn oleellisesti liittyvät asiat. Tämä on tärkeää silmälläpitäen näyttövelvollisuutta, joka verovelvolliselle lankeaa osoitettaessa toteen muun muassa järjestelyn liiketaloudellisia perusteita.¹⁸⁰ Veroviranomaiselle ei sen sijaan voida asettaa näyttövelvollisuutta siitä, ettei järjestelylle ole olemassa kyseisiä perusteita. Tämä johtuu siitä, että niin sanotun negatiivisen asian toteennäyttäminen on mahdotonta.¹⁸¹

EVL 52 h §:ssä ei ole varsinaisesti lausuttu mitään todistustaakan jakautumisesta veronkierron suhteen. Säännöksessä on kuitenkin mainittu veronkiertotarkoituksen ”ilmeisyys”, joka viitanee siihen, että näyttövelvollisuus veronkiertosäännöksen soveltamisesta olisi tällöin veronsaajalla. Se voi näyttää veronkiertotarkoituksen toteen viittaamalla esimerkiksi epätavanomaiseen toimenpiteeseen, josta verovelvolliselle koituu huomattavaa taloudellista hyötyä. Sen sijaan VML 28 §:ssä on selkeästi kuvattu todistustaakan jakautuminen. Säännöksessä asetetaan veroviranomaiselle velvollisuus kuulla verovelvollista epäillyissä veronkiertotapauksissa, jolloin verovelvollisella on oikeus esittää vastanäyttö liiketaloudellisten syiden olemassa olost. Verotusta toimitettaessa on otettava huomioon kaikki seikat, joilla voi olla vaikutusta asian arvioimiseen. Verotusmenettelyssä korostuva, niin sanottu virallisperiaate, tarkoittaa sitä, että veroviranomaisella on selvittämisvelvollisuus ja vastuu verojen keruusta sekä siitä, että verotus toteutetaan lain

¹⁷⁹ Andersson et al. 2009. s. 691.

¹⁸⁰ Knuutinen, 2012. s. 185.

¹⁸¹ Järvenoja, 2007. s. 324.

mukaisesti ja oikeaan aikaan. Tästä johtuen veronsaajalla on laajat valtuudet tiedonsaantiin verovelvollisilta, viranomaisilta sekä muilta tahoilta. Mikäli verovelvollinen ei pyydytyssä selvityksessä esitä muuta pätevää syytä toimenpiteelle, kuin veron kiertotarkoitus, tulee verotus toimittaa niin kuin asiassa olisi käytetty oikeaa muotoa.¹⁸²

Huolimatta siitä, että EVL 52 h §:n pykälästä puuttuu varsinainen täsmennys todistustaakan jakautumisesta, on myös sen soveltamisessa noudatettava samanlaista menettelyä kuin VML 28 §:ssä. EVL 52h §:n soveltaminen edellyttää kuitenkin aina verovelvollisen subjektiivista veronkiertotarkoitusta, josta on oltava näyttöä.¹⁸³

¹⁸² Manninen, 1998. s. 78 ja Knuutinen, 2012. s. 185.

¹⁸³ Manninen, 1998. s. 78.

6. Johtopäätökset

Tutkielmassa tarkastellun oikeuskäytännön perusteella on mahdollista muodostaa joitakin suuntaa antavia johtopäätöksiä ja yleistyksiä veron kiertämisen problematiikkaan liittyen. Varsinaisia käänteentekeviä säännönmukaisuuksia siitä, miten veronkiertosäännöksiä erilaisissa yritysjärjestelytilanteissa tulee tulkita, on kuitenkin melko hankala osoittaa. Tämä johtuu ennen kaikkea siitä, että aihepiiriin liittyvät asiat ovat jokseenkin vaikeasti hahmotettavissa ja näyttääkin siltä, että veronkiertosäännösten tulkinnassa ja soveltamisessa noudatetaan hyvin maltillista linjaa. Useimmat veronkiertoa käsittelevät ratkaisut ovat syntyneet äänestyksen tuloksena, mistä on lisäksi pääteltävissä se, että ratkaistavat asiat nähdään monitulkintaisina ja säännösten soveltaminen kuhunkin tapaukseen vaatii huomattavaa ja laaja-alaista asiantuntemusta, johon liittyy usein hankaliakin liiketaloudellisten syy-seuraussuhteiden arviointia. Näin ollen on ymmärrettävää, että säännösten soveltamisessa noudatetaan varovaisuutta.¹⁸⁴ Yritysjärjestelyt ovat myös muuttuneet yhä monimutkaisemmiksi ja tämän kehityssuunnan voidaan entisestään olettaa lisäävän säännösten tulkintaongelmia. Yleisenä ohjeena tässä yhteydessä voisikin todeta, että mitä merkittävämmästä yritysjärjestelystä on kyse, sitä tärkeämpää on pohtia ennakkoratkaisun hakemista veroviranomaiselta, jolloin voidaan selvittää, onko toteutettava järjestely verotuksellisesti hyväksyttävissä suunnitellulla tavalla.

Toisaalta on myös todettu, että veronkiertosäännösten soveltamiskynnystä tulisikin pitää korkeana. Tämä johtuu siitä, että veronkiertonormien soveltamisessa tulee noudattaa suhteellisuusperiaatetta. Veronkiertosäännökset ovat lähtökohtaisesti soveltamisalaltaan melko laajoja sekä sanamuodoltaan varsin yleisellä tasolla muotoiltuja ja tämä johtaa useimmissa tilanteissa siihen, etteivät ne välttämättä sisällä sellaista selvää tunnusmerkistöä, jonka perusteella verovelvollinen voisi etukäteen varmuudella tietää soveltuuko säännös juuri kyseiseen tilanteeseen. Suhteellisuusperiaatteeseen viitaten, sellainen sääntö ei noudata kyseistä periaatetta, jos sitä voidaan soveltaa ilman ulkopuolisesti havaittavaa täsmällistä perustetta, jonka mukaan voidaan osoittaa, että oikeustoimi on toteutettu vailla taloudellista todellisuuspohjaa veron kiertämiseksi. Sääntö, jonka soveltamisalaa ei ole määritelty riittävän tarkasti, aiheuttaa siten epäselvyyttä siitä, onko sitä sovellettava. Se ei myöskään näin ollen täytä oikeusvarmuuden periaatetta, jonka mukaisesti

¹⁸⁴ Mattila, 2013. s. 21.

säädösten on oltava selkeitä ja ennakoitavia sellaisissa tilanteissa, missä ne saattavat aiheuttaa epäedullisia seurauksia verovelvolliselle.¹⁸⁵

6.1. Verosuunnittelumahdollisuudet käsiteltyjen oikeustapausten perusteella

Tämän tutkielman keskeisenä tutkimuskohteena on ollut veronkiertotilanteiden tarkastelu erilaisten yritysjärjestelyjen yhteydessä. Tavoitteena oli selvittää, minkälaisiin tilanteisiin on sovellettu verokiertosäännöksiä ja toisaalta missä tilanteissa ja mistä syystä säännöksiä sen sijaan ei ole sovellettu. Veronkiertoteemaa on lähestytty sekä yleisen veronkiertosäännöksen VML 28 §:n että EU-oikeudesta lähtöisin olevan EVL 52 h §:n näkökulmasta ja samalla on pyritty löytämään kyseisten säännösten valossa voimassaolevan oikeudentilan suhtautuminen veronkiertoon. Myös VML 29 §:n peiteltyyn osingonjakoon liittyvää oikeuskäytäntöä on tarkasteltu lyhyesti. Oikeustapauksia tutkimalla on lisäksi havainnointu millä keinoilla ja miksi yritykset pyrkivät välttämään veroja sekä minkälaisissa tilanteissa tätä nimenomaisesti tapahtuu.

Tutkielmassa analysoitujen oikeustapausten perusteella näyttää siis siltä, että KHO on varsin harkitsevainen soveltaessaan veronkiertosäännöksiä yritysjärjestelyihin liittyen, mikä näkyy siinä, että vain harvoissa ratkaisuissa säännöksiä on tosiasiaassa sovellettu. Tarkasteltujen ratkaisujen perusteella voidaankin todeta, että veronkiertosäännöksiä on KHO:n toimesta sovellettu käytännössä vain jakautumistilanteiden yhteydessä. Alemmissa oikeusasteissa säännöksiä sen sijaan olisi katsottu voitavan soveltaa myös muissa yritysjärjestelytilanteissa. Yhteenvedona voidaan todeta, että ongelmia ei tarkastellun oikeuskäytännön mukaan useinkaan ole havaittu varsinaisen yritysjärjestelyn yhteydessä, vaan vasta sitä seuraavat jatkotoimenpiteet ovat saattaneet aiheuttaa veronkiertoepäilyn ja siten mahdollisesti veronkiertosäännöksen soveltamisen. Veronkiertoa koskevista ratkaisuista ilmenee lisäksi selvästi se, että verovelvollisella on mahdollisuus valita itsellensä verotuksellisesti edullisin vaihtoehto, mikäli samaan lopputulokseen on mahdollista päästä useammalla eri tavalla. Veron kiertämisenä ei lähtökohtaisesti pidetä tilannetta, joissa hän näin toimii.¹⁸⁶

Kuten edellä on jo osoitettu, jakautumistilanteet toteutetaan usein siten, että toiseen vastaanottavista yhtiöistä siirretään varsinainen liiketoiminta ja toiseen ylimääräinen varallisuus ja sinänsä tällaiset jakautumiset ovat olleet hyväksyttäviä. Tämänkaltaisissa tilanteissa huomio on veronkierron

¹⁸⁵ Helminen 2014. s. 94.

¹⁸⁶ Mattila, 2013. s. 21.

näkökulmasta kiinnittynyt usein siihen, mitä tapahtuu yhtiölle, johon varallisuus on siirretty. Veronkiertoa koskevaa säännöstä on katsottu voitavan soveltaa, jos tällaisen yhtiön osakekanta myydään tai se puretaan nopeasti jakautumisen jälkeen. Varsinaista liiketoimintaa jatkavan yrityksen kohdalla tätä ongelmaa ei käytännössä ole havaittu. Veronkiertonormin soveltaminen jakautumistilanteissa on toisin sanoen tullut kyseeseen senkaltaisissa tilanteissa, joissa järjestelyn seurauksena yhtiöön kertynyttä varallisuutta on pyritty siirtämään osakkaille tavalla, joka muodostuisi verotuksellisesti edullisemmaksi, kuin niin sanottu normaali varojenjako yhtiöstä.¹⁸⁷ Huolimatta siitä, että näissä tapauksissa järjestelylle on voitu esittää myös sinänsä perusteltuja liiketaloudellisia syitä, yhtiön varallisuuden siirtyminen omistajille edellä mainitulla tavalla on katsottu olleen muita syitä raskauttavampi peruste. Tätä on perusteltu esimerkiksi sillä, että varojen jaon myötä tämänkaltaisista tilanteista aiheutuisi lainsäädännölle vieras veroetu, joka ei ole ollut lainsäätäjän tarkoittama. Johtopäätöksenä voidaan sanoa, että mikäli yhtiöstä on jakautumisen myötä tarkoitus irrottaa varoja, voi tämä tarkoittaa veronkiertonormin soveltamista, mikäli tapa jolla varat siirtyvät osakkaille ei noudata perinteistä varojenjaketapaa.

Tässä tutkielmassa tarkastelluissa, sulautumiseen liittyvissä oikeustapauksissa ei KHO:n toimesta ole sovellettu veronkiertosäännöksiä. Näin siitäkkin huolimatta, että kyseisissä sulautumistapauksissa on voitu saavuttaa varsin huomattavia veroetuja. Mikäli järjestely on voitu perustella tosiasiallisen liiketaloudellisen syyn olemassaololla, on se painanut ratkaisussa verohyötyä enemmän, edellyttäen, että järjestelyllä saavutettava veroetu ei ole lain tarkoitukselle vieras. Verrattaessa sulautumistilanteita tarkasteltuihin jakautumistilanteisiin voidaan lisäksi huomata, että sulautumistilanteissa järjestelyllä saavutettu verohyöty on jäänyt itse yhtiöön, kun se jakautumistilanteissa, joihin veronkiertosäännöstä on sovellettu, olisi siirtynyt osakkaille. Tämä voitaneen nähdä yhtenä tarkasteltuja jakautumis- ja sulautumistilanteita erottavana tekijänä ja yhtenä todennäköisenä syynä siihen, että sulautumistilanteissa veronkiertosäännöstä ei ole sovellettu huolimatta huomattavistakin veroeduista.

Liiketoimintasiirron tai osakevaihdon kohdalla ei myöskään ollut löydettävissä julkaistua oikeustapausaineistoa, joihin veronkiertosäännöksiä olisi sovellettu. Kyseisten järjestelyjen yhteydessä on kuitenkin syytä kiinnittää huomioita tilanteisiin, joissa voidaan soveltaa EVL 6 b §:ää verovapaiden käyttöomaisuusosakkeiden luovutuksesta. Yritysjärjestelysäännösten

¹⁸⁷ Näin oli ratkaisussa KHO:1999:63 ja KHO:2013:44.

varsinaisena tarkoituksena ei siis ole antaa lopullista verovapautta, vaan siirtää verotuksen realisoituminen jatkuvuusperiaatteen mukaan myöhempään ajankohtaan.

Liiketoimintasiirron yhteydessä voi kuitenkin olla mahdollista päästä lopullisen veroedun piiriin EVL 6 b §:n nojalla. Esimerkkinä voidaan mainita tilanne, jossa yhtiö luovuttaa liiketoimintasiirrolla yhden liiketoimintakokonaisuuden toiseen perustamaansa yhtiöön, joka tämän jälkeen myy osakekannan omistettuaan sen yhden vuoden ajan. Kyseiset osakkeet ovat tällöin verovapaasti luovutettavia EVL 6b §:n nojalla ja näin yritysjärjestelyn myötä saavutettu veroetu on muuttunut lopulliseksi.¹⁸⁸ Vastaavanlainen tilanne voi tulla kyseeseen myös osakevaihtoa koskevassa tilanteessa, jossa liiketoimintaa harjoittava yhtiö siirretään osakevaihdolla tytäryhtiöksi ennen yrityskauppaa.¹⁸⁹ Tämänkaltaisia tilanteita, joissa yritysjärjestelyistä saatu veroetu jää lopulliseksi, voi olla syytä tulkita veron kiertämisenä. Mikäli järjestelyille kuitenkin voidaan osoittaa hyväksyttävä syy, esimerkiksi juuri yrityskauppaan valmistautuminen, ei niihin lähtökohtaisesti kuitenkaan voida verotuksessa puuttua EVL 52h §:n nojalla, vaikka veroetu jäisikin jatkotoimien vuoksi lopulliseksi. Sen sijaan voitaisiin erikseen arvioida, onko VML 28 §:n avulla mahdollista puuttua osakkeiden luovutuksen verovapauteen.¹⁹⁰ Tässä kohdin tulee kuitenkin huomata, että verovapaasti luovutettava osake ja siitä säädetty laki on lainsäätäjän tietoinen ratkaisu.¹⁹¹

Lisäksi osakevaihtoon liittyvässä tilanteessa, jossa konsernissa osakevaihdolla siirretään osakekanta ensin toiselle yhtiölle, joka puolestaan myy osakkeet pian tämän jälkeen ulkopuoliselle, veron kiertämissäännöksen soveltaminen näyttäytyy varsin ilmeisenä. Tällaisessa tilanteessa osakkeiden hankintamenoksi katsotaan vastaanottavan yhtiön verotuksessa niiden käypä arvo, eikä tälle siten synny voittoa osakkeiden myynnistä. Toisin sanoen, mikäli osakkeet on tarkoitus luovuttaa nopeasti, alle yhden vuoden omistuksen jälkeen, EVL 52 h §:n soveltuminen tilanteeseen on todennäköistä, koska tällöin tilanteeseen ei voida soveltaa edes käyttöomaisuusosakkeiden verovapaasta luovutuksesta olevaa säännöstä, joka voisi estää veronkiertosäännöksen soveltamisen.¹⁹²

Toteutettavalle yritysjärjestelylle tulee siis voida osoittaa tosiasialliset ja tarkoituksenmukaiset liiketoiminnalliset syyt, jotta sitä ei tulkita veronkiertona. Järjestely ei myöskään saa osoittautua

¹⁸⁸ Andersson et al. 2009. 691.

¹⁸⁹ Järvenoja, 2007. s. 348.

¹⁹⁰ Andersson et al. 2009. s. 691.

¹⁹¹ Järvenoja, 2007. s. 348 -349.

¹⁹² Järvenoja, 2007. s. 346 – 348.

keinotekoiseksi, millä ei voida katsoa olevan taloudellista todellisuuspohjaa. Mikäli järjestelyn katsotaan pitävän sisällään perustellut liiketoiminnalliset syyt, ei veronkiertosäännöksen soveltaminen oikeuskäytäntöön viitaten lähtökohtaisesti voi tulla kyseeseen huolimatta siitä, että järjestely toteutetaan esimerkiksi sarjatoimenpiteinä tai edestakaisina toimenpiteinä tai että järjestely johtaa huomattaviinkin verosäästöihin. Tämä kuitenkin edellyttää, että saavutettu veroetu ei ole lainsäädännölle vieras veroetu. Vaikka veronkiertonormien tulkitseminen ja soveltaminen näyttäytyy verosuunnittelun kannalta melko haastavaksi, ei tämän pidä antaa muodostua esteeksi tavanomaiselle yritystoiminnan verosuunnittelulle. Verosuunnittelu on yksi osa yrityksen liiketoimintaa, jonka hallittu hoitaminen on yksi menestyvän yrityksen tunnusmerkeistä.

6.2. Veron kiertämisen ja -suunnittelun moraalinen rajanveto ja yhteiskuntavastuu

Veron kiertämistä ei rikosoikeudellisesti tulkita lainvastaiseksi. Oikeudenmukaisuuden näkökulmasta sekä moraaliselta kannalta tarkastellen siihen voidaan kuitenkin suhtautua kielteisesti. Myös verosuunnittelu on täysin lainmukaista toimintaa, johon ei voida eikä siihen varsinaisesti edes tule puuttua, mutta myös sen kohdalla on joissakin tilanteissa syytä pohtia toimien moraalista näkökulmaa ja tietynlaiset toimet voi olla syytä kyseenalaistaa. Tosin rajanveto siitä, mikä voidaan katsoa moraalisesti hyväksyttäväksi verosuunnitteluksi, on vaikeaa ja usein jopa mahdotonta.¹⁹³ Osakeyhtiön tavoitteena on tuottaa voittoa osakkeenomistajille ja muun muassa tähän perustuen se on täysin oikeutettu minimoimaan verotustaan parhaaksi katsomallaan tavalla. Tämä asia on tunnustettu myös laintulkitsijan toimesta. Toisaalta, mikäli yrityksen toiminta näyttäytyy erityisen aggressiivisena, painaa vaakakupissa myös yrityksen maine, jonka kadottaminen voi johtaa asiakkaiden sekä muiden tärkeiden sidosryhmien menettämiseen. Näiden asioiden välille tulee löytää tasapaino, jotta yritys voi hallita sekä harjoittamaansa verosuunnittelua että vaalia mainettansa kestäväällä tavalla.

Osa yrityksistä kertoo julkisesti kantavansa huolta ihmisistä ja ympäristöstä, mutta samaan aikaan se aggressiivisesti minimoi ja suunnittelee verotustaan. Ympäristöön ja sosiaaliseen vastuullisuuteen liittyviä vaatimuksia pidetään yritysmaailmassa melko selvänä, mutta verojenmaksun paikka tässä yhteydessä on ollut hieman epäselvää. Yritysten harjoittamaa verosuunnittelua voidaankin oikeudenmukaisuusnäkökulman lisäksi lähestyä myös yrityksen yhteiskuntavastuun kannalta. Tällä tarkoitetaan esimerkiksi sitä, että kaikkia lain mahdollistamia verojen minimointi- tai suunnittelukeinoja ei tule hyväksyä tai sallia. Toisaalta tulee pohtia,

¹⁹³ Knuutinen, 2013. s. 181.

voidaanko yrityksille tosiasiaa asettaa jonkinlainen verosuunnittelua rajoittava yhteiskuntavastuu lain määräämien normien lisäksi? On muistettava, että perustuslain mukaan verosta on säädettävä lailla. Tähän perustuen voidaan todeta, että yritykset jo sinänsä kantavat yhteiskunnallisen vastuunsa maksamalla lainsäädäntöön perustuvat verot. Näin ollen yritykselle ei käytännössä voida asettaa lain ulkopuolisia velvoitteita veronmaksuun, eikä kenenkään siten odoteta valitsevan itsellensä verotuksellisesti kalleinta vaihtoehtoa.¹⁹⁴

Nykyään verotukseen liittyvä yhteiskuntavastuu toteutuukin lähinnä yritysten vapaaehtoisuuteen perustuen lain vaatimukset ylittävän vastuullisuuden osalta.¹⁹⁵ Tässä yhteydessä voidaan puhua myös niin sanotusta yritysten verojalanjäljestä, jolla viitataan yrityksen toiminnan synnyttämään, yhteiskunnalle tuloutettavien verotulojen määrään, josta yritykset voivat halutessaan raportoida. Varsinaista velvollisuutta raportoisesta ei toistaiseksi ole olemassa jotakin valtion omistamia yrityksiä lukuun ottamatta.¹⁹⁶ Näin ollen onkin selvää, että verojalanjäljen raportoinnissa on huomattavia eroja, mikä tekee niiden vertailemisen haastavaksi.

Kansainvälisesti yritysten verotukseen liittyvästä yhteiskuntavastuusta on ohjeistettu muun muassa OECD:n toimintaohjeissa, jonka mukaan on tärkeää, että yritykset maksavat veronsa ajoissa ja siten osallistuvat kotivaltionsa julkisen talouden rahoittamiseen.¹⁹⁷ Vastuullinen yritys maksaa veronsa vaaditun suuruusena sinne, missä verotettava tulo syntyy ja se myös kertoo tästä avoimesti. Etenkin rajat ylittävissä tilanteissa vastuullista toimintaa on maksaa vero syntyneestä tulosta sinne, missä sen on katsottu tosiasiaa syntyneen, eikä sinne, missä vero olisi halvinta maksaa. Yritysverot muodostavat varsin merkittävän osan kunkin maan kokonaisverokertymästä ja tästä syystä niiden tulouttaminen oikeassa valtiossa, oikeaan aikaan ja oikeasta toiminnasta on varsin merkityksellistä. Tämän periaatteen toteutuminen ei kuitenkaan ole aina itsestään selvää, sillä talouden globalisaatiosta johtuen eri valtiot pyrkivät houkuttelemaan yhtiöitä erilaisin eduin ja verohelpotuksin. Verokilpailusta johtuen monet yritykset suunnittelevatkin verotustansa tarkkaan ja pohtivat mihin valtioon niiden olisi edullisinta sijoittautua.¹⁹⁸ Tämän kaltainen suunnittelu on toisaalta harvoin mahdollista aivan pienille yrityksille ja niistä hyötyvätkin lähinnä suuret yhtiöt.¹⁹⁹ Näin ollen, mikäli suuryrityksille tarjoutuu mahdollisuus siirtää toimintaansa kevyemmän verotuksen piiriin jää pienille ja keskisuurille yrityksille kotimaassaan kannettavasi suurempi

¹⁹⁴ Knuutinen, 2013. s. 189.

¹⁹⁵ Knuutinen, 2013. s. 189. Alinen, 2013. s. 43 -44.

¹⁹⁶ Torkkel, 2013. s. 82.

¹⁹⁷ Työ- ja elinkeinoministeriö, TEM raportteja 5/2012. s. 36.

¹⁹⁸ Simola – Ylönen. 2011. s. 117 -120.

¹⁹⁹ Alinen, 2013. s. 44.

verorasitus, minkä voidaan jossain määrin katsoa syövän verojärjestelmän uskottavuutta, oikeudenmukaisuutta ja hyväksyttävyyttä.²⁰⁰ Julkinen keskustelu aggressiivisesta verosuunnittelusta sekä veronkiertämisestä ja näiden johdosta syntyneet erilaiset toimenpiteet tosin jo sinänsä parantavat pienten yritysten tilannetta, koska näin yhä useampi suuryritys voidaan saada vastuuseen veronkiertotoimista tai vastaavasti ennakolta estää niiden suunnittelemat toimet.²⁰¹ Pitkällä aikavälillä onkin tärkeää, että yritykset saadaan samanarvoiseen asemaan toimien avoimuudessa ja veronmaksussa. Tämä on kuitenkin mahdollista vain kaikkia yrityksiä tasapuolisesti sitovilla ohjeilla tai säädöksillä.

Yhä selvemältä vaikuttaa siis se, että myös vastuullinen veronmaksu kuuluu yrityksen yhteiskuntavastuun keskeisiin periaatteisiin. Toisaalta verotusta saa ja sitä tuleekin suunnitella, eikä vastuullisuus tässä mielessä tarkoita sitä, että yrityksen pitäisi saati että niillä olisi velvollisuutta maksaa ylimääräisiä veroja. Yritysten toimilta vaadittavat avoimuus ja läpinäkyvyys ovat osittain vastaus yhteiskuntavastuun toteuttamisessa, mutta ehdot näiden osalta eivät saa muodostua yritystoimintaa liikaa rasittavaksi, jotta yritysten edellytykset kannattavaan toimintaan varsinkin nykyisessä hankalassa taloustilanteessa onnistutaan säilyttämään.

²⁰⁰ Mattila, 2013. s. 1.

²⁰¹ Alinen, 2013. s. 44.

LÄHDELUETTELO:

Alinen Henri: Businessluokassa paratiisiin. Lakimiesuutiset 8/2013.

Andersson Edward, Ikkala Jarmo, Penttilä Seppo: Elinkeinoverolain kommentaari. 12. painos. Talentum, Helsinki 2009.

Engblom, Holla, Järvinen, Kellas, Lampinen, Lepistö, Nuotio, Paronen, Rautajuuri, Sandelin, Torkkel ja Äimä: Elinkeinoverotus. 1. painos. KPMG. Edita, Helsinki 2012.

European Commission, Commission Recommendation of 6.12.2012 on aggressive tax planning.

HE 177/1995: Hallituksen esitys yritysjärjestelyjä koskevien elinkeinotulon verottamisesta annetun lain ja eräiden muiden lakien säännösten muuttamisesta.

HE 26/1998: Hallituksen esitys Eduskunnalle peitellyn osingon verotusta koskevien säännösten uudistamisesta

HE 193/2005: Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi tuloverolain ja elinkeinotulon verottamisesta annetun lain muuttamisesta.

HE 92/2004: Hallituksen esitys Eduskunnalle yritys- ja pääomaverouudistukseksi.

HE 107/2006: Hallituksen esitys Eduskunnalle tuloverotuksen siirtohinnoittelua koskevaksi lainsäädännöksi.

HE 247/2006: Hallituksen esitys Eduskunnalle eräitä yritysjärjestelyjä koskeviksi muutoksiksi verolainsäädäntöön.

Helminen Marjaana: EU-vero-oikeus. Välitön verotus. 2. uudistettu painos. Talentum. Helsinki 2012.

Helminen Marjaana: Mahdollistaako VML 31 § etuyhteyslainan uudelleenluokittelun ilman VML 28 §:n tukea? Defensor legis N:o 1/2014.

Honkamäki Tuomas, Pennanen Matti: Yritysjärjestelyjen käsikirja – kirjanpito, verotus ja yhtiöoikeus. WSOYpro Oy, Helsinki 2010.

Husa Jaakko, Mutanen Anu ja Pohjolainen Teuvo: Kirjoitetaan juridiikkaa. 3. painos. Talentum. Hämeenlinna, 2010.

Immonen Raimo: Yritysmuodot ja liiketoiminta. Kauppakaari Oyj, Helsinki 2002.

Immonen Raimo: Yritysjärjestelyjen ajankohtaisia kysymyksiä. Vero-opintopäivät. Helsinki, 2008.

Immonen Raimo: Yritysjärjestelyt. 5. painos. Talentum, Helsinki 2011.

Immonen Raimo: Veroneutraalit yritysjärjestelyt ja taantuman hallinta. Keskuskauppa­kamarin suuri veropäivä 25.9.2013.

Järvenoja Markku: Yritys­järjestelyjen verotus. 2. painos. WSOYpro, Helsinki 2007.

Järvenoja Markku: Yritys­verotuksen oikeuskäytäntöä 2010. Defensor Legis N:o 3/2011.

Kauppalehti: Tuoreen kyselyn mukaan yli kaksi kolmasosaa vastaajista uskoo tekevänsä yritys­järjestelyjä seuraavan puolen vuoden aikana. 9.1.2014.

Knuutinen Reijo: Muoto ja sisältö vero-oikeudessa. Lakimies 5/2006.

Knuutinen Reijo: Verosuunnittelua vai veron kiertämistä. 1. painos. Sanoma Pro Oy, Helsinki 2012.

Knuutinen Reijo: Veron minimointi ja yrityksen yhteiskuntavastuu. Verotus-lehti. 02/2013.

Komission tiedonanto Euroopan parlamentille ja neuvostolle: konkreettisista tavoista tehostaa veropetosten ja veronkierron torjuntaa EU:ssa ja sen ulkopuolella /* COM/2012/0351 final */

Kosonen Katri, Veroparatiisit, verosuunnittelu ja veronkierto. Kansantaloudellinen aikakausikirja – 109. vsk. – 3/2013.

Kukkonen Matti & Risto Walden: Elinkeinoverolaki käytännössä. 2. painos. WSOYpro Oy, Helsinki 2010.

Lampreave Patricia: An Assessment of the Anti-Tax Avoidance Doctrines in the United States and the European Union. Bulletin for International Taxation. 03/2012.

Manninen, Petri: Yritys­järjestelyjen veronkierrosta EY-oikeuden näkökulmasta. Verotus-lehti, 01/1998.

Mattila Pauli K.: Verosuunnittelua vai veronkiertoa? Katsaus viimeaikaiseen oikeuskäytäntöön. Suuri veropäivä, Helsinki 25.9.2013.

Miettinen Taisto: Veron minimointi yritys­järjestelyissä. Helsingin kauppakorkeakoulun julkaisu­ja B-55. Helsinki 2004.

Myrsky Matti, Linnakangas Esko: Elinkeinotulon verotus. 3. painos. Talentum, Helsinki 2010.

Määttä Kalle: Verolakien tulkinta. Edita, Helsinki 2014.

Nouwen Martijn: The Gathering Momentum of International and Supranational Action against Aggressive Tax Planning and Harmful Tax Competition: The State of Play of Recent Work of the OECD and European Union. European Taxation. 10/2013.

OECD, Action Plan on Base Erosion and Profit Shifting, 2013.

Ojala Ilkka: Jakautuminen verotuksessa. Tilisanomat 6/2006.

Penttilä Seppo: Kaksi erilaista verohuojennusta. Tilisanomat 03/2013.

Siikarla Pertti J.: Uusi osakehtiölaki & verosuunnittelu. 1. painos. Yrityskirjat Oy, Jyväskylä, 2007.

Simola Eeva, Ylönen Matti: Miksi vastuuttomuus kannattaa? Veronmaksu ja yritysvastuu. Vastuullinen liiketoiminta kansainvälisessä maailmassa. Gaudeamus Helsinki University Press, 2011.

Terra Ben J.M., Wattel Peter J.: European Tax Law. Fifth Edition. Kluwer Law International, The Netherlands. 2008.

Tikka Kari S.: Veron minimoinnista. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisu B-sarja N:o 165. Helsinki 1972.

Tikka-Nykänen-Juusela-Viitala: Yritysverotus I-II. SanomaPro Oy, Helsinki. 2014 jatkuvatäydenteinen teos.

Torkkel Timo: Yritysten verojalanjälki – mistä on kysymys? Balanssi 3/2013.

Tuominen Esko, Linnakangas Esko: Verosuunnittelu ja yritysverotus. WSOY, Porvoo, 1995.

Urpilainen Matti: Puhtaasti keinotekoiset järjestelyt eurooppavero-oikeudessa. Verotus-lehti, 05/2008.

VaVM 49/1995: Hallituksen esitys yritysjärjestelyjä koskevien elinkeinotulon verottamisesta annetun lain ja eräiden muiden lakien säännösten muuttamisesta.

VaVM 41/2005 vp: Hallituksen esitys laeiksi tuloverolain ja elinkeinotulon verottamisesta annetun lain muuttamisesta.

Weckström Jouni: Veronkiertosäännöksen soveltaminen osakeyhtiön purkutilanteessa. Defensor Legis N:o 3/2004.

Wikström Kauko: Yleiset opit verotuksessa. 4. painos. Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja. Julkisoikeuden sarja A:37. Turku, 2008.

Oikeustapaukset:

KHO 1988 B 567

KHO 16.11.1999 T 3080 (ei julk.)

KHO:1999:2

KHO:1999:63

KHO 16.11.1999 T 3080 (ei julk.)

KHO:2001:3

KHO: 2001 T 2512

KHO 9.1.2003 T 14

KHO 2005 T 254

KHO 2005 T 1188

KHO:2008:73

KHO:2008:74

KHO2010:9

KHO 2010 T 926

KHO 2010 T 927

KHO:2012:23

KHO:2013:44

KHO2013:126

KHO:2013:155

Keskusverolautakunnan ratkaisut:

KVL 1998/176 (ei julk.)

KVL 1999/17 (ei julk.)

KVL 1999/73

KVL 1999/79

KVL 1999/118 (ei julk.)

KVL 1999/137 (ei julk.)

KVL 2000/65

KVL 2001/115

KVL 2008/49

Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaisut:

C-28/95 Leur-Bloem

C-446/03 Marks & Spencer

C-196/04 Cadbury Schweppes

C-231/05 Oy AA

C-321/05 Hans Markus Kofoed/Skatteministeriet

C-6/12 EUT:n ratkaisu koskien valtiontukea

Direktiivit:

Yritysjärjestelydirektiivi (90/434/ETY)

Yritysjärjestelyjen muutosdirektiivi (2005/19/EY)

Yritysjärjestelyjen muutosdirektiivi (2009/133/EY)

Verohallinnon ohjeet ja tiedotteet:

Ennakkoratkaisun hakeminen Keskusverolautakunnalta.

http://www.vero.fi/fi/FI/Syventavat_veroohjeet/Keskusverolautakunnan_KVL_ennakkoratkaisut/Ennakkoratkaisun_hakeminen_keskusverolau%2812937%29. Viitattu 22.3.2014.

Ennakkoratkaisu- ja poikkeuslupahakemuksen tekeminen ja siihen annettava päätös. 19.6.2013.

http://www.vero.fi/fi/FI/Syventavat_veroohjeet/Arvonlisaverotus/Ennakkoratkaisu_ja_poikkeuslupahakemukse%2827656%29. Viitattu 22.3.2014.

Peitelty osinko. 1.10.1999.

http://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Elinkeinoverotus/Peitelty_osinko%2810209%29. Viitattu 22.3.2014

Yritysjärjestelyt. 1.10.1997.

http://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Elinkeinoverotus/Yritysjarjestelyt%2810176%29. Viitattu 1.3.2014.

WWW-lähteet:

PWC: Tappiot voivat siirtyä rajat ylittävässä sulautumisessa Suomeen – korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisu KHO 2013:155. Tax Express, 17/2013.

<http://www.pwc.fi/fi/verokonsultointi/tax-express/2013/kotimainen-yritysverotus-17-2013.jhtml>.
Viitattu, 13.3.2014.

Tiivistelmä EU:n lainsäädännöstä: Euroopan unionin oikeuden välitön oikeusvaikutus.
http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/decisionmaking_process/114547_fi.htm
Viitattu 19.3.2014.

Työ- ja elinkeinoministeriö: TEM raportteja 5/2012.
https://www.tem.fi/ajankohtaista/julkaisut/tem_raportteja/tem_raportteja_vuosi_2012/oecd_n_toimintaohjeet_monikansallisille_yrityksille.109364.xhtml. Viitattu 4.4.2014.